MANUAL

OF THE
MOTOR VEHICLES DEPARTMENT
MAHARASHTRA STATE, MUMBAI

MOTOR VEHICLES ACT AND RULES,
ALSO NOTIFICATIONS, CIRCULARS
ISSUED THEREUNDER,

Foreword

Motorized transportation made its debut in the late nineteenth century in India which effectively launched India into the modern industrial era. As was to be expected, the then British Government introduced a law to govern the same in 1914.

Over a period of time, the structure of the law evolved to accommodate both the rising population of motor vehicles and the complexities attendant to this rise. It provided for the type of vehicles, the authorities & their jurisdiction. During the heyday of the welfare State phase, it also covered liabilities arising out of accidents and the mandatory insurance policies, and, of course, claims tribunals. But throughout the history of the Motor Vehicles Act, in its various incarnations underlined the concern for the safety of other road users. If coordinated development of road transport was the corner stone of the pre-liberlisation era, it is service level standards and introduction of modern technology, including IT in transport sector, which underlines todays Motor Vehicles Act.

Environmental concerns and introduction of green fuels have reflected in the progressively stringent emission standards from BS - I to BS IV. This has brought in its wake a host of stake holders like PUC centers, retrofiters and their regulation.

Exploding vehicle population coupled with a comparatively inadequate infrastructure and a characteristically

non-challent attitude towards safety, together offered a recipe for deteriorating road safety scenario. Serious accidents, involving precious loss of life prompted courty to direct the executive on various issues from overloaded vehicles to clandestine operation in passenger transportation.

All the factors listed above necessitated issue of plethora of guidelines, circulars, standing orders all aimed at the executive arm of the department.

There was, therefore a long felt need to consolidate and collate these administrative and legislative dictats and present them in a concise and cogent manner for the use of the officers and the citizens. This compilation of the manual has satisfied that need. It has been decided to publish this manual, not in the traditional hard copy form but on the website of the department. It will not only provide easy and universal access but also enable quick and timely updating.

The publication of this e-manual constitutes important step in the direction of service level improvements, and also transparency.

I take this special opportunity to thank all the members of the teams which were constituted for preparation for this manual. I must also specially thank Shri. A. G. Pathak, Regional Transport Officer, Latur, S/Shri. R. H. Kadam, S. R. Shelake, S. N. Sasane, & N. C. Naik, Dy. Regoinal Transport Officers, Shri Y. K. Bag, Assistant Transport Commissioner, & Shri. Anil Pantoji, Inspector of Motor Vehicles, Office of Deputy Regional

Transport Officer, Pipari-Chinchwad, whose contribution in preparation of this manual has been invaluable and without whom it would not have been as detailed & complete. Last but not the least I wish to place on record my appreciation of the hard work and care with which Shri. Jayesh Chiplunkar, Asst. Motor Vehicle Prosecutor and Shri. Mayur Hatkar, Jr. Clerk, who typed and retyped several drafts of this manual, and its final version.

(D. G. Jadhav),
Transport Commissioner
Maharashtra State, Mumbai.

MAHARASHTRA MOTOR VEHICLES MANUAL

INDEX

1.ISSUE OF LEARNER'S LICENSES
PART - I
1.1 Learner's License
1.2 Need for a learner's license
1.3 Where to apply for Learner's License
1.4 Eligibility criteria for obtaining a Learning License
1.5 Application for a learner's License
1.6 Preliminary test for Learner's license (CMVR 11)
1.7 Exemption from preliminary test for Learner's license (CMV R 11)
1.8 Form and contents of Learner's License (MVA S 10)
1.9 Form of Learner's License (CMVR 13)
1.10 Validity and renewal of Learner's License. (MVAS 14)
1.11 Restrictions on the use of the Learner's License as driving License. (CMV R 3)
1.12 Office procedure for obtaining Learners License
2.ISSUE OF DRIVING LICENSES
2.1 Licensing Authority (MVA S 2(20))
2.2 Driver (MVA S 2(9))
2.3 Driving License (MVA S 2(10))
2.4 Need for Driving License (MVAS 3)
2.5 Exemption of driver of road-roller (MMV R 6)
2.6 Smart Card (CMVR 2(s))
2.7 Application for driving License (CMVR 14, MMVR 5)
2.8 Application for addition to driving License (CMVR 17)

2.9 Exemption from payment of driving license fees (MMVR 19)
2.10 Minimum period for appearing to driving test (CMVR 15)
2.11 Procedure for applying for Driving License
2.12 Testing officer (MMVR 7)
2.13 Driving Test (CMVR 15)
2.14 Exemption from driving test (MVA S 9(3), MMV R 17)
2.15 Refusal to issue a Driving License (MVA S 9(8))
2.16 Appellate Authority (MMVR 8)
2.17 Effectiveness of licenses to drive motor vehicles (MVA S 13)
2.18 Validity of Licenses (MVA S 14)
2.19 Renewal of driving license.— CMVR 18
2.20 Temporary authorisation in lieu of driving license (MMVR 14)
2.21 Change of address of driving license (MMV R 18)
2.22 Duplicate driving license (MMVR 10, 11, 12) -
2.23 International Driving Permit (CMV R 2(t))
2.24 Issue of International driving permit (I.D.P.) [CMV R 14(2)]
2.25 Disqualification from holding a driving license or revoke such license. (MVA S 19, CMV R21, MMVR 15)
2.26 Issuance of driving licenses to the drivers of goods carriages carrying dangerous or hazardous goods (CMVR 9) -
2.27 Driving school (CMVR 24)
2.28 Procedure for application for License of Driving School (CMVR 24 (2))
2.29 Procedure for grant of License of Driving School (CMVR 24 (3))
2.30 General conditions to be observed by the holder of a License of Driving School (CMV R27)
2.31 Duration and renewal of License of Driving School. (CMV R25)
2.32 Issue of duplicate License of Driving School. (CMV R 26)
2.33 Power of the licensing authority to suspend or revoke License of Driving School. (CMV R28)
2.34 Appeal (CMVR 29)
2.35 Procedure for appeal (CMVR 30)
2.36 Syllabus for imparting instructions in driving of motor vehicles (CMVR 31)
2.37 Temporary License of Driving School (CMVR 31A)

2.38 Authorisation to drive public service vehicle (MMVR 4)
2.39 Application for grant of authorisation to drive public service vehicle (MMV R 4)
2.40 Procedure for grant of authorisation to drive public service vehicle (MMVR 4)
2.41 Renewal of authorisation to drive public service vehicle (MMVR 4)
2.42 Badges of drivers of public service vehicles (MMVR 24)
2.43 Duplicate Badges (MMVR 24)
2.44 Suspension of authorization (MMVR 24)
2.45 Office procedure for issue of permanent License
2.46 Office procedure for addition of class to the driving license
2.47 Office procedure for issuance of International Driving License
2.48 Office procedure for Duplicate License
3.CONDUCTOR LICENSE
3.1 Conductor (MVA S 2(5))
3.2 Conductor License (MVA S 2(6))
3.3 Necessity for conductor's license (MVA S 29)
3.4 When driver or any person can act as conductor without license (MMVR 27)
3.5 Application for grant of conductor's license (MVA S 30, MMV R 28)
3.6 Grantofconductorlicense
3.7. Qualification for grant of conductor's license (MMVR 29)
3.8 Refusal to grant of conductor's license (MVA S 31)
3.9 Revocation of a conductor's license on grounds of disease or disability (MVA S 32)
3.10 Power of licensing authority to disqualify (MVA S 34)
3.11 Power of Court to disqualify (MVA S 35)
3.12 Appeals (MVA S 33, MMVR 32, 33)
3.13 Conduct and hearing of appeals (MMVR 33)
3.14 Change of residence (MMVR 30)
3.15 Renewal of conductor's license (MMVR 31)
3.16 Prohibition against holding more than one conductor's license (MMVR 35)

3.17 Production of conductor license (MMVR 35)
3.18 Requirement as to photographs (MMVR 36)
3.19 Conductor's license lost or destroyed (MMVR 37)
3.20 Defaced or torn conductor's license (MMVR 38)
3.21 Issue of duplicate of conductor's license (MMVR 39)
3.22 Conductor's badge (MMVR 40)
3.23 Duplicate Conductor's badge (MMVR 40)
3.24 Duty to display conductor's badge and name plate (MMVR 40)
3.25 The effectiveness of conductor's license issued by any other State other than the State of Maharashtra (MMVR 41)
4.REGISTRATION OF MOTOR VEHICLES
4.1 Motor Vehicle or Vehicle (MVA S 2(28))
4.2 Owner (MVA S 2(30))
4.3 Registering Authority (MVA S 2(37))
4.4 Necessity for registration (MVA S 39)
4.5 Objectives of registration
4.6 Public Place (MVA S 2(34))
4.7 Condition for exemption from registration (CMV R 33) **4.8 Registration, where to be made (MVA S 40)**
4.9 Procedure for Registration of vehicle. (MVA S 41 /CMV R 47)
4.10 Registration of vehicle owned by persons more than one (MVA S 41(1))
4.11 Registration of vehicle owned by minor
4.12 Production of vehicle at the time of registration. (MVA S 44)
4.13 Effectiveness in India of registration. (MVA S 46)
4.14 Certificate of Registration (MVA S 2(4))
4.15 Issuance of Certificate of Registration (CMV R 48)
4.16 Type of Motor Vehicle for Registration (MVA S 41(4))
4.17 Display of Registration Mark (MVA S 41(6), CMV R 50, 51)
4.18 Allotment of Registration Mark (MMV R 54 A)
4.19 Validity of certificate of registration (MVA S 41(7))
4.20 Procedure of renewal of registration (MVA S 41(8)/CMV R 52, MMVR 49)

4.21 Issue of Duplicate Certificate of Registration (CMV R 53)
4.22 Temporary registration (MVA S 43/MMV R 48)
4.23 Refusal of registration or renewal of the certificate of registration.(MVAS 45)
4.24 Assignment of new registration mark on removal to another State. (MVA S 47 /CMV R 54 / MMV R54)
4.25 Issuance of No Objection Certificate (MVAS 48/CMVR58)
4.26 Procedure for Change of residence or place of business (CMV R59/MMV R53)
4.27 Procedure of Transfer of ownership in same state (MVA S50 /CMV R55 / MMV R53)
4.28 Procedure of Transfer of ownership in another state (MVA S50 /CMV R55 / MMV R53)
4.29 Transfer of ownership on death of owner of the vehicle (MVA S50(2)(a) / CMV R56)
4.30 Transfer of ownership of vehicle purchased in public auction. (MVA S 50(2)(b) / CMV R 57)
4.31 Financier (CMV R 2(d))
4.32 Endorsement of hire-purchase agreements, etc. (MVA S51 / CMV R60)
4.33 Termination of hire-purchase agreements, etc. (MVA S51 /CMV R61)
4.34 Issuance of fresh certificate of registration in the name of the financier (MVA S 51(5))
4.35 Alteration in motor vehicle. (MVA S 52/ MMV R 57)
4.36 Suspension of registration of motor vehicle (MVA S 53 / MMV R 52)
4.37 Cancellation of registration of motor vehicle if suspended under section 53 (MVA S54 / MMV R57)
4.38 Cancellation of registration of motor vehicle (MVA S55)
4.39 Procedure for cancellation of registration (MVA S 55)
4.40 Need of Certificate of fitness of transport vehicles. (MVA S 56/ MMV R 45)
4.41 Authorities for Inspection of Transport Vehicles (MVA S 56, 213/ CMV R 62)
4.42 Procedure for issuance and renewal certificate of fitness (MVA S 56 / MMV R 45)
4.43 Appeals and procedure for appeals (MVAS 57 / MMV R 43, 44)
4.44 Issuance of duplicate certificate of fitness (MMV R 46)

4.45 Torn or defaced certificate of fitness (MMV R 47)
4.46 Effectiveness of certificate of fitness (MVA S 56)
4.47 Special provisions in regard to transport vehicles (MVA S 58)
4.48 Duty of Registering Authority to enter certain particulars of Transport Vehicles in certificate of registration (MVA S 58)
4.49 Power of Central Government to assign heavier weights (MVA S 58)
4.50 Axle Weight (MVA S 2(3))
4.51 Gross Vehicle Weight (MVA S 2(15))
4.52 Registered Axle Weight (MVA S 2(36))
4.53 Unladen Weight (MVA S 2(48))
4.54 Weight (MVA S 2(49))
4.55 Power to fix the age limit of motor vehicle. (MVA S 59)
4.56 Registration of trailers. (MVA S 61)
4.57 Procedure of intimating stolen and recovered motor vehicles by the police to the Motor Vehicle Department. (MVA S 62)
4.58 Maintenance of State Registers of Motor Vehicles (MVA S 63)
4.59 Dealer (MVA S 2(8))
4.60 Trade Certificate (CMV R 2(g))
4.61 Purpose of Trade Certificate (CMV R 41(h))
4.62 Application and grant or renewal of Trade certificate (CMV R 35)
4.63 Validity of Trade Certificate (CMV R 37)
4.64 Procedure for issuance of duplicate trade certificate (CMV R 38)
4.65 Use and restrictions on Use of trade registration mark and number (CMV R 39, 40)
4.66 Delivery of vehicle subject to registration (CMV R 42)
4.67 Register of trade certificate (CMV R 43)
4.68 Suspension or cancellation of trade certificate (CMV R 44)
4.69 Appeal and procedure for appeal (CMV R 45, 46)
4.70 Office procedure for registration of vehicle
4.71 Office procedure for renewal of registration of non-transport vehicles
4.72 Office procedure for Transfer of Ownership
4.73 Office procedure for Registration of vehicles brought from other state to Maharashtra State
4.74 Office procedure for endorsement of HP Agreement / Hypothecation
4.75 Office procedure for Termination HP Agreement / Hypothecation
4.76 Office procedure for Alteration in vehicle

4.77	Office Procedure for renewal of fitness
4.78	Office procedure for Change of address
4.79	Office procedure for noting of transfer of ownership

1 - ISSUE OF LEARNER'S LICENSES

1.1 Learner's License (M.V.Act sec 2(19)) - "learner's license" means a license issued by a licensing authority to a person to drive as a learner,

(i) a vehicle or

(ii) a vehicle of any specified class or description; (see sr.no 1.8)

1.2 Need for a learner's license.—Learner's licenses are issued to prospective drivers for receiving instructions or for gaining experience in driving and prepare them to take the test required by **(M.V.Act sec** 9(3)). On passing of the prescribed test, a permanent driving license is issued either in form 6 (CMV R 16(1)) or where the licensing authority has the necessary apparatus for the issue of a laminated card type or smart card type driving license, in form 7 (CMV R 16(2)). Every person who desires to have a driving license ; has to first obtain a learner's license.

1.3 Where to apply for Learner's License – A person who is above the age limit specified in MVA S 4 is required to apply to the licensing authority having jurisdiction in the area in which –

(i) the applicant ordinarily resides or carries on business, or

(ii) the school or establishment referred to in MVA S 12, from where the applicant intends to receive instructions in driving a vehicle, is situated.

1.4 Eligibility criteria for obtaining a Learning License - A person applying for a learning license is required to meet following condition should be ;

a) Physical and mentally fit except for invalid carriage

b) Minimum age of eighteen years MVA S 4(1)

c) Minimum age of sixteen years for a motor cycle with engine capacity not exceeding 50 cc. for which consent of guardian is necessary MVA S 4(1) & MVA S 7(2).

d) Minimum age of twenty years to drive a transport vehicle MVA S 4(2). It is necessary to hold a driving licence to drive a light motor vehicle for one year before obtaining a transport vehicle license. MVA S 7(1))

f) Minimum educational qualification is 8th std. pass for obtaining a transport vehicle licence. (CMV R 8)

1.5 Application for a learner's License. (CMVR 10)— An application for Learner's License is required to be made in Form 2 accompanied by-

a) a self declaration for physical fitness in Form 1 for non transport vehicles and transport vehicles, and Form 1-A for transport vehicle issued by Registered Medical Practitioner.

b) three copies of the applicant's recent passport size photograph.

c) fee as specified in CMVR 32

d) in the case of an application for transport vehicle, the driving license held by the applicant,

e) proof of residence, as specified in CMVR 4 and MMVR 5-A

f) proof of age, as specified in CMVR 4

g) proof of citizenship.

(Guidelines issued by Transport Commissioner for ascertaining the correctness of address proof for registration as well as issuance of learner's license are as below)

विषय :- वाहन नोंदणी करतेवेळी व शिकाऊ अनुज्ञप्ती देताना पत्त्याच्या अचुकतेची खात्री करण्याबाबत.

परिवहन आयुक्त यांचे कार्यालय
प्रशासकीय इमारत, ४था मजला,
शासकीय वसाहत, वांद्रे (पूर्व),
मुंबई - ४०० ०५१.

कार्यालयीन आदेश क्रमांक : एमव्हीआर-०७१०/सीआर-२०९/का.२(४)/ जा.क्र. २९५७, दिनांक :

6 MAR 20

परिपत्रक

परिवहन आयुक्त कार्यालयात झालेल्या वरिष्ठ अधिका-यांच्या बैठकित परिवहन आयुक्त यांनी प्रतिज्ञापत्र व विम्याच्या पावतीच्या आधारे करण्यात येत असलेल्या वाहनांच्या नोंदणी बाबत तीव्र आक्षेप नोंदविला व सर्व नोंदणी प्राधिका-यांना परिपत्रकाद्वारे या बाबतीत आदेश निर्गमित करण्याचे निर्देश दिले.

केंद्रिय मोटार वाहन नियम, १९८९ च्या नियम ४ मध्ये पत्त्याच्या पुराव्याविषयी ज्या तरतूदी दिल्या आहेत त्याचा मुख्य उद्देश अर्जदाराच्या पत्त्याच्या अचुकपणाविषयी नोंदणी प्राधिका-याने खात्री करणे हा आहे. आयातीत सुपरबाईकच्या प्रकरणात असे निदर्शनास आले आहे की बहुतेक सर्व वाहनांच्या नोंदणी हया प्रतिज्ञपत्राच्या अथवा विमा पावतीच्या आधारे करण्यात आल्या आहेत. या प्रकरणाची तपासणी करणा-या गुन्हे अन्वेषण विभागाच्या प्राथमिक तपासणी अहवालात बहुतेक सर्व वाहनांचे मालक नोंदणीकृत पत्त्यावर राहत नसल्याचे नमूद केले आहे. तसेच बहूतेक सर्व वाहनांची नोंदणी ही बेनामी वाहन मालकांच्या नावावर झाल्याचे निष्पन्न झाले आहे. वाहन मालकाचा पत्ता अचूक नसल्यास एखादे वाहन कोणत्याही गुन्हयात आढळून आल्यास (अपहरण, दरोडा, तस्करी व अतिरेकी कारवाया इत्यादी) पोलीसांना देखील वाहनमालक शोधण्यात अडचणी येतात.

अनेक वाहनमालक जकात चुकविण्यासाठी अथवा ते राहत असलेल्या शहरांसाठी जे वाहनांचे निकष (Euro -3) बंधनकारक करण्यात आले आहेत त्या निकषाची पूर्ती करणारे वाहन नसल्यास त्या शहराबाहेरील खोटया पत्त्यावर वाहनाची नोंदणी करण्यासाठी कायदयातील प्रतिज्ञापत्राच्या पळवाटेचा आधार घेतात, यामुळे महापालिकांचे मोठया प्रमाणावर आर्थिक नुकसान होते.

D:\Desk-2\41\Correspondence new

"उपरोक्त सर्व बाबींचा विचार करता वाहन मालकांच्या पत्त्याबाबत खात्री करण्यासाठी पुढीलप्रमाणे निर्देश देण्यात येत आहेत.

१) पत्त्याच्या पुराव्याच्या अचुकतेची खात्री पटल्याशिवाय वाहनाची विक्री न करण्याविषयी नोंदणी प्राधिका-यांनी आपल्या कार्यक्षेत्रातील वाहन वितरकांना आदेशित करावे.

२) पत्त्याच्या पुराव्याची खात्री करण्यासाठी आवश्यकता वाटल्यास नोंदणी प्राधिकारी वाहन मालकाकडे एकापेक्षा जास्त पुराव्यांची मागणी करु शकतात तशी स्पष्ट तरतूद केंद्रिय मोटार वाहन नियम, १९८९ नियम ४ मध्ये आहे.

4 **Evidence as to the correctness of address and age** : Every applicant for the issue of license under this chapter **shall produce** as evidence of his address and age, **any one or more** of the following documents in original or relevant extracts thereof duly attested by a Gazetted Officer of the Central Government of a State Government or an Officer of a local body who is equivalent in rank of aGazetted Officer of the government or Village Administration Officer or Municipal Corporation Councillor or Panchayat President....

३) पत्त्याच्या पुराव्यासाठी छायांकित प्रती स्विकारताना मुळ प्रत तपासून संबंधित मोटार वाहन निरिक्षकांनी सदर प्रत साक्षांकित करावी अन्यथा केंद्रिय मोटार वाहन नियम, १९८९ च्या नियम ४ मध्ये वर नमूद केलेल्या प्राधिका-यांनी साक्षांकित केलेल्या प्रतीच फक्त स्विकारण्यात याव्यात.

४) अर्जदाराकडून सादर करण्यात आलेल्या केंद्रिय मोटार वाहन नियम, १९८९ च्या नियम ४ मधील विहित पत्त्याच्या पुराव्याबाबत शंका आल्यास उदा. नुकतीच काढलेली विमा पॉलिसी त्याच्या पुष्टयर्थ विज देयक, घरातील दुरध्वनीचे देयक, घरभाडे पावती (House Tax) इत्यादी पुराव्यांची देखील मागणी करावी.

५) इतर राज्यातील ज्या व्यक्ती काही काळ वास्तव्यासाठी या राज्यात येतात व तात्पूरत्या स्वरुपात भाडे कराराने एखादया घरात राहतात त्या व्यक्ती पत्त्याचा एकमेव पुरावा म्हणून ११ महीन्याचा केलेला भाडे करार सादर करतात. सदर भाडे ~~करारार~~ करार दुय्यम निबंधककाकडे नोंदणीकृत केलेला (Registration Leave License Agreement) असला पाहीजे व अर्जदार राहात असलेल्या क्षेत्रातील संबंधित पोलिस ठाणे यांनी कराराची नोंद घेतल्याबाबत त्यांच्या स्वाक्षरीने

D:/Desk-2141/Correspondence new 614

"उपरोक्त सर्व बाबींचा विचार करता वाहन मालकांच्या पत्त्याबाबत खात्री करण्यासाठी पुढीलप्रमाणे निर्देश देण्यात येत आहेत.

१) पत्त्याच्या पुराव्याच्या अचुकतेची खात्री पटल्याशिवाय वाहनाची विक्री न करण्याविषयी नोंदणी प्राधिका-यांनी आपल्या कार्यक्षेत्रातील वाहन वितरकांना आदेशित करावे.

२) पत्त्याच्या पुराव्याची खात्री करण्यासाठी आवश्यकता वाटल्यास नोंदणी प्राधिकारी वाहन मालकाकडे एकापेक्षा जास्त पुराव्यांची मागणी करु शकतात तशी स्पष्ट तरतुद केंद्रिय मोटार वाहन नियम, १९८९ नियम ४ मध्ये आहे.

4 Evidence as to the correctness of address and age : Every applicant for the issue of license under this chapter **shall produce** as evidence of his address and age, **any one or more** of the following documents in original or relevant extracts thereof duly attested by a Gazetted Officer of the Central Government of a State Government or an Officer of a local body who is equivalent in rank of aGazetted Officer of the government or Village Administration Officer or Municipal Corporation Councillor or Panchayat President....

३) पत्त्याच्या पुराव्यासाठी छायांकित प्रती स्विकारताना मुळ प्रत तपासून संबंधित मोटार वाहन निरिक्षकांनी सदर प्रत साक्षांकित करावी अन्यथा केंद्रिय मोटार वाहन नियम, १९८९ च्या नियम ४ मध्ये वर नमूद केलेल्या प्राधिका-यांनी साक्षांकित केलेल्या प्रतीच फक्त स्विकारण्यात याव्यात.

४) अर्जदाराकडून सादर करण्यात आलेल्या केंद्रिय मोटार वाहन नियम, १९८९ च्या नियम ४ मधील विहित पत्त्याच्या पुराव्याबाबत शंका आल्यास उदा. नुकतीच काढलेली विमा पॉलिसी त्याच्या पुष्टयर्थ विज देयक, घरातील दुरध्वनीचे देयक, घरभाडे पावती (House Tax) इत्यादी पुराव्यांची देखील मागणी करावी.

५) इतर राज्यातील ज्या व्यक्ती काही काळ वास्तव्यासाठी या राज्यात येतात व तात्पूरत्या स्वरुपात भाडे कराराने एखादया घरात राहतात त्या व्यक्ती पत्त्याचा एकमेव पुरावा म्हणून ११ महीन्याचा केलेला भाडे करार सादर करतात. सदर भाडे करार दुय्यम निबंधककाकडे नोंदणीकृत केलेला (Registration Leave License Agreement) असला पाहीजे व अर्जदार असलेल्या क्षेत्रातील संबंधित पोलिस ठाणे यांनी कराराची नोंद घेतल्याबाबत त्यांच्या स्वाक्षरीने

D:\Desk-2\4\Correspondence new 614

1.6 Preliminary test for Learner's license (CMVR 11) - The applicant applying for learner's license is required to appear before testing officer, for a test consisting of the knowledge and understanding of –

a) the traffic signs, traffic signals and the rules of the road regulations made under MVA S 118

b) **t**he duties of a driver when his vehicle is involved in an accident, resulting in the death or bodily injury to a person or damage to property of a third party;

c) **t**he precautions to be taken while passing an unmanned railway crossing; and

d) the documents required to be carried in the vehicle.

1.7 Exemption from preliminary test for Learner's license (CMV R 11) -.

Following class of applicants are exempted from appearing for preliminary test of learners license -

a) the holder of an effective driving license;

b) the holder of a driving license, which is expired but five years have not elapsed.

c) the holder of a learner's license issued or renewed after the commencement of CMVR 1989.

विषय :- शिकाऊ अनुज्ञप्तीच्या प्राथमिक
चाचणीतून सूटीबाबत.

परिवहन आयुक्त कार्यालय,
प्रशासकीय इमारत, ३ रा व ४ था मजला,
सरकारी वसाहत, बांद्रे (पूर्व), मुंबई ४०००५१.

परिपत्रक

क्र.एमव्हीएल-०४१३/सीआर-१२०/का. २(५)/ जा.क्र. 99380 दिनांक 5 SEP 2005

आपणास कळविण्यात येते की, केंद्रीय मोटार वाहन कायदा,१९८८ च्या कलम ८(५) नुसार शिकाऊ अनुज्ञप्ती घेण्यासाठी केंद्र शासनाने विहीत केलेली प्राथमिक चाचणी उत्तीर्ण होणे आवश्यक आहे. केंद्र शासनाने अशा प्रकारची प्राथमिक चाचणी केंद्रीय मोटार वाहन कायदा,१९८९ च्या नियम ११(१) नुसार सविस्तरपणे विहीत केलेली आहे.

केंद्रीय मोटार वाहन कायदा,१९८८ च्या नियम ११(३) नुसार काही प्रकारच्या अर्जदारांना अशा प्राथमिक चाचणीतून सूट देण्यात आली आहे. त्यामध्ये प्रामुख्याने खालील प्रकारच्या अर्जदारांचा समावेश आहे.

१. ज्यांच्याकडे वैध अनुज्ञप्ती आहे किंवा ज्यांच्या अनुज्ञप्तीची मुदत संपून ५ वर्षापेक्षा जास्त कालावधी झालेला नाही.

२. ज्यांना शिकाऊ अनुज्ञप्ती दिलेली आहे किंवा ज्यांच्या शिकाऊ अनुज्ञप्तीचे नुतनिकरण झालेले आहे. अशा अर्जदारांची शिकाऊ अनुज्ञप्ती प्राथमिक चाचणीच्या दिवशी वैध असणे आवश्यक आहे. ती अनुज्ञप्ती वैध असेल तरच असा अर्जदार प्राथमिक चाचणीच्या सूटीस पात्र आहे.

अशा प्रकारे प्राथमिक चाचणीच्या सूटीतून पात्र असलेल्या व्यक्तींनी प्राथमिक चाचणी देणे आवश्यक नाही.

परिवहन आयुक्त
महाराष्ट्र राज्य, मुंबई.

प्रति :-
सर्व प्रादेशिक / उप प्रादेशिक परिवहन कार्यालय

1.8 Form and contents of Learner's License (MVA S 10)- A Learner's License holder is entitled to drive following classes of vehicle

a) Motor cycle without gear

b) Motorcycle with gear

c) Invalid carriage

d) Light motor vehicle

e) Transport vehicle

f) Road roller

g) Motor vehicle of a specified description such as

i) LMV 3 wheeler non transport

ii) LMV tractor

iii) LMV 3wheeler transport

iv) LMV tractor trailer

v) Motor cycle without gear transport

vi) Motor cycle with gear transport

vii) Loader / excavator

viii) Crane

ix) Forklift

x) Boring rig

xi) Construction equipment vehicle

1.9 Form of Learner's License (CMV R 13) —

The learners license is issued in form 3.

1.10 Validity and renewal of Learner's License. (MVAS 14) — A learners license once issued, is effective for a period of 6 months from the date of issue. Learners license can not be renewed.

1.11 Restrictions on the use of the Learner's License as driving License. (CMV R 3) — Learner's License is meant for enabling a person to learn to drive. The following are the restrictions while driving with a learners license :—

(1) learner is accompanied by an instructor, holding an effective driving licence to drive the vehicle. Such instructor is required to seat in such a position so that he can control or stop the vehicle in emergency.

(2) The letter 'L' in red on white background is required to be painted in the front and rear of the vehicle or on plate affixed.

(3) As regards two wheelers, the learners license holder cannot carry another person who is not licensed to drive a two wheeler.

1.12 Office procedure for obtaining Learners License

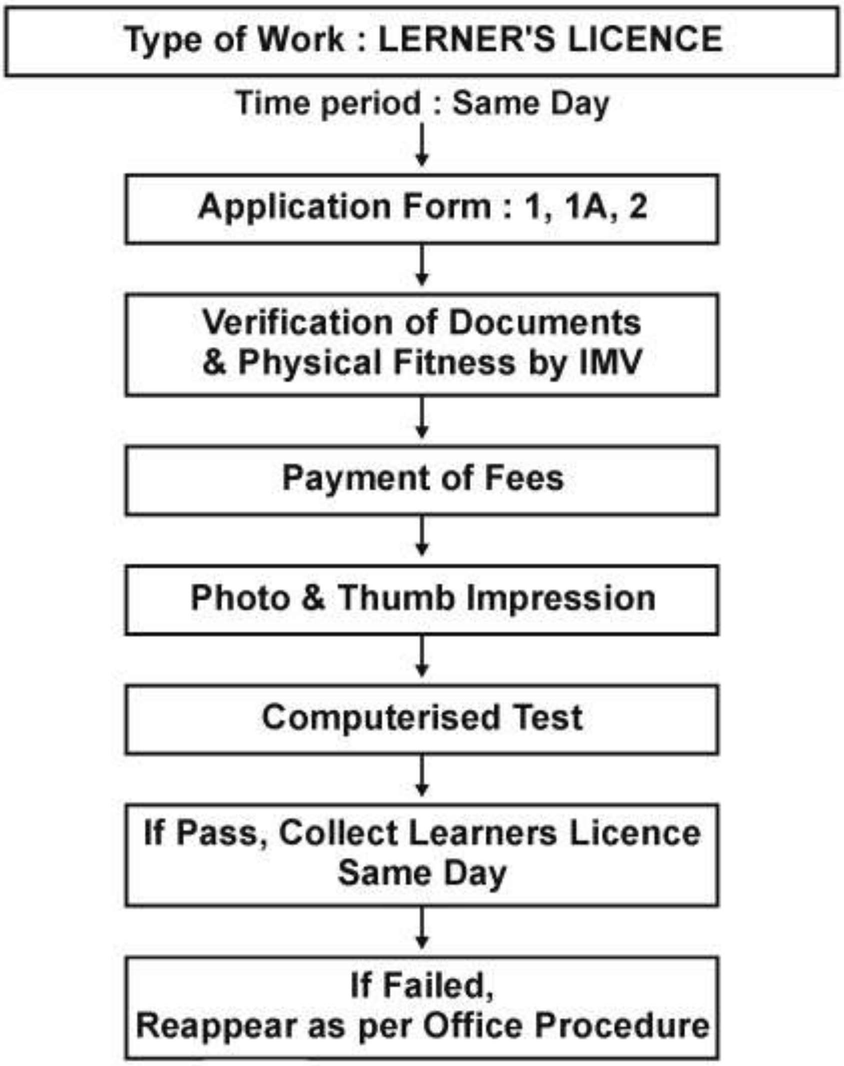

2. ISSUE OF DRIVING LICENSES

2.1 Licensing Authority (MVA S 2(20)) - "licensing authority" means an authority empowered to issue driver and conductor licenses.

2.2 Driver (MVA S 2(9)) - "Driver" means a person,

(i) who drives a vehicle, and

(ii) also includes a person who acts as a steersman of the drawn vehicle.

2.3 Driving License (MVA S 2(10)) - " Driving license" means the license issued by a licensing authority authorising a person to drive,

(i) A vehicle

(ii) A vehicle of any specified class or description,

Otherwise than as a learner

2.4 Need for Driving License (MVAS 3).- (1) A person should not drive a vehicle in any public place unless he holds an effective driving license.

(2) A person should not drive a transport vehicle other than a motor cab or motor cycle hired for his own use or rented under any scheme made under MVAS 75 (2) , unless his driving license specifically entitles him so to do.

2.5 Exemption of driver of road-roller (MMV R 6)

The driver of a road-roller is exempted from the necessity of driving license.

2.6 Smart Card (CMVR 2(s)) - "Smart Card" is a device capable of storing data and executing commands. It has a microprocessor chip mounted on a

plastic card and the dimensions of the card and chip are specified in the International Organization for Standardization (ISO)/International Electro Technical Commission (IEC) 7816 specifications, and is as per the specifications specified in Annexure XI of the CMVR, 1989.

2.7 Application for driving License (CMVR 14, MMVR 5) – (1) An application for Driving License is required to be made in Form 4 accompanied by,

a) an effective learner's license to drive the vehicle of the type to which the application relates;
b) appropriate fee as specified in CMVR 32, for the test of competence to drive and issue of license;
c) three copies of the applicant's recent passport size photograph;
d) a medical certificate in Form 1-A, if applicable ;
e) a driving certificate in Form 5 issued by the school, from where the applicant received instruction;
f) proof of residence;
g) proof of age;
h) proof of citizenship;

(2) Upon the receipt of an application for a driving license, the licensing authority is empowered to make enquiries to establish the identity of the applicant and to ascertain that the applicant is not disqualified for holding or obtaining a driving license.

2.8 Application for addition to driving License

(CMVR 17) - An application for addition of another class or description of motor vehicle to the driving license is required to be made in Form 8 accompanied by;

a) an effective learner's license and driving license held by the applicant;

b) in the case of an applicant applying for addition of a transport vehicle, the driving certificate in Form 5

c) appropriate fee as specified in CMVR 32;

2.9 Exemption from payment of driving license fees (MMVR 19)- No fee for the issue of driving license or learner's license is required to be charged from

a) a person employed in the service of Government for driving a vehicle

b) Foreign Consular Officer,

2.10 Minimum period for appearing to driving test (CMVR 15) - A person is required to appear for the test of competence to drive, after completion of a period of at least thirty days.

2.11 Procedure for applying for Driving License.— Application for new or addition to the driving license is required to be made in Form '4 or 8' respectively. It should be filled in completely. The applicant has to mention specifically the type of vehicle for which he is seeking a driving license.

2.12 Testing officer (MMVR 7) - The test of competence to drive specified in CMVR 15 is required to be conducted by an Inspector of Motor Vehicle.

2.13 Driving Test (CMVR 15) – (1) The driver should not only be competent in driving, he should aslo be aware of the traffic regulations, signs, signals. He should also have knowledge of maintaining vehicles. A candidate is required to be appear for the test of competence after completion of a period of 30 days before the licencing authority. The Inspector of motor vehicle is required to conduct a driving test as specified in CMV R15. While conducting the test, the testing officer is required to sit

by the side of the candidate so that he can observe all the items specified in CMV R15. The testing officer should satisfied himself that the candidate is competent to drive. The test of competence is required to be carried out in a vehicle of the type to which the application refers to. The vehicle for driving test is required to be arranged either by driving school or by the candidate himself and should have dual control, except for two wheeler. A person who passed a test in driving a motor cycle with gear should be deemed also to have passed a test in driving a motor cycle without gear. (MVA S 9(6)).

(2) If the applicant does not pass the test of competence, he is permitted to re-appear for the test after a period of seven days. Where the applicant does not pass the test even after three appearances, he is disqualified to re-appear for such test before the expiry of a period sixty days from the date of last such test. (MVA S 9(5)).

(3) The testing officer is required to endorse on the application form, whether the applicant has passed the test- or failed it. This report is required to be submitted to the Licensing Authority.

2.14 Exemption from driving test (MVA S 9(3), MMV R 17) - Driving test is exempted if the applicant-

a) has previously held a driving license and the period between the date of expiry of license and the date of the application does not exceed five years,
b) holds or has previously held a driving licence issued under section 18,
c) holds a driving license issued by a competent authority of any country outside India,
d) Possesses a driving certificate issued by the Western India Automobile Association.

स्मार्ट कार्डस् स्वरुपात अनुज्ञप्ती जारी करण्याबाबत मे. युनायटेड टेलिकॉम्स् लि. यांचे सोबत करारातील तरतुदी कार्यपध्दती आणि उभयपक्षी जबाबदाऱ्या.

स्थायी आदेश -१

का.आ.क्र.१४/पआ/संगणक / का -११/१२९-ए/२००५/जाक्र.६४०६ दिनांक ३ मे २००५

भाग १ : **प्रकल्पाची माहिती**

अ) महाराष्ट्र शासनाने, मोटार वाहने विभागाचे संगणकीकरणासाठी स्वीकारलेल्या आकृतीबंधाप्रमाणे, अनुज्ञप्ती विषयक कामकाज हाताळण्यासाठी तसेच जारी होणाऱ्या अनुज्ञप्ती आकर्षक, टिकावू असाव्या आणि माहिती तंत्रज्ञानाचा वापर करुन या विषयीच्या अंमलबजावणीचे कामकाज परिणामकारक आणि सुकर व्हावे, या उद्देशाने, केंद्र शासनाने नियुक्त केलेल्या समितीच्या शिफारसींप्रमाणे, त्या स्मार्ट कार्डस् स्वरुपात देण्याचे ठरविले आहे. त्या निर्णयाचे अनुषंगाने जाहिर निविदा आमंत्रित करुन, हे काम शासन निर्णय क्रमांक एमव्हीए-०२९८/६३४/प्र.क्र.२६/परि-२ दिनांक १५.१.२००३ अन्वये मे. युनायटेड टेलिकॉम्स् लि. बंगलोर या कंपनीस देण्याचे ठरले आहे. **(प्रपत्र अ)**

२. या संदर्भात जरी केलेल्या निविदापत्राप्रमाणे,

अ) स्मार्ट कार्डस् स्वरुपात अनुज्ञप्ती तयार करणे.
ब) त्यासाठी अवश्यक हार्डवेअर पुरविणे.
क) आवश्यक मनुष्यबळ पुरविणे,
ड) कंझ्युमेबल्स् पुरविणे,
इ) सर्व परिवहन कार्यालयांना जोडणारे जाळे (Network)उभारणे.
फ) शिकाऊ अनुज्ञप्ती तयार करणे,
ग) परिवहन विभागाने दिलेल्या जागेत सुधारणा करणे (Site Preparation) व संगणक यंत्रणा उभारणे.

ही कामे मे. युनायटेड टेलिकॉम्स् कंपनीने करणे अपेक्षित आहे. मोटार विभागाने, कंपनीस परिवहन कार्यालयांमध्ये जागा उपलब्ध करुन देणे आणि शुल्काच्या पावत्या व अर्जांचे नमुने यासाठी स्टेशनरी पुरविणे अपेक्षित आहे. ज्या कार्यालयात सदर यंत्रणा बसविण्यासाठी किमान १० फूट X१०फूट इतकी जागा उपलब्ध नसेल अशा कार्यालयांना नजिकची जागा भाड्याने घेवून, कंपनीस उपलब्ध करुन द्यावी व अशा जागेचे भाडे कार्यालयाने भरावे. कंपनीने केलेल्या भांडवली गुंतवणुकीची वसुली, कंपनीने पुरविलेल्या सेवांचे बदल्यात म्हणजेच प्रत्येक स्मार्टकार्ड स्वरुपातील अनुज्ञप्तीसाठी आणि प्रत्येक शिकाऊ अनुज्ञप्तीसाठी, उपरोक्त प्रपत्र अ मधील दिनांक १५.१.२००३ चे शासन निर्णयात मान्य केलेल्या दराने, रक्कमेची अदायगी करुन केली जाईल.

स्मार्टकार्ड विषयक माहिती

अ) स्मार्टकार्ड म्हणजे क्रेडिट कार्डच्या आकाराच्या प्लॅस्टिक कार्डामध्ये बसविलेली इंटिग्रेटेड सर्किट चिप होय. कार्डाचे प्लॅस्टिकवरील भागात नुसत्या डोळ्यांना दिसू शकणारी (Visual Inspection Zone - VIZ) माहिती छापता येते. तर चिपमध्ये इलेक्ट्रानिक उपकरणाचे (Hand Held Terminal) सहाय्याने, इलेक्ट्रॉनिक पध्दतीने लिहिलेली माहिती (Machine Readable Zone - MRZ) वाचता येते. या माहितीमध्ये अनुज्ञप्ती धारकाची जुनी माहिती साठविली जाते. त्याचप्रमाणे अनुज्ञप्ती विषयक गुन्हयांची माहितीही साठविता येते. ही माहिती वाचण्यासाठी व त्यात अधिक माहिती साठविण्यासाठी/असलेली माहिती बदलण्यासाठी, यथायोग्य अधिकारीता असणाऱ्या अधिकाऱ्यास उपरोक्त उपकरणाचा उपयोग करता येतो. थोडक्यात, सर्वसाधारण संगणकाच्या सॅट्रल प्रोसेसिंग युनिटचे (CPU) कार्य चिप करते, तर संगणकास माहिती पुरविणारे कि बोर्ड (Input device), संचयित माहिती दर्शविणारे मॉनिटर (Output device) आणि विद्युत पुरवठा करणारी बॅटरी (Power Supply) हे घटक हॅण्डहेल्ड टर्मिनलद्वारा पुरविले जातात व स्मार्टकार्डसह हॅण्डहेल्ड टर्मिनल एका संगणकासमान काम करते. स्मार्टकार्ड मधील माहिती वाचल्यानंतर/अद्ययावत केल्यावर हॅण्डहेल्ड टर्मिनलमध्ये साठविलेली ही माहिती, परिवहन कार्यालयाचे संगणकावर उतरविता येते. या पध्दतीने कार्यालयातील संगणकातील माहिती अद्ययावत होते. तथापि, अनुज्ञप्ती स्मार्टकार्डस् स्वरुपात देताना, ही स्मार्ट कार्ड विविध कंपन्यांकडून पुरविली जाणे, ती वाचण्यासाठी आवश्यक हॅण्डहेल्ड टर्मिनल्सही वेगवेगळ्या उत्पादकांकडून तयार केली जाणे, अपरिहार्य आहे. परंतु, मोटार वाहने अधिनियम, १९८८ च्या तरतुदींची अंमलबजावणी करताना कोणत्याही राज्यात जारी झालेली, कोणत्याही उत्पादकाने पुरविलेल्या स्मार्टकार्ड स्वरुपातील अनुज्ञप्ती, उर्वरित कोणत्याही राज्यात, कोणत्याही उत्पादकाने पुरविलेल्या हॅण्डहेल्ड टर्मिनलचे आधारे वाचता येणे, अद्ययावत करता येणे आवश्यक आहे. या किमान आवश्यक निकषाला कार्ड आणि हॅण्डहेल्ड टर्मिनल्स यातील परस्परपुरक कार्यक्षमता (interoperability) म्हणतात. केन्द्र शासनाने जारी केलेल्या मार्गदर्शक सूचनांप्रमाणे सर्व राज्यांवर या किमान निकषांची पुर्तता करणारी कार्यप्रणाली अवलंबिली जाणे अगत्याचे आहे. केन्द्र शासनाने नियुक्त केलेल्या उच्चस्तरीय समितीने कार्ड, टर्मिनल्स् इत्यादी विषयी जारी केलेली मानके सोबत जोडली आहेत. **(प्रपत्र ब)**

विभागाने या तंत्रज्ञानाचा अंगिकार करताना " बांधा (Build), मालकी ठेवा (Own), वापरा (Operate), आणि हस्तांतरीत (Transfer) करा " हा आकृतीबंध स्वीकारला आहे. जाहीर निविदांद्वारे निवडलेल्या खाजगी उद्योजकाने, ही प्रणाली राबविण्यासाठी भांडवली आणि आवर्ती स्वरुपाची गुंतवणूक करुन, शिकाऊ अनुज्ञप्ती जारी करणे, त्याचे नुतनीकरण करणे, नवीन पक्की अनुज्ञप्ती जारी करणे, नुतनीकरण करणे, दुसरी प्रत जारी करणे, जुन्या अनुज्ञप्तीवर वाहनाचा नवीन संवर्ग नोंदविणे, नाव बदलणे, पत्ता बदलणे या संदर्भात प्राप्त अर्जांच्या हाताळणीसाठी विहित कार्यपध्दतीतील विविक्षीत जबाबदाऱ्या पार पाडावयाच्या आहेत. मनुष्यबळ पुरविणे, हार्डवेअर पुरविणे, कंझ्युमेबल्स् पुरविणे या जबाबदाऱ्यांचे, कंत्राटदार कंपनी आणि विभाग यामधील वाटप कोष्टक स्वरुपात सोबत जोडले आहे. **(प्रपत्र क)**

ब)१) विविक्षीत कार्यालयातील कामाचा बोजा लक्षात घेता, वर परिच्छेद ३ मध्ये नमुद केलेल्या वेळेच्या मर्यादेत कामकाज पार पाडण्यासाठी आवश्यक असणारे हार्डवेअर कंपनीने पुरविणे अपेक्षित आहे. हा कामाचा बोजा दिवसातील सरासरी अर्जांची संख्या यावर अवलंबून नसून त्या दिवसातील कोणत्याही एका तासात हाताळल्या जाणा-या अर्जांच्या महत्तम संख्येवर (Peak load / /hr) अवलंबून असेल. थोडक्यात कंपनीने पुरविण्याचे हार्डवेअरसाठी 'प्रतिदिन' हाताळल्या जाणा-या अर्जांच्या सरासरी संख्येसाठी पुरेसे असा निकष

नसून, "त्या दिवसातील जास्तीत जास्त गर्दीच्यावेळी हाताळल्या जाणा-या अर्जांच्या संख्येसाठी पुरेसे " असा आहे. कंत्राटाच्या सुरुवातीस आवश्यक अंदाजीत हार्डवेअरचा कार्यालय निहाय तपशील सोबतच्या (प्रपत्र इ) मध्ये जोडला आहे. सतत वाढत राहणा-या कामाच्या बोजाचे योग्य मुल्यमापन करणे शक्य व्हावे व अनुषंगाने आवश्यक तेथे हार्डवेअरमध्ये वाढ करणे शक्य व्हावे म्हणून उपरोक्त "अर्जांची महत्तम संख्या / तास "(Peak load) याची दर सहा महिन्यानंतर, मागील सहामाहीतील माहितीच्या आधारे, आढावा घेण्यात येईल (कलम ९.१)

२. कंत्राटादरम्यान कंपनीने पुरविण्याचे हार्डवेअरही विनाखंड चालू रहावे यासाठी बंधने घालण्यात आली आहेत. त्याप्रमाणे, कंत्राटातील कलम ९.४ अन्वये हार्डवेअर ९९ टक्के काळ चालू असणे आवश्यक आहे. त्याचप्रमाणे हार्डवेअरचा बिमाही विनाखंड चालू ठेवण्याचे कंपनीवर बंधन घालण्यात आले आहे.

३. अनुज्ञप्ती संदर्भात प्राप्त होणाऱ्या अर्जांची आणि त्यासोबत प्राप्त सहपत्राची साठवणूक, त्यासाठी लागणारी जागा, योग्य अर्ज शोधण्यासाठी लागणारा वेळ, अनुज्ञप्ती क्रमांक, नाव, अनुज्ञप्ती जारी केल्याचा दिनांक इ. निकषा आधारे विविक्षीत अनुज्ञप्तींचे / व्यक्तिसंबंधीत अभिलेख शोधण्यात येणाऱ्या अडचणी यावर उपाय म्हणून कंपनीने ' डॉक्युमेंट मॅनेजमेंट सिस्टीम ' पुरविणे अनिवार्य करण्यात आले आहे. त्यायोगे अर्ज/सहपत्रे यांच्या प्रतिमा इलेक्ट्रॉनिक स्वरुपात साठविणे शक्य होईल व आवश्यकतेप्रमाणे नावावरुन, क्रमांकावरुन, दिनांकावरुन अभिलेख शोधणे शक्य होईल.

४. या प्रकल्पात कंत्राटदार कंपनीने शिकाऊ अनुज्ञप्तीदेखील तयार करणे अपेक्षित आहे. शिकाऊ अनुज्ञप्तीची सत्यता पडताळता यावी यासाठी त्यावर विभागाचे बोधचिन्ह असलेला होलोग्राम असणार आहे. त्याचप्रमाणे सदर शिकाऊ अनुज्ञप्ती प्लॅस्टीक लॅमिनेशन करुन दिल्यामुळे ती किमान सहा महिने टिकेल अशी अपेक्षा आहे.

भाग २ : **<u>सारथी विषयक माहिती</u>**

१. कंत्राटदार कंपनीने त्यांना सोपविलेल्या जबाबदाऱ्या योग्य प्रकारे पार पाडल्या अथवा कसे हे वस्तुनिष्ठपणे ठरविणे शक्य व्हावे यासाठी, कंपनीवर त्यांनी हाताळण्याच्या प्रक्रिया पूर्ण करण्यासाठी वेळेची महत्तम मर्यादा घालण्यात आली आहे. अशा वेळेच्या मर्यादेत राहून छापलेल्या स्मार्ट कार्डस् साठी कंपनीस वेळोवेळी शासनाने मंजूर केलेल्या दराने रकमेची अदायगी करण्यात येईल. तथापि, जी कार्डे उपरोक्त वेळेच्या (Turn Around Time) मर्यादेत छापली जाणार नाहीत आणि ज्या विलंबासाठी कंपनी जबाबदार ठरेल, अशा कार्डांच्या बदल्यात केल्या जाणाऱ्या अदायगीवर दंड आकारला जाणार आहे. ही दंडाची रक्कम वाढत्या विलंबाच्या प्रमाणात, ठराविक मर्यादेपर्यंत वाढती असणार आहे. विविक्षीत दिवशी हाताळलेल्या अनुज्ञप्तींपैकी, वेळेच्या मर्यादेत छापलेली कार्डे, विलंबाने छापलेली कार्डे, अशा प्रत्येक कार्डाला झालेला विलंब आणि त्यापोटी आकारण्याच्या दंडाची रक्कम या बाबतीतील अहवाल, ' सारथी ' या सॉफ्टवेअरद्वारा तयार केला जाईल.

२. सदर प्रणालीसाठी वापरण्यात येणारे ' सारथी ' नावाचे सॉफ्टवेअर राष्ट्रीय सुचना विज्ञान केंद्र, यांनी तयार केले असून ते महाराष्ट्र शासनाच्या निर्णयाप्रमाणे लायनक्स (Linux) आणि डिबी-२ (db-2) या प्रणालींचा वापर करते. या सॉफ्टवेअरमध्ये महाराष्ट्राचे मोटार वाहने विभागासाठी काही विशेष सुविधा निर्माण केल्या आहेत. त्या पुढीलप्रमाणे

(अ) छपाई झालेल्या अनुज्ञप्तीबाबत ' टर्न अराऊंड टाईम ' तपासण्याची / अहवाल देण्याची सुविधा.

(ब) अनुज्ञप्तीसाठी चाचणी दिलेल्या उमेदवारांमधून पुर्नचाचणीसाठी संगणकामार्फतच उमेदवारांची निवड करण्याची सुविधा,

(क) शिकाऊ अनुज्ञप्ती देतेवेळीच पक्क्या अनुज्ञप्तीसाठी चाचणी देण्यासाठी पूर्व नियोजित दिनांक / वेळ ठरविण्याची सुविधा.

(ड) चाचणीसाठी एकापेक्षा जास्त मोटार वाहन निरीक्षकांमध्ये संगणकामार्फतच उमेदवारांचे वाटप होण्याची सुविधा.

३. वरील नमूद सुविधांमुळे अर्जदारास कार्यालयात त्याचे कामासाठी कराव्या लागणाऱ्या प्रतीक्षा कालावधीत घट होऊन, अनावश्यक पायऱ्या वगळल्याने प्रक्रिया सुलभ होणे अपेक्षित आहे. त्याचबरोबर या प्रकियांमध्ये पारदर्शिता येऊन, विभागाचे कामकाजात विश्वासार्हता येणे अपेक्षितआहे. चाचणीसाठी पूर्व नियोजित दिवशी / वेळी उपस्थित रहाण्याच्या सुविधेमुळे अर्जदारांना चाचणीसाठी दिनांक ठरविणे आणि ठरविलेल्या दिवशी ठरलेल्या वेळी येणे शक्य होईल त्या पूर्व नियोजित दिवशी/वेळी त्या उमेदवारांच्या चाचणीसाठी प्राधान्य देण्यात येईल. किंबहुना, एकापेक्षा जास्त मोटार वाहन निरीक्षकांमध्ये विविक्षीत दिवशी चाचणीसाठी उपलब्ध असणाऱ्या व पूर्वनियोजित वेळेप्रमाणे येणे अपेक्षित असणा-या उमेदवारांचे वाटप संगणकामार्फतच शक्य असल्याने अशा उमेदवारांठी नियुक्त अधिकारी आधीच ठरलेला असेल. सदर उमेदवार त्या अधिकाऱ्यांकडे थेट जाऊन चाचणी देऊ शकतील. अशा उमेदवारांची चाचणी प्राधान्याने घेऊन संबंधीत अधिकाऱ्यांनी अर्जदाराचे वेळेचा अपव्यय होणार नाही याची काळजी घेणे आवश्यक आहे. अपवादात्मक प्रसंगी जेव्हा अशा पूर्व नियुक्त अधिकाऱ्यास काही कारणामुळे चाचण्या घेणे शक्य होणार नाही, त्यावेळी उर्वरित अधिकाऱ्यांमध्ये त्या उमेदवारांचे वाटप केले जाईल. उमेदवाराने पूर्वनियोजित वेळ दर्शविताना दोन पर्यायी तारखा/वेळा दर्शविण्याची तरतुद करण्यात आली आहे. त्याप्रमाणे उपलब्ध अधिकाऱ्यांचे संख्येच्या अनुषंगाने एखादया दिवसासाठी हाताळल्या जाऊ शकणाऱ्या अर्जांपेक्षा जादा उमेदवारांची पसंती दर्शविल्यास, मर्यादेपुढील उमेदवारांच्या दुसऱ्या पसंतीच्या तारखेचा यासाठी विचार केला जाईल.

४. 'सारथी' सॉफ्टवेअर मधील पुर्नचाचणीसाठी उपलब्ध सुविधेप्रमाणे, मोटार वाहने निरिक्षकांनी चाचणी घेतलेल्या उमेदवारांमधून संगणकाद्वारे उमेदवार निवडले जातील. अशा उमेदवारांची पुर्नचाचणी सहा. प्रापअ / उप प्रापअ घेतील. याव्यतिरिक्त जादा उमेदवारांची पुर्नचाचणी घेण्याचा पर्यायही अनुज्ञप्ती प्राधिकाऱ्यांना उपलब्ध असेल. उर्वरित उमेदवारांचे अर्जावर मात्र सहा. प्रापअ / उप प्रापअ, उमेदवाराचे व्यक्तीशः उपस्थितीचा आग्रह न धरता, मोटार वाहन निरीक्षकांचे शिफारसीप्रमाणे आदेश देतील.

भाग ३ : <u>हाताळणी प्रक्रिया</u>

१. अनुज्ञप्ती संदर्भातील अर्ज हाताळणीच्या प्रक्रियेतील काही टप्पे मात्र मोटार वाहने विभागाच्या कर्मचाऱ्यांनी/ अधिकाऱ्यांनीच पूर्ण करणे आवश्यक आहे. उदा. शुल्क आकारणे, जुन्या अनुज्ञप्ती संदर्भातील माहिती संकलन (data entry), अर्जदाराची चाचणी घेणे आवश्यक वाटल्यास पुनर्चाचणी घेणे, संगणकावर नोंदलेल्या माहितीस मान्यता देणे / अंतिम आदेश देणे इत्यादी तथापि, विभागाने पार पाडण्याच्या प्रक्रियांना लागणारा वेळ प्रामुख्याने उपलब्ध कर्मचारी / अधिकारी यांचे संख्येवर अवलंबून असल्याने, तसेच चाचणीसाठी लागणाऱ्या वेळेवर महत्तम मर्यादा घालणे योग्य नसल्याने, अशा प्रक्रियांसाठी वेळेची मर्यादा

प्रशासकीय निकषांवर ठरविण्यात आली आहे. वरील परि.४ मधील कंपनीवर टाकण्यात आलेले वेळेच मर्यादेचे बंधन आणि वर नमूद केलेले विभागाने स्वीकारण्याचे प्रशासकीय बंधन मिळून, अनुज्ञप्ती विषय अर्जांच्या हाताळणीसाठी लागणारा सरासरी वेळ ठरविता येईल. विभागाने या वेळेत अर्जांची हाताळणी पु करुन, अर्जदारास अनुज्ञप्ती जारी करणे आवश्यक आहे. अर्जांचे हाताळणीतील विविध टप्पे दर्शविण कोष्टक सोबत जोडले आहे. **(प्रपत्र ड)**

२. उपरोक्त आराखडयात कामांची विभागणी झालेली असून उभयतांनी पार पाडण्याच्या जबाबदा एकमेकांच्या कार्यतत्परतेवरही अवलंबून आहेत. उदा. शुल्क वसुलीनंतर (विभागाची जबाबदारी), अ माहितीच्या नोंदणीसाठी (कंपनीची जबाबदारी) तातडीने हस्तांतरीत न केल्यास माहिती नोंदणीला आ परिणामतः उर्वरित प्रक्रियांना विलंब होणे अपरिहार्य आहे. या कारणाने उभयपक्षी कागदपत्रांची देवघे विनाविलंब होणे अगत्याचे आहे. कंपनीसोबत केलेल्या/प्रस्तावित करारात या बाबतीत स्पष्ट तरतूद के आहे. त्याप्रमाणे अर्ज हाताळणीच्या प्रक्रियेतील विविक्षीत टप्पा पार पाडण्याची जबाबदारी असणा पक्षाने, त्या टप्प्यापुढील टप्पा पार पाडण्याची जबाबदारी असणाऱ्या पक्षाकडे कागदपत्रे हस्तांतर करण्याची जबाबदारी पार पाडावयाची आहे. उपरोक्त उदाहरणात शुल्क वसुलीनंतर अर्ज कंपनीक माहिती नोंदणीसाठी हस्तांतरीत करण्याची जबाबदारी विभागाची असेल, तर माहिती नोंदणीनंतर चाच परीक्षा मोटार वाहने निरिक्षक घेणार असल्याने त्यांचेकडे अर्ज पोहोचविण्याची जबाबदारी कंपनीची असेल

३. स्मार्ट कार्डस् स्वरुपात अनुज्ञप्ती देण्याचे या प्रकल्पात दोन संस्थांचा (युनायटेड टेलिकॉम्स् लि. आणि मोटार वाहन विभाग) सहभाग असल्याने, या संबंधातील कामकाजात सुसुत्रता आणण्याचे दृष्टीने आ त्याचबरोबर सर्वसामान्य अर्जदाराच्या दृष्टीने हे कामकाज आटोपशीर किमान गुंतागुंतीचे आणि प्रक्रि तार्किकदृष्टया सुसंबध्द असणे आवश्यक आहे. अनुज्ञप्ती विषयक कोणत्याही अर्जासंबंधात अर्जदार तीन/चार खिडक्यांपेक्षा जास्त खिडक्यांवर जाणे आवश्यक असता कामा नये. या तीन /चार खिडक्यां / टप्प्यांवर शुल्क आकारणी/ फोटो काढणे/स्वाक्षरी घेणे/चाचणी परीक्षा व अनुज्ञप्ती जारी करणे ही का व्हावीत. पूर्वी जारी केलेल्या अनुज्ञप्तीसंदर्भात नुतनीकरणे/दुसरी प्रत देणे/पत्ता बदलणे/नाव बदल इत्यादी अर्जासंदर्भात शुल्क आकारणी, संबंधीत अनुज्ञप्ती जारी करणे ही कामे व्हावीत. उपरो अर्जासंदर्भात असे स्पष्ट करण्यात येते की अर्जदाराने त्यांच्या अनुज्ञप्ती क्रमांकाचा अचुक तपशील पुरवि ही त्याची जबाबदारी आहे. सबब, केवळ अनुज्ञप्ती क्रमांक पडताळणीसाठी वेगळी खिडकी/पायरी अस आवश्यक नाही. शुल्क आकारणीनंतर, अभिलेख्यांसोबत पडताळणी करताना, अर्जदाराने नमुद केले क्रमांक चूक असल्याचे आढळल्यास ती अर्जदाराची जबाबदारी असेल.

भाग ४ : <u>की मॅनेजमेंट सिस्टीम</u>

१. <u>स्मार्ट कार्ड स्वरुपातील अनुज्ञप्तीचे स्वाक्षांकन आणि कि मॅनेजमेंट सिस्टीम (Key Manageme System- KMS)</u>

सर्वसाधारण अनुज्ञप्तीवर अनुज्ञप्ती प्राधिकरणाच्या स्वाक्षरीचा रबरी शिक्का व कार्यालयाची मोहोर उमटव स्वाक्षांकन केले जाते. त्याद्वारे त्या अनुज्ञप्तीची सत्यता ध्वनित केली जाते. प्राधिकरणाच्या रबरी शिक्क्या जबाबदारी विविक्षीत कर्मचाऱ्यांकडे / अधिकाऱ्यांकडे असते. स्वाक्षरीच्या शिक्क्यांचा वापर प्राधिकृत व्यक्तिनेच केला असल्याचे द्योतक म्हणून, ती व्यक्ती रबरी शिक्कयाच्या मुद्रखाली स्वतःची स्वाक्ष करते.

स्मार्ट कार्ड स्वरुपातील अनुज्ञप्तीच्या चिपवर साठविलेल्या माहितीचे अशा प्रकारे स्वाक्षांकन शक्य नाही. त्यासाठी त्या माहितीची सत्यता दर्शविण्याचे उद्देशाने, प्राधिकृत अधिकाऱ्यांना इलेक्ट्रॉनिक स्वरुपातील सांकेतिक कार्ड पुरविण्यात येतात. त्यांना **authorisation keys** म्हणतात. तयार झालेल्या स्मार्ट कार्ड स्वरुपातील अनुज्ञप्तीच्या चिपवर प्राधिकृत अधिकारी, त्यास पुरविण्यात आलेल्या authorisation card चा वापर करुन ती अनुज्ञप्ती अधिकृत करतो. अशाच पध्दतीने अनुज्ञप्तीचे चिप मधील माहिती वाचू शकण्यास, त्यात बदल करण्यास, अनुज्ञप्तीवर गुन्ह्यांची नोंद घेण्यास प्राधिकृत अधिकाऱ्यांकडे अशी endorsement cards असतील. त्यांचा वापर करुनच त्यांना चिपमधील माहिती वाचता/बदलता/नोंदविता येईल. थोडक्यात स्मार्ट कार्ड स्वरुपातील अनुज्ञप्तीमधील माहिती वाचू/बदलू/अद्ययावत करु शकणारा अधिकारी जेव्हा हॅण्ड हेल्ड टर्मिनलचा वापर करेल तेव्हा अनुज्ञप्ती कार्डमधील चिप, अशा व्यक्तीस तो अधिकार आहे अथवा कसे ते पडताळेल. तद्वतच, अधिकारी व्यक्तीचे कार्ड, ती अनुज्ञप्ती वैध आहे अथवा कसे हे पडताळेल. हि पडताळणीची प्रक्रिया पूर्ण झाल्यावरच पुढील कार्यवाही शक्य होईल.

२. ही **authorisation card / endorsement cards** रबरी शिक्क्यांप्रमाणेच सुरक्षितपणे ठेवणे आवश्यक आहे. या कार्डांची वैध कालमर्यादा संपल्यावर, त्यांचे नुतनीकरण करणे, कार्ड हरवल्यास/नष्ट झाल्यास दुसरी key तयार करण्याची पध्दत ते करण्यास प्राधिकृत व्यक्ती इत्यादि बाबत स्वतंत्रपणे सूचना जारी करण्यात येत आहेत.

भाग ५ :<u>शुल्क वसुली व कंत्राटदारास अदायगीसाठी प्रणाली</u>

१. <u>कंत्राटदार कंपनीस अदायगी करण्याची पध्दत</u>

मे. युनायटेड टेलिकॉमस् लि. कंपनी सोबत केलेल्या कराराप्रमाणे, अनुज्ञप्ती विषयक शुल्क वसुली आणि अदायगीसाठी पुढीलप्रमाणे पध्दत अमलात आणली जाईल.

(अ) जिल्हा व तालुक्याच्या ठिकाणी उप प्रापअ/ प्रापअ यांचे नावे तर मुंबई येथे परिवहन आयुक्त यांचे नावे स्वीय प्रपंची खाते **(Personal Ledger Account)** उघडण्यात येतील. सदर खाते वापराबाबतच्या व खाते उघडण्याबाबतच्या सविस्तर सूचना स्वतंत्रपणे जारी करण्यात येत आहेत.

(ब) अनुज्ञप्तीसाठी जमा होणाऱ्या शुल्काची पुढीलप्रमाणे विभागणी केली जाईल.

(१) शिकाऊ अनुज्ञप्ती चे शुल्क रु. ३० प्रति शिकावू अनुज्ञप्ती, प्रचलित कार्यपध्दती नुसार कोषागारात जमा केली जाईल.

(२) नमुना ७ मधील पक्क्या अनुज्ञप्तींचे शुल्क रु २००/- असून, प्रत्येक कार्यालयात, प्रतिअनुज्ञप्ती जमा झालेल्या रु २००/- शुल्कापैकी रु १००/- शासकीय कोषागारात प्रचलित कार्यपध्दतीनुसार जमा केले जातील तर उर्वरित रु १००/- प्रति अनुज्ञप्ती त्या कार्यालयाच्या <u>पी एल अकांऊंट</u> मध्ये जमा केले जातील.

(३) दर महिन्याच्या पाच तारखेपुर्वी, संबंधित कार्यालय, विहीत नमुन्यात, परिवहन आयुक्त यांना, मागील महिन्यात जारी केलेल्या एकुण शिकाऊ अनुज्ञप्ती व नमुना ७ मधील पक्क्या अनुज्ञप्तींची संख्या कळवेल. याशिवाय अनुज्ञप्ती जारी करताना विहीत कालावधीपेक्षा जास्त उशीर झालेल्या अनुज्ञप्तींची संख्याही विहीत नमुन्यात परिवहन आयुक्तांना कळवेल. (उशीर झालेल्या अनुज्ञप्तींचा अहवाल संगणकातून प्राप्त होईल.)

(४) उपरोक्त अहवालासोबत, संबधित प्रापअ /उपप्रापअ, प्रती अनुज्ञप्ती रु १००/- या दराने त्यांच्या पी एल अकाऊंट मधून काढलेल्या डिमांड ड्राफ्ट/धनादेशाच्या स्वरुपात परिवहन आयुक्त महाराष्ट्र राज्य यांचेकडे जमा करेल. प्रादेशिक/उप प्रादेशिक परिवहन अधिकारी यांच्या नावाने उघडलेल्या पी एल अकाउंट मधून अन्य रक्कम काढण्याचा अधिकार प्रादेशिक / उप प्रादेशिक परिवहन अधिकारी यांना असणार नाही.

(५) संपूर्ण राज्यातून जारी केलेल्या शिकाऊ अनुज्ञप्ती व पक्की अनुज्ञप्ती संख्येचा विचार करुन, परिवहन आयुक्त, दर महिन्यास मागील महिन्यातील कामाबाबत मे. यूटीएल यांना खालीलप्रमाणे देय रक्कम गणन करतील.

शिकाऊ अनुज्ञप्ती	-	रु. ५.४०	प्रती अनुज्ञप्ती
पक्की अनुज्ञप्ती	-	रु. ८७.३०	प्रती अनुज्ञप्ती

उपरोक्त देय रक्कमेपैकी ९० टक्के रक्कम मे. यूटीएल यांना परिवहन आयुक्तांच्या पी एल अकाऊंटमधून महिन्याच्या १० तारखेपूर्वी अदा केली जाईल

(६) प्रापअ / उप प्रापअ यांचेकडून उशीर झालेल्या अनुज्ञप्तींचा तपशील प्राप्त झाल्यावर त्यानुसार मे. यूटीएल यांचेकडून वसूल करावयाच्या दंडात्मक रकमेची गणना करुन, सदर दंडात्मक रक्कम शेष १० टक्के देय रकमेतून वळती करुन, उर्वरित रक्कम परिवहन आयुक्त मे. यूटीएल यांना महिन्याच्या अखेर पर्यंत अदा करतील.

(७) उपरोक्त तरतुदी शासननिर्णय क्र. एमव्हीए ०५०३/७३८/प्रक्र ९५/३/ परि. -२ दि. ११ एप्रिल २००५ नुसार निर्धारित केल्या असून त्याची प्रत **जोडपत्र (इ)** मध्ये आहे.

तसेच, प्रापअ/उपप्रापअ यांनी त्यांचे कार्यालयात मे.यूटीएल यांचेमार्फत जारी केलेल्या शिकाऊ अनुज्ञप्ती व पक्क्या अनुज्ञप्तीची व उशीरा जारी केलेल्या पक्क्या अनुज्ञप्तीची माहिती देणारे प्रपत्र **जोडपत्र (ई)** मध्ये आहे.

भाग ६ -**संकीर्ण** - सदर आदेश, कार्यालयात बैठक आयोजित करुन सर्व कर्मचाऱ्यांस समजावून सांगावेत तसेच भविष्यात संदर्भाकरीता, स्वतंत्र नस्तीमध्ये नस्तीबध्द करावेत.

सोबत: प्रपत्रे अ,ब,क,ड,इ,ई........

परिवहन आयुक्त
महाराष्ट्र राज्य, मुंबई.०७/१२/०७

सारथी व वाहन संगणकांची संगणकीय जोडणी.

स्थायी आदेश क्र. - ४

अ) राज्यात एकूण ४६ कार्यरत कार्यालयांपैकी सर्व कार्यालयात सारथी यंत्रणा तर ४६ पैकी ४१ कार्यालयात वाहन यंत्रणा सुयोग्य पध्दतीने कार्यरत आहे.

मोटारवाहन कायद्याच्या कलम २६ व ६३ नुसार सारथी व वाहन या संगणक यंत्रणामधील अनुज्ञप्ती विषयक व वाहन नोंदणी विषयक माहिती एकत्रित करुन राज्याकरिता अनुज्ञप्ती माहिती व नोंदणी माहितीचे राज्य स्तरीय अभिलेख (State Register of Driving License & Registration Records) तयार करणे ही या प्रकल्पाची पुढील पायरी आहे.

सदर कार्य पूर्ण होण्यासाठी, प्रत्येक कार्यालयातील सारथी व वाहन यंत्रणेचे संगणक बी एस एन एल अथवा एम टी एन एल यांचे माध्यमातून जोडण्यात आले असून, राष्ट्रिय सूचना केन्द्र मुंबई येथे राज्यस्तरीय माहिती एकत्रित करण्यास्तव डॅटा सेंटर तयार करण्यात आले आहे. प्रत्येक कार्यालयाच्या संगणकावरील अद्ययावत माहिती या जोडणीव्दारे आपोआप मुंबईतील मुख्य डेटा सेंटरवर एकत्रित करण्यात येत आहे.

आ) सदर कार्य करताना काही मूलभूत अडचणी येत असल्याचे दिसून आले आहे. त्याबाबत सविस्तर विवरण खालीलप्रमाणे आहे.

१) **बी एस एन एल/एम टी एन एल ची जोडणी संबंधित संस्थेने जोडणे -**

वर उल्लेख केल्याप्रमाणे कार्यालयात एम टी एन एल / बी एस एन एल यांचेमार्फत जोडणी करण्यात आली आहे. सदर जोडणी व्ही पी एन ब्रॉडबॅन्ड (VPN over Broad Band) या पध्दतीची असून या जोडणीचा संपूर्ण वर्षाचा खर्च संबंधित संस्थांकडे अगाव जमा करण्यात आला आहे.

सदर जोडणी फक्त संगणक माहिती अदानप्रदान याकामी वापरावयाची असल्याने या जोडणीवरुन कोणतेही अन्य कॉल्स करणे अपेक्षित नाही तथापि काही कार्यालयात, या जोडणीवरुन अन्य कॉल्स केले गेल्याने संबंधित टेलिफोन खात्याकडून त्याचे बिल प्राप्त झाले, व ते न भरल्याने संबंधित जोडणी तोडण्यात आली आहे.

E/State Rege./Sarathi& Vahan

स्थानिक बी एस एन एल / एम टी एन एल कार्यालयाशी संपर्क साधून सदर जोडणीमध्ये कार्यालयाकडून बाहेर कॉल करण्याची सुविधा तत्काळ बंद करण्यास्तव अर्ज देवून ती बंद करावी. संबंधित जोडणीचे जे प्रलंबित बिल असेल त्याचा तत्काळ भरणा करुन सदर जोडणी तत्काळ चालू करुन घ्यावी. स्थानिक एम टी एन एल अथवा बी एस एन एल संस्थेच्या प्रबंधकाकडे वैयक्तिक संपर्क साधून पूर्वसूचना न देता सदर जोडणी न तोडण्याबाबत विनंती करावी व सदर जोडणी राष्ट्रीय माहिती एकत्रीकरणासाठी वापरली जात असल्याने महत्वाची असल्याची बाब अधोरेखित करावी. भविष्यात कोणत्याही कारणाने सदर जोडणी खंडित झाल्यास सर्वोच्च प्राथम्याने सदर जोडणी पुन्हा कार्यरत करण्याची जबाबदारी कार्यालय प्रमुखाची राहील.

२) **<u>मॉडेम चालू न करणे -</u>**

संगणक जोडणी करताना संबंधित टेलिफोन संस्थेने मॉडेम यंत्रणा जोडणीचा वापर केला आहे. संगणकातील माहितीचे मुख्य संगणकाशी अदानप्रदान या मॉडेम मार्फतच केले जाते. अनेक कार्यालयात, सदर मॉडेम यंत्रणेचा स्वीच चालू न केल्याने माहितीचे स्वयंचलित अदानप्रदान होत नसल्याचे आढळले आहे. यास्तव सर्व कार्यालयांना सुचित करण्यात येते की, माहितीचे अदानप्रदान या एका महत्वाच्या मुद्दयावर अवलंबून असल्याने, कार्यालयातील मॉडेम विद्युत जोडणीस थेट जोडावे (त्याकरिता ऑन ऑफ स्विच ठेवू नये) ज्यायोगे मोडेम २४ तास चालू राहील. कार्यालय प्रमुखाने वेळोवेळी मॉडेम चालू असल्याची खातरजमा करणे अभिप्रेत आहे.

३) **<u>माहिती अदानप्रदानासाठी समन्वयकाची नियुक्ती</u>**:- प्रत्येक कार्यालयातील माहितीचे अदानप्रदान करताना काही सूचना वेळोवेळी परिवहन आयुक्त कार्यालय अथवा राष्ट्रिय सूचना केन्द्र पुणे यांचेकडून दिल्या जातील. या सूचना प्राप्त करुन त्यानुसार कार्य करण्यासाठी प्रत्येक कार्यालयात एका समन्वयकाची निवड कार्यालयीन कर्मचाऱ्यांमधून करावी. सदर कर्मचारी संगणकाविषयक दैनंदिन कामकाज हाताळणारा व त्या कार्यालयाच्या आस्थापनेवरील कर्मचारी असावा. अशा समन्वयकाचे नाव, हुद्दा व त्याचा संपर्क दूरध्वनी, भ्रमणध्वनी याबाबतची माहिती तत्काळ परिवहन आयुक्त कार्यालयास कळवून तशी सूचना संबंधित कार्मचाऱ्यासही द्यावी. ज्यायोगे संबंधित समन्वयक जोडणीसंदर्भातील वेळोवेळी प्राप्त सूचनाप्रमाणे पुढील कार्यवाही करेल.

४) **संगणकावरील माहिती राष्ट्रीय सूचना केन्द्राकडे पोहोचविणे-** प्रत्येक कार्यालयाची संगणकजोडणी झाल्यावर प्रथम वेळी संपूर्ण माहिती एकत्रितपणे मुंबई येथील मुख्य संगणकावर पाठविणे अपेक्षित आहे. हे काम तांत्रिक स्वरुपाचे असून त्याकरिता स्थानिक जिल्हाधिकारी कार्यालयातील राष्ट्रीय सूचना केन्द्राचे (एन आय सी) जिल्हा सूचना अधिकारी (District Inforation Officer- NIC) त्या त्या कार्यालयास आवश्यक ती मदत करतील. यासंदर्भात, कार्यालय प्रमुखांना सूचित करण्यात येते की स्थानिक एन आय सी अधिकाऱ्यांना संपूर्ण सहकार्य करावे व आवश्यक तेथे त्यांना वाहतूक व्यवस्था पुरवावी.

सदर कामाकरिता, स्थानिक एन आय सी अधिकाऱ्यांच्या सूचनेनुसार माहिती साठविण्याकरिता सुयोग्य क्षमतेचा पेनड्राइव्ह (Pendrive) अथवा बाह्य हार्ड डिस्क (External Hard Disk) यासारखी उपकरणे, संगणकीकरणास्तव मंजूर योजनेतर अनुदानातून तत्काळ खरेदी करण्यास संबंधित कार्यालय प्रमुखास प्राधिकृत करण्यात येत आहे.यास्तव वित्तीय अधिकारीता नियमावलीच्या अ.क्र.२८क, नियम ७६ चा सुयोग्य वापर करावा.

५) **सारथी व वाहन संगणकांची अंतर्गत जोडणी-** प्रादेशिक परिवहन कार्यालय पुणे, ठाणे, उप प्रादेशिक परिवहन कार्यालय सांगली यासारखे अपवाद वगळता अन्य सर्व कार्यालयात सारथी व वाहन संगणक एकाच कार्यालयीन इमारतीत आहेत. हे दोन्ही संगणक एकमेकांना विशिष्ट प्रकाराने जोडणी करणे अभिप्रेत आहे.

अशी जोडणी वाहन नोंदणी सेवापुरवठादार मे.रोजमार्टा टेक्नोलोजिज् यांचे मार्फत करावी. याकरिता सुयोग्य सुचना सेवापुरवठादारास देण्यात येत आहेत.

६) **सारथी / वाहन संगणक बदलणे-** काही कार्यालयातील संगणकाची साठवण क्षमता संपुष्टात आल्याने सारथी / वाहन मुख्य संगणक बदलून जास्त क्षमतेचा संगणक सेवापुरवठारदाराने बसविला आहे.

जर संगणक बदलला असेल तर त्याची अगावू सूचना राष्ट्रीय सूचना केन्द्र पुणे यांना न दिल्यास नवीन संगणकावरुन माहितीचे अदानप्रदान त्यामध्ये विशेष तरतूद केल्याशिवाय होणार नाही.

सबब, संगणकाचे सेवापुरवठादाराकडून श्रेणीवर्धन होताना त्याची तत्काळ सूचना राष्ट्रीय सूचना केन्द्र पुणे यांना व या कार्यालयास द्यावी. याबाबत सुयोग्य सूचना सेवापुरवठादारासही देण्यात येत आहेत.

७) संपूर्ण राज्याची अनुज्ञप्ती व नोंदणी विषयक महिती- एकत्रित करणे हे आव्हानात्मक कार्य असून त्याकरिता संबंधित कार्यालय प्रमुखांचे वैयक्तिक योगदान महत्वाचे आहे. यास्तव सर्व कार्यालय प्रमुखांना

E/State Rege./Sarathi& Vahan

वैयक्तिक आढावा घेवून माहिती अदानप्रदानात त्या कार्यालयाची कोणतीही अडचण राहणार नाही यास्तव वैयक्तिक प्रयत्न करावेत.

८) सोबत राष्ट्रीय सूचना केन्द्र पुणे यांचेकडून दि. २०.०५.२०११ रोजी प्राप्त पत्र क्र. एनआयसी / एपीपीएल २/पुणे ची प्रत जोडली आहे. यासदर्भात आवश्यक ते मार्गदर्शन राष्ट्रीय सूचना केन्द्र पुणे येथील श्री डी एस आर सर्मा (दूरध्वनी ०२०-२५६१०१३२, इ मेल sarma.dsr@nic.in) यांचेकडून तसेच परिवहन उपायुक्त (संगणक) यांचेकडून तसेच स्थनिक एन आय सी आधिकाऱ्याकडून उपलब्ध होईल.

९) कार्यालयातील सर्व कर्मचाऱ्यांची बैठक घेवून त्यांना सदर सूचनांबाबत अवगत करावे तसेच पुढील संदर्भाकरिता सदर सूचना स्थायी आदेश नस्तीमध्ये जतन करावयात.

परिवहन आयुक्त
महाराष्ट्र राज्य, मुंबई

आ.क्र ५८/पआ/का.११/संगणक/२०११/जा.क्र. 6482
परिवहन आयुक्त यांचे कार्यालय,
प्रशासकीय इमारत, ३रा व ४ था मजला,
बांद्रे (पूर्व), मुंबई ४०० ०५१,
दिनांक- 30 MAY 2011

प्रत- १. सर्व कार्यालय प्रमुख
२. सेवापुरवठादार
३. राष्ट्रिय सूचना केन्द्र, पुणे

परिवहन आयुक्त
महाराष्ट्र राज्य, मुंबई

E/State Rege./Sarathi& Vahan

परिवहन आयुक्तांचे कार्यालय
आवक क्र. ९८६३
दिनांक १७/०६/१०
नस्ती क्र. प.आ.
११

प्रादेशिक / उप प्रादेशिक परिवहन अधिका-यांच्या नावे स्वीय प्रपंजी खाते (PLA) उघडण्यास मंजुरी देणेबाबत.

महाराष्ट्र शासन
गृह विभाग
शासन निर्णय :- एमव्हीआर ११०९/प्र.क्र.४२२/परि-२
मंत्रालय, मुंबई -४०० ०३२
दिनांक ०५ जून, २०१०

वाचा : १) अपर परिवहन आयुक्त, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई यांचे पत्र क्र. पआ/का ११/संगणक/२०११/ जा.क्र.१६४ दि.०४.०१.२०१०

२) उप परिवहन आयुक्त (संगणक), महाराष्ट्र राज्य, मुंबई यांचे पत्र क्र. पआ/ का.११ / संगणक / २०११/ जा.क्र. २१४९ दि. १८.०२.२०१०

शासन निर्णय :- परिवहन विभागाने जारी केलेली पक्की वाहन अनुज्ञप्ती अर्जदारास पोस्टामार्फत घरपोच पाठविण्यासाठी आकारण्यात येणारे अतिरिक्त शुल्क जमा करणे तसेच या जमा रकमेतून अर्जदारास पक्की वाहन अनुज्ञप्ती पोस्टाने पाठविण्यासाठी येणारा खर्च भागविणे यासाठी राज्यातील ४५ प्रादेशिक / उप प्रादेशिक परिवहन कार्यालयाच्या संबंधित कार्यालय प्रमुखाच्या नावे, संबंधित कोषागारात / उपकोषागारात महाराष्ट्र कोषागार नियम १९६८ च्या नियम क्रमांक ४९४ व ४९५ प्रमाणे स्वीय प्रपंजी खाते (Personal Leger Account) उघडण्यास खालील अटींच्या अधीन राहून शासन मंजुरी देत आहे.

१. अनुज्ञप्ती धारकांकडून आकारण्यात येणारे अतिरिक्त शुल्क रु.५० संबंधित प्रादेशिक परिवहन कार्यालयांनी याकरिता उघडण्यात आलेल्या स्वीय प्रपंजी खात्यात रक्कम प्राप्त झाल्यानंतर २-३ दिवसात जमा करावी , सदर रक्कम प्रमुख लेखाशीर्ष 8443 civil Deposits- 106-PD/PLA या खाली जमा करावी.

२. सदर खात्यातून केवळ पक्की अनुज्ञप्ती पोस्टाने पाठविण्याकरिता येणारा खर्च भागविण्यात यावा.

३. अन्य कोणतेही महसूली जमा / खर्च या खात्यातून करण्यात येवू नयेत.

४. दर तिमाहीच्या शेवटी सदर खात्यात जमा झालेली अतिरिक्त रक्कम प्रमुख लेखाशिर्ष 0041-800-इतर जमा याखाली चलनाद्वारे कोषागारात जमा करावी.

५. वर्षाच्या शेवटी दि.३१.०३.२०११ रोजी सदर खाते " निरंक " जमा करुन बंद करावे त्यासाठी शिल्लक रक्कम योग्य शीर्षाखाली जमा करावी.

६. प्रत्येक संबधित प्रादेशिक / उप प्रादेशिक परिवहन अधिका-यांनी सोबत जोडलेल्या विवरणपत्र - १ मध्ये माहिती भरून ती महालेखापाल कार्यालयास पुढील महिन्याच्या शेवटच्या तारखेपर्वी सादर करावी. उदा. जून २०१० ची माहिती ३१ जुलै २०१० पर्यंत

तसेच विदर्भ व मराठवाडा येथे स्थित प्रादेशिक / उप प्रादेशिक परिवहन कार्यालयांनी त्यांची माहिती महालेखापाल (लेखा व अनुज्ञेयता)-II, नागपूर यांच्याकडे सादर करावी. पश्चिम महाराष्ट्रातील कार्यासनांनी त्यांची माहिती महालेखापाल (लेखा व अनुज्ञेयता)-I यांचेकडे व मुंबई शहर येथील स्थित कार्यालयांनी त्यांची माहिती अधिदान व लेखाधिकारी (Pay & Accounts Office), बांद्रा, मुंबई यांचेकडे सादर करावी.

७. सदर खात्यातील व्यवहार हे Audit पात्र असतील तसेच Deposits बाबत कोषागाराचे सर्व नियम या करिता लागू होतील व सदर खाते हे दि.३१.०३.२०११ पर्यंत कार्यरत राहील. तसेच सदर योजनेच्या उपयुक्ततेबाबत आढावा घेऊन तो पुढे चालू ठेवणे आवश्यक वाटले तर दि.३१.०३.२०११ पूर्वीच PLA ला मुदतवाढीचा प्रस्ताव सादर करून त्यास महालेखापालांची मान्यता घ्यावी.

८. स्वीय प्रपंजी लेख्याचा नियमित ताळमेळ घेणे बंधनकारक राहील.

९. स्वीय प्रपंजी लेख्याच्या ताळमेळाची जबाबदारी संबंधित कार्यालय प्रमुखाची राहील.

१०. तपशीलवार लेखा ठेवणे महालेखापालांना नियतकालिक विवरणपत्र सादर करणेची जबाबदारी कार्यालय प्रमुखाची राहील.

प्रस्तुतचे आदेश महालेखापाल-१, मुंबई यांच्या अर्ध. शा. संदर्भ क्र. टीएम/सीएच-२/पीआरआर/२११ दि.१९.०५.२०१० व वित्त विभागाच्या अनौपचारीक संदर्भ क्र. १३२/१०/कोषा ५ दि.२१.०५.२०१० अन्वये प्राप्त सहमतीने निर्गमित करण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने

(ज्यो.मा.चव्हाण)
शासनाचे उप सचिव

प्रत,

परिवहन आयुक्त, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई
सर्व प्रादेशिक परिवहन अधिकारी,
सर्व उप प्रादेशिक परिवहन अधिकारी
महालेखापाल-१, (लेखा व अनुज्ञेयता), महाराष्ट्र राज्य, मुंबई
महालेखापाल-२, (लेखा व अनुज्ञेयता), महाराष्ट्र राज्य, नागपूर
सर्व जिल्हा कोषागार अधिकारी
वित्त विभाग, मंत्रालय, मुंबई
अधिदान व लेखाधिकारी, बांद्रा, मुंबई
लेखा व कोषागार अधिकारी, मुंबई

2.15 Refusal to issue a Driving License (MVA S 9(8)) -

(1) If the licencing authority is satisfied that the applicant is,

(a) a habitual criminal or a habitual drunkard, or

(b) a habitual addict to any narcotic drug or psychotropic substance within the meaning of the Narcotic Drugs and Psychotropic Substances Act, 1985 (61 Of 1985) or

(c) a person whose license to drive any motor vehicle has, at any time earlier, been revoked,

for reasons to be recorded in writing, make an order refusing to issue a driving licence to such person.

(2) While taking such decision the licencing authority should necessarily hear the applicant.

2.16 Appellate Authority (MMVR 8) –

1) If a candidate aggrieved by an order of licensing authority for refusal to issue the driving license, within 30 days of the receipt of the order he has to file an appeal to the Transport Commissioner.

2) The Transport Commissioner is required to give notice to the licencing authority and hear both the parties. The order passed by the Transport Commissioner is final.

2.17 Effectiveness of licenses to drive motor vehicles (MVA S 13) – Learner's license or Driving license issued under M.V.Act, 1988 is effective throughout India.

2.18 Validity of Licenses (MVA S 14) - A Driving License issued or renewed is valid, in the case of license to drive ,

(a) a transport vehicle, for a period of three years.

(b) a transport vehicle carrying goods of dangerous or hazardous nature for a period of one year.

(c) a non transport vehicle, is valid for,

(i) a period of twenty years from the date of such issue or renewal or,

(ii) until the date on which such person attains the age of fifty years whichever is earlier.

2.19 Renewal of driving license.— CMVR 18

(1) An application for the renewal of a driving license is required to be made in Form 9, to the licensing authority which issued the driving license, accompanied by—

(*a*) appropriate fee as specified in CMVR 32;

(*b*) three copies of the applicant's recent passport size photograph, if renewal is to be made in Form 6,

(*c*) the driving license,

(*d*) the medical certificate in Form 1-A if applicable.

(2) If the driving license is for both transport as well as non-transport category, then the licensing authority should, subject to the production of medical certificate, renew such license for the appropriate period, as specified in MVAS 14

(3) If the licensing authority renewing the driving license is not the licensing authority which issued the driving license, the fact of renewal is required to be intimated to the licensing authority which issued the driving license, in Form LR.(MMVR 16(2)).

(4) Any licensing authority, on application made to it, may renew a driving license from the date of its expiry. (MVAS 15)

(5) If the application for the renewal of a license is made more than thirty days after the date of its expiry, the driving license is required to be renewed with effect from the date of its renewal. (MVAS 15)

(6) If the application is for the renewal of a license to drive a transport vehicle or if the applicant has attained the age of forty years, the same is required to be accompanied by a medical certificate. (MVAS 15)

चालक अनुज्ञप्तीची मुदत संपल्यानतर पाच वर्षानंतर चालक अनुज्ञप्तीचे नुतनीकरण करून मिळणेबाबत.

परिवहन आयुक्त कार्यालय,
प्रशासकीय इमारत, ३रा व ४था मजला,
डॉ. आंबेडकर उद्यानाजवळ, सरकारी वसाहत,
वांद्रे (पूर्व), मुंबई - ४०० ०५१.

क्र. संकिर्ण ०६०३/सीआर ४५५ /का. २(३)/जा.क्र.२०८२ दिनांक -8 FEB 2007

परिपत्रक

पाच वर्षानंतर चालक अनुज्ञप्तीचे नुतनीकरण करून देताना विविध प्रादेशिक परिवहन कार्यालयातील अनुज्ञप्ती प्राधिकारी, याबाबतीत वेगवगळे निर्णय घेताना आढळून येतात. त्यामूळे एकाच राज्यात विविध कार्यपध्दती दिसून येते. याकरीता एकसूत्रीपणा आणण्याकरीता खालील पध्दतीचा अवलंब करण्यात यावा.

१) एखाद्या व्यकतीने त्याची वाहन चालक अनुज्ञप्तीची मुदत संपल्यानतर पाच वर्षापर्यंत नुतनीकरण केले नाही तर त्याचा अर्थ त्याने पाच वर्षापर्यंत वाहन चालविले नाही असा होतो. त्यामूळे तो त्याचे चालन कौशल्य (Driving Skill) विसरला असे ग्राहय धरून मोटार वाहन अधिनियम १९८८ च्या कलम १५(४) मधील दुसऱ्या परंतुकाचा समावेश करण्यात आला असून तो खालीलप्रमाणे आहे.

" Provided further that if the application is made more than five years after the driving licence has ceased to be effective, the licencing authority may refuse to renew the driving licence, unless the applicant undergoes and passes to its satisfaction the test of the test of competence to drive referred is in sub-section (3) of section (1). "

२) संबंधीत व्यक्तीची अनुज्ञप्ती संपल्यानंतर जर पाच वर्षानंतर त्याने नूतनीकरणाकरीता अर्ज केला तर त्याची चाचणी परिक्षा घेतली जावी. जेणेकरून तो, त्याचे

चालन कौशल्य (Driving Skill) विसरला नाही हे लक्षात येईल. ही चाचणी परिक्षा घेताना अपघात झाला तर अडचणी निर्माण होऊ नये या करीता शिकाऊ अनुज्ञप्ती जारी करावी लागेल.

३) अशी शिकाऊ अनुज्ञप्ती जारी केल्यानंतर तीस दिवस थांबण्याची आवश्यकता नाही.

४) अर्जदाराची चाचणी परिक्षा घेताना चाचणी शुल्क व चाचणी परिक्षेमध्ये उत्तीर्ण झाल्यानंतर मान्यतेचे शुल्क तसेच विलंब नुतनीकरणाचे शुल्क स्विकारून जुनी अनुज्ञप्ती उत्तीर्ण झालेल्या दिनांकापासून नुतनीकरण करून द्यावी.

सर्व प्रादेशिक परिवहन अधिकारी / उप प्रादेशिक परिवहन अधिकारी यांना सूचित करण्यात येते की, सदरहू बाब आपल्या अधिपत्याखालील सर्व अधिकाऱ्यांच्या निदर्शनास आणून द्यावी. सदर परिपत्रकाची पोच देण्यात यावी.

प्रति,
सर्व प्रादेशिक परिवहन अधिकारी /
उप प्रादेशिक परिवहन अधिकारी

परिवहन आयुक्त,
महाराष्ट्र राज्य, मुंबई.

वयाच्या अटींची पूर्तता न करता अनुज्ञप्ती धारण केलेल्या अनुज्ञप्ती धारकांवरील कार्यवाही करण्याबाबत.

परिपत्रक

क्र. एमव्हीए३०६/कार२(७)/सीआर२०७/जा.क्र. 7888 दिनांक

परिवहन आयुक्त यांचे कार्यालय,
प्रशासकीय इमारत ३ व ४ था मजला, सरकारी वसाहत,
वांद्रे (पूर्व), मुंबई - ४०० ०५१.

संदर्भ : १) दि. ३१/०७/१९९३ चे परिपत्रक क्र. एमव्हीएल०४९३/सीआर१२९/का-२(१) जा.क्र. १०२३८

२) दि. १४/०१/२००९ चे परिवहन आयुक्त, महाराष्ट्र राज्य यांचे पत्र क्र.एमव्हीए ०३०६/सीआर-२०६/डी-२(७)/जा.क्र.४७०

१) उपरोक्त १ नुसार, ज्या प्रमाणात अर्जदाराने वयाची अट पूर्ण न करता, अनुज्ञप्ती धारण केली असेल, अशा प्रकरणात, हेतुपुरस्सर वयाचे खोटे पुरावे दाखल करुन अनुज्ञप्ती प्राप्त केल्याचे शाबित होत नसल्यास अशा प्रकरणी, मोटार वाहन कायदा, १९८८ च्या कलम १८१ अंतर्गत तडजोड शुल्क वसुल करुन नियमित करण्याच्या सूचना जारी करण्यात आल्या होत्या.

२) उपरोक्त संदर्भ २ नुसार, ज्या प्रकरणी वयाचे खोटे पुरावे दाखल झाले आहेत, त्या प्रकरणी वयाचे खोटे पुरावे दाखल झाले आहेत, त्या प्रकरणी अनुज्ञापक अधिका-याने भारतीय दंड विधानसंहिता कलम ४२० अंतर्गत फसवणुकीचे गुन्हे संबंधितांविरुध्द पोलीस स्थानकात दाखल करावेत व त्या अर्थाची ताकीद देणारे बोर्ड कार्यालयात लावावेत अशा सूचना जारी केल्या आहेत.

३) या संदर्भात स्पष्ट करण्यात येते की, उपरोक्त परिच्छेद १ मध्ये नमूद केल्याप्रमाणे, ज्या प्रकरणी या पुर्वीच तडजोड शुल्क वसुली करुन प्रकरण नियमित झाले असून त्यानंतर अशा अनुज्ञप्तीची मुदतवाढ अथवा अन्य कार्याची नोंद कार्यालयात झाली आहे, अशा प्रकरणी उपरोक्त २ चे निर्देश लागू होणार नाहीत. मात्र अशा प्रत्येक प्रकरणात तडजोड शुल्क वसुलीची खातरजमा सहाय्यक प्रादेशिक परिवहन अधिकारी दर्जाच्या अधिका-यांमार्फत करुनच पुढील कार्यवाही करावी.

४) उपरोक्त परिच्छेद ३ नुसार यापूर्वी नियमित झालेल्या अनुज्ञप्ती सारथी यंत्रणेत उघड झाल्यावर, आवश्यक ती खातरजमा करुन त्यानंतर स्मार्ट कार्ड अनुज्ञप्ती जारी करताना संगणकीय अभिलेखासाठी अनुज्ञप्ती जारी दिनांक, सदर अनुज्ञप्ती ज्या दिनांकास प्रथम जारी झाली तोच दिनांक राहील.

मात्र प्रत्येक वाहन वर्गाकरिता जारी दिनांक, ज्या तारखेस उमेदवार त्या वर्गाकरिताची वयाची पात्रता मोटार वाहन कायदा, १९८८ च्या कलम ४ नुसार पूर्ण करतो, तो दिनांक नमूद करावा.

परिवहन आयुक्त,
महाराष्ट्र राज्य, मुंबई

प्रत :
१) सर्व उप/प्रादेशिक परिवहन अधिकारी
२) परिवहन आयुक्त कार्यालयातील सर्व नियंत्रक अधिकारी

2.20 Temporary authorisation in lieu of driving license (MMVR 14)

(1) Temporary authorization in lieu of driving license is issued when,

a) holder of a driving license has submitted the driving license for renewal, or

b) holder of a driving license applied for obtaining an authorisation to drive a public service vehicle and deposited his license, or

c) police officer or any Court or officer of the motor vehicle department has taken temporary possession of a driving license for the purpose other than suspension or cancellation.

(2) The licensing authority or the police officer or the Court who has taken possession of the driving license is required to give temporary authorisation to drive , in form L.Tem.

(3) No fee is payable for L.Tem.

2.21 Change of address of driving license (MMV R 18)

1) The holder of driving license have to intimate within fourteen days, any change in his temporary or permanent address to the licensing authority by whom the driving license was issued or to the licensing authority by whom it was last renewed, if the stay is for more than three months.

2) The application should be accompanied by address proof as mentioned in CMVR 4 and MMVR 5(a).

2.22 Duplicate driving license (MMVR 10, 11, 12) -

1) Duplicate driving license is issued if,

a) the photograph affixed to the driving license is not clear (MMVR 10).

b) the driving license is lost or destroyed (MMVR 11).

c) the driving license is defaced or torned (MMVR 12).

2) The application for duplicate driving license is required to be made in form L.L.D. accompanied by fee as specified in MMVR 13(4).

3) After issuance of duplicate driving license it should be clearly stamped “Duplicate” in red and have to be marked with the date of issue and the seal of the licensing authority. [MMVR 13(1)].

2.23 International Driving Permit (CMV R 2(t)) - "International Driving Permit" means the license issued by a licensing authority in India to an Indian National, authorising the person to drive any categories of motor vehicles as specified in Form 6-A in the areas or territories of countries other than India that are Parties to the Convention on Road Traffic signed at Geneva on 19th day of September, 1949.

2.24 Issue of International driving permit (I.D.P.) [CMV R 14(2)] -

(1) An application for an International Driving Permit is required to be made in Form 4-A accompanied by—

(*a*) valid driving license issued by the licensing authority

(*b*) appropriate fee as specified in CMVR 32;

(*c*) three copies of the applicant's recent passport photograph;

(*d*) a medical certificate in Form 1-A;

(*e*) valid proof of Indian Nationals;

(*f*) valid proof of passport; and

(*g*) valid proof of visa, wherever applicable.

(2) Licensing authority is required to issue International Driving Permit in Form 6-A and is valid for a period of not more than one year from the date of issue, or till the validity of the driving license, whichever is earlier. [CMVR 16(4)]

2.25 Disqualification from holding a driving license or revoke such license. (MVA S 19, CMV R21, MMVR 15)

(1) A driving license holder is disqualified from holding driving license or his driving license is revoked in the following circumstances i.e. if he is,

(a) a habitual criminal / drunkard;

(b) a habitual addict to any narcotic drug or psychotropic substance.

(c) using or has used a motor vehicle in the commission of a cognizable offence;

(d) by his previous conduct as driver of a motor vehicle shown that his driving is dangerous to the public.

(e) obtained driving license by fraud or misrepresentation;

(f) being a person under the age of eighteen years, has been granted a learner's or driving license with the consent in writing of the person having the care of the holder of the license and such person has withdrawn his consent.

(2) He is also disqualified from holding driving license, if he has been involved in following acts, which are likely to cause nuisance or danger to the public:- (CMV R 21 read with section 19 (1) (f))

(1) theft of motor vehicle.

(2) assault on passengers.

(3) theft of personal effects of passengers.

(4) theft of goods, carried in goods carriages.

(5) transport of goods prohibited under any law.

(6) driver, while driving a transport vehicle, engages himself in activity which is likely to disturb his concentration.

(7) abduction of passengers.

(8) carrying overload in goods carriages.

(9) driving at speed exceeding the specified limit.

(10) carrying persons in goods carriage, either inside the driver's cabin in excess of its capacity or on the vehicle, whether for hire or not.

(11) failing to comply with the provisions of section 134.

(12) failure to stop when signaled to do so by any person authorised to do so.

(13) misbehavior with and showing discourtesy to passengers, intending passengers or consignors and consignees of goods.

(14) smoking while driving public service vehicles.

(15) abandoning vehicle in a public place causing inconvenience to other road users or to passengers in the vehicle.

(16) driving vehicle while under the influence of drink or drugs.

(17) iterfering with any person mounting or preparing to mount upon any other vehicle.

(18) allowing any person to sit or placing things in such a way as to impede the driver from having a clear vision of the road or proper control of the vehicle.

(19) not stopping a stage carriage at approved stopping places for a sufficient period of time in a safe and convenient position upon demand or signal of the conductor or any passenger desiring to alight from the vehicle and unless there is no room in the vehicle, upon demand or signal of any person desiring to becoming a passenger.

(20) loitering or unduly delaying any journey and not proceeding to the destination as near as be in accordance with the time table pertaining to the vehicle.

(21) not driving a contract carriage, in the absence of a reasonable cause, to the destination named by the hirer, by the shortest route.

(22) the driver of a motor cab not accepting the first offer of hire.

(23) the driver of a motor cab demanding or extracting any fare in excess to that to which he is legally entitled or refusing to ply motor cab.

(24) abandoning a transport vehicle as a mark of protest or agitation of any kind or strike in any place, in a manner causing obstructions and inconvenience to the public or passengers or other users.

(25) using mobile phone while driving a vehicle.

(3) However, before taking any decision for disqualification or revocation, an opportunity of being heard is required to be given to the license holder.

(4) While disqualifying license holder, the Licensing Authority is required to make an order in writing and disqualify the person for a specified period for holding or obtaining driving license to drive all or any classes of vehicles specified in the license; or revoke such license.

(5) The holder of a driving license is required to surrender his driving license and badge if applicable, to the licensing authority, making the order and the Authority should keep it until the disqualification is expired or removed.

(6) If the driving license is issued by any other licensing authority, then the endorsement of the disqualification is required to be intimated to the authority by which it was issued or renewed.

(7) If the driving license is for more than one class of motor vehicles and the order disqualifies him from driving any specified class of motor vehicles, the licensing authority is required to endorse the disqualification for appropriate class upon the driving license and return the same to the holder.

(8) Any person aggrieved by an order made by a licensing authority, within thirty days of the receipt of the order has to appeal to the Transport Commissioner. The appellate authority is required to give notice to both the parties for hearing and pass such order as it thinks fit. An order passed by an appellate authority is final.

विषय : मोटार वाहन अधिनियम,१९८८ च्या कलम १९(१) (सी) व (एफ) तसेच केंद्रिय मोटार वाहन नियम, १९८९ च्या नियम २१(१६) अन्वये मोटार वाहन चालकांना अनुज्ञप्ती धारण करण्यास अपात्र ठरविणे किंवा अनुज्ञप्ती रद्द करणेबाबत.

परिवहन आयुक्त कार्यालय,
प्रशासकीय इमारत, ३रा, ४था मजला,
डॉ. आंबेडकर उद्यानाजवळ, सरकारी वसाहत,
वांद्रे (पूर्व), मुंबई- ४०० ०५१.

वाचा :- या कार्यालयाचे परिपत्रक क्र. एमव्हीएम-५४/९७/का.२अ/पआ/जा.क्र. १४१६८,दिनांक :- २१/११/१९९७.

परिपत्रक क्र. एमव्हीएल-०३१९/सीआर-६१२-सी/का.२(७)/जाक्र. ६३५८ दिनांक: 21 MAR 2007

परिपत्रक

१) राज्यामध्ये मोटार वाहनांचे रस्त्यावरील होणा-या अपघातांचे प्रमाण दिवसेंदिवस वाढत आहे. रस्त्यावर होणा-या अपघातांची कारणे शोधली असता असे दिसते की, मुख्यत: वाहन चालकाच्या निष्काळजीपणामुळे, बेदरकारपणे किंवा मादक औषधी द्रव्यांचा किंवा मनोव्यापारावर परिणाम करणा-या पदार्थांच्या अधीन राहून वाहन चालविल्यामुळे असे अपघात होत असतात. या अपघातांमध्ये रस्त्यावर चालणारे पादचारी किंवा मोटार वाहनांतून प्रवास करणा-या प्रवाशांचा मृत्यू होतो किंवा ते गंभीररित्या जखमी होतात. मोटार वाहन अधिनियम १९८८ च्या कलम १९ अन्वये अनुज्ञप्ती धारकास अपात्र किंवा अनुज्ञप्ती काढून घेण्याचे अधिकार अनुज्ञप्ती प्राधिका-यांना दिलेले आहेत. विभागीय कारवाई अंतर्गत अशाप्रकारची कारवाई जर वेळोवेळी केली गेली नाही तर रस्त्यावर निष्काळजीपणे तसेच धोकादायक व बेदरकारपणे वाहन चालविण्याच्या किंवा मद्यपान करुन बेदरकारपणे वाहन चालविण्याच्या प्रवृत्तीचे प्रमाणही वाढते.

२) रस्त्यावर होणा-या अपघातांना आळा घालण्याच्या दृष्टीने व रस्त्यावरील वाहतूक सुरक्षित होण्याकरिता मोटार वाहन अधिनियम १९८८ च्या कलम १९ अन्वये अशा वाहन चालकाविरुध्द कारवाई होणे अत्यंत गरजेचे आहे. कलम १९ (१) (सी) अन्वये दखल पात्र गुन्ह्यात (cognisible offence) मोटार वाहनाचा वापर झाला असल्याचे आढळून आल्यास किंवा तसा वापर केल्यास अनुज्ञप्ती प्राधिकरण, अशा चालकाला त्या प्रकारचे लायसन्स धारण करण्यापासून विशिष्ट काळाकरिता अपात्र ठरवू शकते.

कलम १९(१)(C) खालील प्रमाणे आहे.

<u>Section 19(1)(C)</u> : is using or has used a motor vehicle in the commission of a cognisible offence;

भारतीय दंड विधानसंहिता १८६० ची पुढील कलमे या अपराधाशी संबंधित आहेत.

कलम २७९ - वाहन बेदरकारपणे सार्वजनिक मार्गावर चालविणे.

कलम ३३७ - इतरांच्या जिविताला किंवा वैयक्तिक सुरक्षेला धोका होईल अशा त-हेने इजा करणे.

कलम ३३८ - इतरांच्या जिविताला किंवा वैयक्तिक सुरक्षेला धोका होईल अशा त-हेने जबरदस्त इजा करणे.

कलम ३०४ अ - निष्काळजीपणे मनुष्य वध.

ही सर्व कलमे दखल पात्र गुन्हे सदरात समाविष्ट आहेत.

३) त्याचप्रमाणे, मोटार वाहन अधिनियम १९८८ च्या कलम १९ (१) (एफ) अन्वये लोकांना उपद्रव पोहोचण्याची किंवा धोका निर्माण होण्याची शक्यता असलेली कृती, केंद्रशासनाव्दारे विहित केली जाऊ शकेल. केंद्रशासनाने नियम २१, केंद्रिय मोटार वाहन नियम, १९८९ अन्वये वाहन चालकाला अपात्र ठरविण्याची कृती विहित केली असून हे अधिकार लायसन्स प्राधिकरणास आहेत. नियम २१ (१६) अनुसार दारुच्या किंवा गंगीकारक द्रव्याच्या अंमलाखाली वाहन चालविण्याबद्दल वाहन चालकाला अपात्र ठरविण्याचे अधिकार लायसन्स प्राधिकरणास आहेत.

केंद्रिय नियम २१(१६) खालील प्रमाणे आहे.

Rule 21(16) Driving vehicle under the influence of drink or drugs.

४) एखाद्या पोलीस स्थानकात भारतीय दंड विधान संहितेच्या कलम २७९, ३०४अ, ३३७, ३३८ अन्वये वाहनचालकांवर गुन्हा नोंदला गेला असल्यास संबंधित पोलीस स्थानक प्रमुखाने वाहन चालकाची अनुज्ञप्ती व त्यासोबत संबंधित सर्व कागदपत्रे उदा. प्राथमिक चौकशी अहवाल, अनुज्ञप्ती जारी केलेल्या अनुज्ञप्ती प्राधिकरणाकडे किंवा अपघातानंतर जवळच्या अनुज्ञप्ती प्राधिक्ररणाकडे मोटार वाहन अधिनियम १९८८ च्या कलम १९ (१) (सी) व (एफ) तसेच केंद्रिय मोटार वाहन नियम १९८९ च्या नियम २१ (६) अन्वय विभागिय कारवाई करण्याकरिता पाठविणे आवश्यक आहे किंवा वाहन तपासणीसाठी मोटार वाहन निरिक्षक आल्यास त्याच्याकडे उपरोक्त कागदपत्रे पुढील कार्यवाहीसाठी सुपूर्द करावीत. असे कागदपत्र प्राप्त झाल्यानंतर अनुज्ञप्ती प्राधिकरणाने गुन्हयाची गंभीरता लक्षात घेऊन निर्णय घ्यावा, परंतु असा निर्णय घेण्यापूर्वी अनुज्ञप्ती प्राधिकरणाने अपराधी व्यक्तीला आपली बाजू मांडण्याची वाजवी संधी देणे अपेक्षित आहे.

५) कलम १९ (१) अन्वये, ठराविक कालावधीसाठी अपात्र ठरविण्याचा किंवा लायसन्स रद्द ण्यास आदेश काढला असेल तर त्या चालकाने आपले लायसन्स असा आदेश काढणा-या अधिका-याकडे अपात्र विलेल्या कालावधीसाठी जमा करणे आवश्यक राहील, जर ते लायसन्स वेगळया अनुज्ञप्ती प्राधिकरणाने जारी केले लेल तर त्या लायसन्सवर अपात्रतेसंबंधी पृष्ठांकन करुन अनुज्ञप्ती जारी करणा-या प्राधिका-याकडे नोंदणी पोच देय केने पाठवून दयावे. असे लायसन्स रद्द केले असेल तर त्यावर तसे पृष्ठांकन करावे व अनुज्ञप्ती जारी करणारे प्राधिकरण वेगळे असेल तर त्या प्राधिकरणाला लायसन्स रद्द करण्यात आल्याची वस्तुस्थिती कळवावी.

यापूर्वीची या संदर्भातील सर्व परिपत्रके रद्द समजावीत. या परिपत्रकात दिलेल्या निर्देशाप्रमाणे केलेल्या कार्यवाहीचा अहवाल प्रत्येक महिन्याच्या १० तारखेच्या आत सर्व अनुज्ञप्ती प्राधिकरणांनी संबंधित प्रादेशिक रिवहन अधिकारी यांचेमार्फत परिवहन आयुक्त कार्यालयास सादर करावा.

परिवहन आयुक्त,
महाराष्ट्र राज्य, मुंबई.

प्रत माहितीसाठी सादर,

१) अप्पर मुख्य सचिव, गृह विभाग, मंत्रालय, मुंबई
२) प्रधान सचिव (परिवहन), गृह विभाग, मंत्रालय, मुंबई
३) प्रधान सचिव (विशेष), गृह विभाग, मंत्रालय, मुंबई
४) पोलीस महासंचालक, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई यांना विनंती करण्यात येते की, ज्या वाहनचालकां विरुध्द भारतीय दंड विधान संहितेच्या कलम २७९, ३०४अ, ३३७, ३३८ अन्वये गुन्हे नोंद झाले आहेत, त्याचप्रमाणे इतरही दखलपात्र गुन्हयांत, जर वाहन चालक त्याचे वाहन चालक म्हणून कर्तव्य बजावित असताना सामिल असल्यास उदा. नार्कोटिक ड्रग्ज अँड सायकोट्रॉपिक सबस्टन्स अॅक्ट, १९८५ च्या कलम २२ चा भंग केल्यास, त्या सर्व वाहन चालकांच्या अनुज्ञप्ती, गुन्हयाच्या तपशीलासह व प्राथमिक चौकशी अहवालासह जवळच्या अनुज्ञप्ती प्राधिकरणाकडे पाठविण्याच्या सूचना, सर्व पोलीस स्थानक प्रमुखांना जारी कराव्यात. जेणेकरुन अनुज्ञप्ती निलंबनाच्या परिणामकारक कारवाईमुळे भविष्यात अपघात कमी होण्यास मदत होईल.

परिवहन आयुक्त,
महाराष्ट्र राज्य, मुंबई

Ban on use of mobile phone while driving motor vehicles.

Transport Commissioner's Office
New Administrative Bldg., Govt. Colony,
Bandra (E), Mumbai - 400 051.
No. MVR- 0399/CR-613/D-II(7)/ON-9801, Date - 2 SEP 2009

Read :- Govt. of India letter No. RT:11011/1/2008- MVL Date - 03/07/2009.

CIRCULAR

The Govt. of India vide above referred letter, informed that use of mobile phone while driving motor vehicle carries a potential accident risk and certainly distracts the attention of the driver and increases the probabilities of occurrence of accidents.

It is further informed that keeping this in view the Government has included the use of mobile phone while driving motor vehicle as an act which shall constitute nuisance or danger to the public, under Rule 21 of the Central Motor Vehicles Rules, 1989

The Govt. of India also informs that the Committee on the Petitions of Rajya Sabha, has taken a very serious view of the fact that use of mobile phone in motor vehicles is on the increase and this leads to many accidents. The Committee has strongly recommended that the use of mobile phone while driving motor vehicles should be banned in any form or in any manner.

In view of above you are hereby directed to disqualify a driver under Rule 21 of Central Motor Vehicle Rules, 1989 as per the procedure laid down in section 19 of Motor Vehicle Act, 1988 for using mobile phone in any form which include hand held or hands free mobile or operated with the help of blue tooth or permanently installed and integrated into the wiring of motor vehicles and also, the use of mobile phone in any manner which also include making or receiving calls, sending messages, playing games, listening to music and taking photos or making videos. A stationary vehicle in the traffic jam or a traffic signal is also a part of driving and in such conditions the use of mobile phone can not be allowed.

Apart from enforcing the above provisions, it is also important to educate the public about the safety hazards posed by such an act on the road. You are hereby inform to give wide publicity to the legal provisions and the ill effects of use of mobile phone while driving.

Transport Commissioner,
Maharashtra State, Mumbai

To
All Regional Transport Officers /
All Dy. Regional Transport Officers

Copy for information submitted to
1. Joint Secretary to the Govt. of India, Ministry of Road Transport, New Delhi.
2. Secretary, Home (Transport) Dept., Mantralaya, Mumbai- 400 032.
3. Director General of Police, Maharashtra State, Mumbai with a request to inform concerned officers.

Transport Commissioner,
Maharashtra State, Mumbai

2.26 Issuance of driving licenses to the drivers of goods carriages carrying dangerous or hazardous goods (CMVR 9) -

(1) Since 26/3/1994, any person driving a goods carriage, carrying goods of dangerous or hazardous nature to human life, in addition to being the holder of a driving license to drive a transport vehicle is required to ,

(a) have the ability to read and write at least one Indian language and English.

(b) possess a certificate of having successfully passed a course consisting of syllabus and periodicity as prescribed in CMVR 9 .*

(2) The holder of a driving license , is required to make,

(i) an application in writing on a plain paper along with his driving license, and the relevant certificate and

(ii) fees specified in CMVR 32, to the licensing authority

for making necessary entries in his driving license.

(3) The licensing authority, is required to make an endorsement in the driving license of the applicant to the effect that he is authorised to drive a goods carriage carrying goods of dangerous or hazardous nature to human life and change the validity of driving license as specified in MVA S 14(2)(a).

2.27 Driving school (CMVR 24) —(1) A license in Form 11, granted by the licensing authority is required to be obtained for imparting instructions in driving of motor vehicles.

2.28 Procedure for application for License of Driving School (CMVR 24 (2)) - (1) An application for the grant or renewal of a license is required to be made in Form 12 or Form 13, to the licensing authority, accompanied by appropriate fee as specified in CMVR 32.

2.29 Procedure for grant of License of Driving School (CMV R 24(3))– (1) While considering an application for the grant or renewal of such license, the licensing Authority is required to consider the following matters, namely:—

(*i*) the applicant and the staff working under him are of good moral character and are qualified to give driving instructions;

(*ii*) the premises where the school or establishment is proposed to be conducted is either owned or taken on lease by the applicant in his name

having adequate provision for conducting lecture and adequate parking area.

(*iii*) the financial resources of the proposed school or establishment are sufficient to provide for its continued maintenance;

(*iv*) the applicant owns and maintains a minimum of one vehicle each of the type in which instruction is imparted in the school.

(*v*) the vehicles having dual controls, excepts for motor cycles are available exclusively for purposes of imparting instruction.

(*vi*) the applicant maintains the following apparatus, equipment and other requirements, namely:—

(*a*) a blackboard,

(*b*) a road plan board with necessary model signals and charts,

(*c*) traffic signs chart,

(*d*) chart on automatic signals and signals given by traffic controllers where there are no automatic signals,

(*e*) a service chart depicting a detailed view of all the components of a motor vehicle,

(*f*) engine gear box, brake shoe and drums (except where the applicant desires to impart instruction in the driving of motor cycles only),

(*g*) puncture kit with tyre lever, wheel brace, jack and tyre pressure gauge,

(*h*) spanners (a set each of fix spanners, box spanners, pliers, screw drivers, screw spanners, and hammer),

(*i*) driving instructions manual,

(*j*) benches and tables for trainees and work bench,

(*k*) a collection of books on automobile mechanism, driving, road safety, traffic regulations, laws relating to motor vehicles and related subjects

(*l*) a fully equipped first-aid box for use in emergency at the premises;

(2) The applicant or any member of the staff employed by him for imparting instructions possesses the following qualifications, namely:—

(*a*) a minimum educational qualification of a pass in the 10th standard,

(*b*) a minimum driving experience of five years in addition to a certificate in a course in motor mechanics or mechanical engineering.

(*c*) thorough knowledge of traffic signs and regulations made under MVA S 118,

(*d*) ability to demonstrate and to explain the functions of different components, parts of the vehicles,

(*e*) adequate knowledge of English or the regional language of the region in which the school or establishment is situated:

(3) Any person who has served as an instructor for a period of not less than five years before the commencement of MMVR, 1989 is exempted from the above qualification.

(4) The licensing authority after satisfying that the applicant has complied with the requirements, grant or renew a license in Form 11 within a period of ninety days from receipt of such an application.

(5) Licensing authority should not refuse an application unless the applicant is given an opportunity of being heard.

2.30 General conditions to be observed by the holder of a License of Driving School.(CMV R27) —The holder of a license of driving school is required to ,

(*a*) maintain on an annual basis, a register in Form 14 and an alphabetical list of the names of the students admitted during the year;

(*b*) conduct the training course according to the syllabus specified in CMVR 31;

(*c*) issue to every student who has completed the course, a certificate in Form 5;

(*d*) not shift the school from the premises mentioned in the license without the prior approval in writing of the licensing authority.

(*e*) keep the premises of the school and the record and registers maintained by it at all reasonable times open for inspection by the licensing authority.

(*f*) exhibit on all the motor vehicles used for imparting instructions the name, full address of the school and the telephone number, in bold letters;

(*g*) maintain a record separately for each trainee showing the number of driving hours spent every day in Form 15;

(*h*) display at a prominent place in its office the following:—

(*i*) the license in original issued to the school.

(*ii*) the names and addresses of instructors employed by the school.

2.31 Duration and renewal of License of Driving School.(CMV R25)— A license granted in Form 11 is valid for a period of five years and be renewed on an application in Form 13 made to the licensing authority, not less than sixty days before the date of its expiry:

2.32 Issue of duplicate License of Driving School.(CMV R 26) —(1) If such license is lost or destroyed, the holder of the license has to intimate the loss to the licensing authority and has to apply in writing to the said authority, for a duplicate.

(2) On receipt of an application alongwith the appropriate fee as specified in rule 32, the licensing authority shall issue a duplicate license clearly marked “Duplicate”.

2.33 Power of the licensing authority to suspend or revoke License of Driving School. (CMV R28)—(1) License of driving school is suspended or revoked if the holder has,

(*a*) failed to comply with the requirements specified in CMVR 24(3).

(*b*) failed to maintain the vehicles in which instructions are being imparted in good condition;

(*c*) failed to observed the syllabus specified in CMVR 31.

(*d*) violated any other provision of CMVR 27.

(2) After hearing, the Licensing Authority, for reasons to be recorded in writing, make an order,—

(*i*) suspending the license for a specified period; or

(*ii*) revoking the license.

(3) Where the license is suspended or revoked the license Shall be surrendered to the licensing authority.

2.34 Appeal (CMVR 29)— If any License of Driving School is suspended or revoked, the holder, within thirty days of the date of receipt of such order, may appeal to the Transport Commissioner.

2.35 Procedure for appeal (CMVR 30).—(1) An appeal is required to be made in duplicate in the form of a memorandum, stating the grounds of objections, accompanied by a certified copy of the order appealed against and appropriate fee as specified in CMVR 32.

(2) The Transport Commissioner, after giving an opportunity to the parties to be heard and after making enquiry, pass appropriate orders within a period of forty five days from the date of receipt of such an appeal.

2.36 Syllabus for imparting instructions in driving of motor vehicles (CMVR 31) — The syllabus for imparting instructions in driving of motor vehicles of the schools is specified in CMVR 31.

2.37 Temporary License of Driving School (CMVR 31A) .—(1) Where there is no school in any Taluka within the jurisdiction of the licensing authority, the licensing authority is empowered to grant a temporary license, for imparting instructions in the driving of a transport vehicle, to any establishment or person subject to the following conditions, namely:—

(*a*) the temporary license shall be valid for a period of one year.

(*b*) the person imparting instructions in the driving of a transport vehicle has to possess the following qualifications, namely:—

(*i*) a minimum driving experience of five years in the class of vehicles in which instructions are proposed to be imparted;

(*ii*) adequate knowledge of the regional language of the region.

(*iii*) thorough knowledge of traffic signs and the Regulations made under MVA S 118;

(*iv*) ability to demonstrate and explain the functions of different components and parts of a vehicle;

(2) the applicant has to maintain a motor vehicle each of the type in which the instruction is imparted along with the following apparatus, namely:—

(*i*) a blackboard;

(*ii*) traffic sign chart;

(*iii*) a service chart depicting a detailed view of all the components of a motor vehicle;

(*iv*) puncture kit with tyre lever, wheel brace, jack;

(*v*) spanners (a set each of fixed spanners, box spanners, screw driver, screw spanners and hammer).

मोटार वाहन ड्रायव्हिंगचे प्रशिक्षण देणा-या शाळांचे कार्य तपासून त्यांची 'अ' 'ब' व 'क' अशी वर्गवारी करणेबाबत.

परिपत्रक

क्र. एमव्हिए-०३०३/ट्रेनिंग स्कूल/का.२(५)/सीआर-२३४/जा.क्र. ३८७१ दि.०८ एप्रिल, २००९.

(१) रस्ता सुरक्षिततेच्या दृष्टीकोनातून राज्यातील मोटार वाहनाच्या ड्रायव्हिंगचे प्रशिक्षण देणा-या शाळांकडून चांगल्या दर्जाचे चालक निर्माण व्हावेत म्हणून, सदर शाळांचे, त्यांचे प्रशिक्षण कार्य तपासून त्यांची 'अ' 'ब' व 'क' अशी वर्गवारी करण्याचे निश्चित करण्यात आले आहे. या योजनेमुळे मोटार वाहन प्रशिक्षण संस्थामध्ये चांगल्या सोयीसुविधा, उत्तम प्रशिक्षक तसेच चांगल्या प्रकारचे प्रशिक्षण प्रशिक्षणार्थींना मिळेल, अशी कल्पना अस्तित्वात येण्यास मदत होणार आहे. सदर प्रशिक्षण संस्थांना त्यांच्या प्रशिक्षणाचा दर्जा सतत एका चांगल्या स्तरावर ठेवावा लागेल तसेच उंचावण्याची संधी देखील मिळेल. त्याचबरोबर केवळ धंदेवाईक दृष्टीकोनातून प्रशिक्षण देणा-या संस्थांना आळा बसेल.

(२) सर्व प्रादेशिक परिवहन अधिकारी व उप प्रादेशिक परिवहन अधिकारी यांनी त्यांचे अधिकार क्षेत्रामध्ये येणा-या प्रशिक्षण संस्थासाठी खाली नमूद केल्याप्रमाणे गुणदान योजना तयार करावी :-

(अ) निकष :-

१) संस्थेची जागा (क्लास रुम, प्रसाधन गृह) त्यातील सोयीसुविधा, फर्निचर, वाचनालय, दृकश्राव्य साहित्य इत्यादीसाठी ---- २० गुणांपैकी गुणदान देण्यात यावे.

२) प्रशिक्षणासाठी संस्थेकडे असलेली वाहने, त्यांची यांत्रिक परिस्थिती तसेच प्रशिक्षण दरम्यान वाहनांची सर्वसाधारण माहिती उमेदवाराला होण्यासाठी आवश्यक असे मॉडेल्स इत्यादीसाठी - २० गुणांपैकी गुणदान देण्यात यावे.

३) प्रशिक्षणासाठी येणा-या उमेदवारांना प्रशिक्षण कसे दिले जाते त्याचप्रमाणे संस्थेकडे असलेले प्रशिक्षक यांची प्रशिक्षण देण्याची क्षमता याची पाहणी केली जावी. यामध्ये केंद्रिय मोटार वाहन नियम, १९८९ च्या नियम २४(३) मधील तरतूदीनुसार प्रशिक्षक किमान इयत्ता १० वी उत्तीर्ण आहे किंवा नाही, त्याचेकडे मोटार मेकॅनिक / मेकॅनिकल इंजिनिअरिंग विषयांमधील प्रमाणपत्र आहे किंवा नाही तसेच सदर व्यक्तीस वाहन चालविण्याचा किमान पाच वर्षाचा अनुभव आहे किंवा नाही याची अत्यंत काटेकोरपणे तपासणी करण्यात यावी व ही तपासणी करुन ---२५ गुणांपैकी गुणदान देण्यात यावे.

४) केंद्रिय मोटार वाहने नियम, १९८९ च्या नियम ३१ प्रमाणे प्रमाणित करण्यात आलेला अभ्यासक्रम, त्याचप्रमाणे उमेदवारांना प्रशिक्षण देण्यात येते कि नाही याची उमेदवारांकडून माहिती प्राप्त करुन घेऊन त्याप्रमाणे प्रशिक्षक यांच्या ज्ञानाची तपासणी करुन --- २५ गुणांपैकी गुणदान देण्यात यावे.

५) केंद्रिय मोटार वाहने अधिनियम, १९८८ च्या कलम १२ व केंद्रिय मोटार वाहने नियम, १९८९ च्या नियम २४, ३१ प्रमाणे तपासणी करुन, तसेच त्यांच्याकडे आवश्यक असलेल्या नोंदवह्या व्यवस्थित ठेवलेल्या आहेत किंवा नाहीत व संस्थेच्या कार्यालयात प्रशिक्षणार्थींना अतिरिक्त सुविधा पुरविण्यात येत

असल्यास जनसामान्यातील लोकांची संस्थेबद्दलची सर्वसाधारण माहिती याचे अवलोकन करुन त्यासाठी --- १० गुणांपैकी गुणदान देण्यात यावे.

च) **दर्जा प्रदान करणेबाबत** :- वरील नियमांप्रमाणे गुण देण्यात आल्यानंतर, प्रशिक्षण संस्थांचे खालीलप्रमाणे 'अ' 'ब' व 'क' अशी वर्गीकरण करण्यात यावे :-

१) ७५ टक्के हून अधिक गुण प्राप्त करणा-या संस्थेला वर्ग 'अ' प्रदान करावा.

२) ६० टक्के ते ७५ टक्के गुण प्राप्त करणा-या संस्थेला वर्ग 'ब' प्रदान करावा.

३) ५० टक्के ते ६० टक्के गुण प्राप्त करणा-या संस्थेला वर्ग 'क' प्रदान करावा.

४) ५० टक्क्यापेक्षा कमी गुण प्राप्त करणा-या संस्थांना त्यांना देण्यात आलेले फॉर्म क्र.११ मधील प्राधिकारपत्र (Licence) रद्द करण्याची नोटीस देण्यात यावी व निकृष्ट दर्जाहीन प्रशिक्षण संस्थांचे सदर प्राधिकारपत्र रद्द करण्यात यावे.

(३) सदर योजना माहे जून २००९ पासून लागू होईल. तत्पूर्वी सर्व प्रादेशिक परिवहन अधिकारी व उप प्रादेशिक परिवहन अधिकारी यांनी त्यांचे अधिकार क्षेत्रातील प्रशिक्षण संस्थांना वर मुद्दा २(५) मध्ये नमूद करण्यात आलेल्या निकषांची लेखी माहिती दयावी व सदर निकषांची पूर्तता करण्यासाठी दि.३१ मे, २००९ पर्यंतचा कालावधी देण्यात यावा.

(४) जेथे प्रादेशिक परिवहन कार्यालय आहे त्या ठिकाणी कमीत कमी उप प्रादेशिक परिवहन अधिकारी दर्जाच्या अधिका-याने तपासणी करुन तसेच जेथे उप प्रादेशिक परिवहन कार्यालय आहे त्या ठिकाणी कमीत कमी सहाय्यक प्रादेशिक परिवहन अधिकारी दर्जाच्या अधिका-याने तपासणी करुन, त्यांचे कार्य क्षेत्रातील सर्व प्रशिक्षण संस्थासाठीची वर्गवारी दि.३१ ऑगस्ट, २००९ पर्यंत पूर्ण करावी व या वर्गवारीची माहिती परिवहन आयुक्त कार्यालयास दि.०७ सप्टेंबर, २००९ पर्यंत कळवावी.

(५) यानंतर सदर योजनेचा आढावा कमित कमी ६ महिन्यातून एकदा वर नमूद केलेल्या अधिका-यांनी, गुप्तपणे / संस्थाना अचानक भेट देऊन घ्यावा व त्याप्रमाणे परिवहन आयुक्त कार्यालयास लेखी अहवाल सादर करावा.

(दीपक कपूर)
परिवहन आयुक्त,
महाराष्ट्र राज्य, मुंबई.

प्रति,
सर्व प्रादेशिक परिवहन अधिकारी
सर्व उप प्रादेशिक परिवहन अधिकारी

प्रत :-
सर्व नियंत्रक अधिकारी, परिवहन आयुक्त कार्यालय, मुंबई.

प्रत :-
मा. सचिव (परिवहन), गृह विभाग, मंत्रालय, मुंबई - ४०० ०३२ यांना माहितीसाठी सादर.

2.38 Authorisation to drive public service vehicle (MMVR 4).— (1) A Public service vehicle should not be driven by any person unless badge or identity card is granted to him.

2.39 Application for grant of authorisation to drive public service vehicle (MMV R 4).— (1) Application for **a**uthorisation to drive public service vehicle has to be made in Form L.P.S.A. accompanied by Form S.E.C. for the grant of the authorization along with the fees specified in MMVR 24.

(2) For granting an authorisation to drive a medium passenger motor vehicle, an experience of one year to drive a light motor vehicle is required.

(3) For granting an authorisation to drive a heavy passenger motor vehicle, an experience of at least two years to drive a light motor vehicle or experience of one year to drive medium passenger motor vehicle is required.

2.40 Procedure for grant of authorisation to drive public service vehicle (MMVR 4).—

(1) The licensing authority, in order to ascertain whether the applicant is fit person for being granted the authorisation, is empowered to make enquiries into his character and antecedents.

(2) Authorisation is required to be granted to drive a public service vehicle, on condition that the applicant satisfies the authority about his topographical knowledge of the area of operation and working knowledge of marathi.

(3) After granting the authorization, the licensing authority has to return the driving license to the applicant alongwith a metal badge for bus and badge (in identity card) for motor cabs.

(4) If the driving license was issued by different licensing authority, an intimation is required to be sent to that authority in Form L.P.S.

(5) The licensing authority is empowered to refuse to the authorisation if it finds that the applicant is not a fit and proper person to be charged with the safe carriage of passengers and property.

क्र.एमव्हीआर-०७१०/सीआर-२५७/का.२(४)/जा.क्र. ३२२६ ४

परिवहन आयुक्त यांचे कार्यालय,
प्रशासकीय इमारत,३ / ४ था मजला,
सरकारी वसाहत, वांद्रे (पूर्व),
मुंबई - ४०० ०५१.
दिनांक - 1 NOV 2010

प्रति,
सर्व प्रादेशिक/उप प्रादेशिक परिवहन अधिकारी,
महाराष्ट्र राज्य.

विषय- टुरीस्ट टॅक्सी/लक्झरी टॅक्सी चालकांना बॅजच्या आवश्यकतेबाबत.

उपरोक्त विषयास अनुसरून कळविण्यात येते की, मोटर कॅब च्या व्याख्येमध्ये टुरीस्ट टॅक्सी/ लक्झरी टॅक्सी यांचा अंतर्भाव असलेने त्यांच्या चालकांना महाराष्ट्र मोटार वाहन नियम १९८९ च्या नियम २४ (१) प्रमाणे बॅज धारण करणे आवश्यक ठरत नाही.

महाराष्ट्र मोटार वाहन नियम १९८९ च्या नियम २४ (१८) अन्वये मोटार कॅब चालकांसाठी धातूच्या बिल्ल्यांऐवजी अनुसूचीमध्ये चित्ररूपाने दर्शविलेल्या लॅमीनेटेड ओळखपत्र विहीत करण्यात आलेले आहे.

सबब, टुरीस्ट टॅक्सी/लक्झरी टॅक्सी या मुळात मोटर कॅब्ज असल्याने त्यांना लॅमीनेटेड ओळखपत्र धारण करण्याची तरतूद लागू होते.

१/११/१०
उप परिवहन आयुक्त (अं-१)
महाराष्ट्र राज्य, मुंबई

प्रत- १) कक्ष अधिकारी, परि-२, गृह विभाग, मंत्रालय, मुंबई-३२.
२) पुणे लक्झरी टुरीस्ट टॅक्सी ओनर्स असोसिएशन, बिल्डींग नं.एस-१, फ्लॅट नं-१०१, सन पॅराडाईज, आनंद नगर, वडगाव बुद्रुक, पुणे-४११०५१. आपले या कार्यालयास दि.४/१०/२०१० रोजी प्राप्त पत्रानुसार करण्यात आलेल्या कार्यवाहीबाबत माहीतीकरीता.

2.41 Renewal of authorisation to drive public service vehicle (MMVR 4).—

(1) An application for renewal of an authorisation to drive a public service vehicle should be accompanied by a medical certificate in form 1-A, issued by registered medical practitioner authorized either by the State Government or the Transport Commissioner.

(2) The licensing authority is empowered to refuse to renew the authorization if, the applicant is suffering from a disease which makes driving of a public service vehicle by him undesirable.

(3) After refusal a the licensing authority is required to inform the applicant in writing giving its reasons within one month and have to return the driving license to the applicant.

2.42 Badges of drivers of public service vehicles (MMVR 24)—

(1) A metal badge or badge in the form of identity card for bus and motor cabs respectively is required to be issued to a person who has been granted an authorization to drive a public service vehicle. The badge should contain the name of the headquarter of the authority which has granted the authorisation, the category of the motor vehicle and an identification number.

(2) The person driving a public service vehicle is required to display on the left side of the chest the badge issued.

(3) No driver should hold more than one badge of the same type.

(4) The driver of a luxury cab and a tourist cab have to display badges bearing the letters "LCD" and "TCD".

2.43 Duplicate Badges (MMVR 24) –

An application for issuance of duplicate badge has to be made in Form D.T.V.B. accompanied by a fee specified in MMVR 24.

2.44 Suspension of authorization (MMVR 24) –

An authorisation to drive a public service vehicle if suspended or revoked by licnecing authority or by any Court or is expired, the driver is required to surrender the badge within seven days of such suspension or revocation.

2.45 Office procedure for issue of permanent License

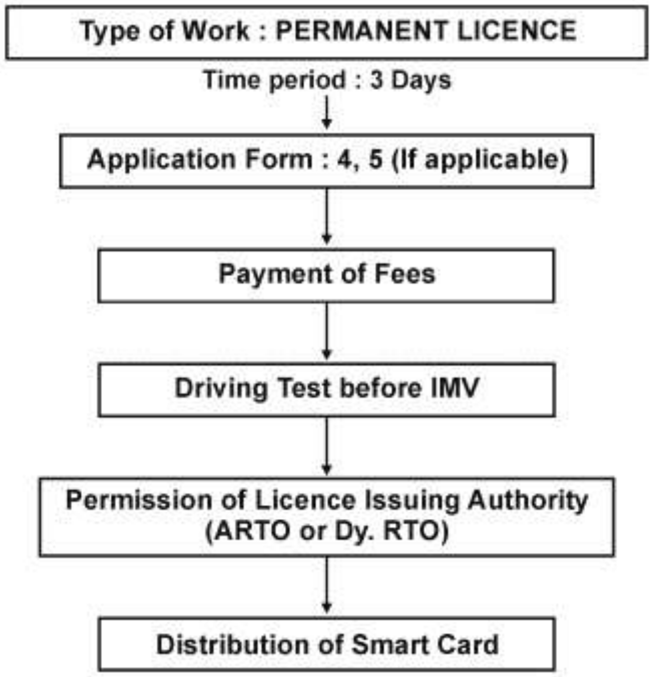

2.46 Office procedure for addition of class to the driving license

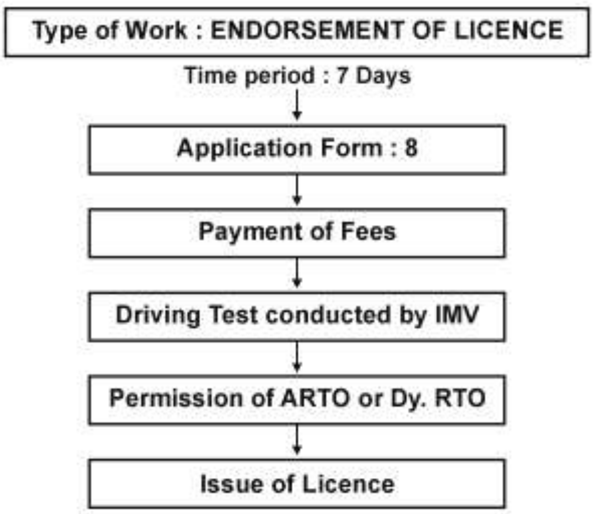

2.47 Office procedure for issuance of International Driving License

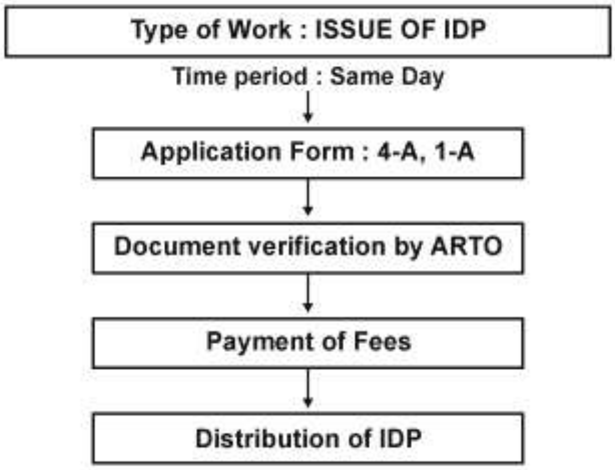

2.48 Office procedure for Duplicate License

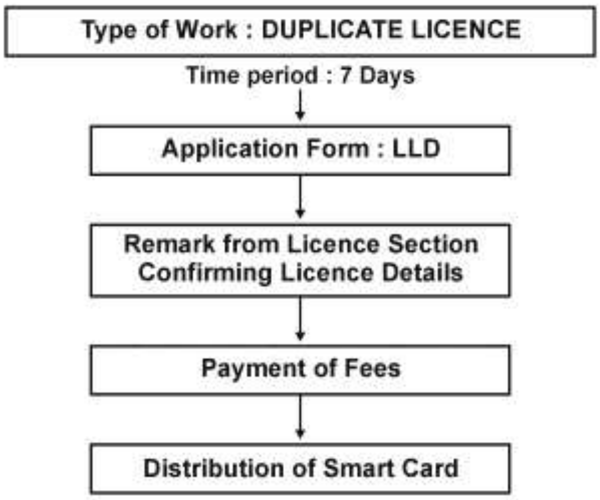

3. CONDUCTOR LICENSE

3.1 Conductor (MVA S 2(5))

A person engaged in collecting fares from passengers, regulating their entrance into, or exit from the stage carriage is known as conductor.

3.2 Conductor License (MVA S 2(6))

A license issued by a licencing authority, authorising a person act as a conductor is known as conductor license.

3.3 Necessity for conductor's license (MVA S 29)

(1) A person should not act as a conductor of a stage carriage unless he holds an effective conductor's license.

(2) A person should not employ or allow any person to act as a conductor unless he holds an effective conductor's license.

3.4 When driver or any person can act as conductor without license (MMVR 27)

(1) If permit-holder is unable to provide a conductor for his stage carriage in an emergency, or when a conductor on duty, cannot perform his duties, for reasons beyond his control,the driver of a stage carriage or any other person can act as a conductor for a period not exceeding one month, without holding a conductor license, subject to following conditions namely,

(a) the person or driver has to intimate to the licensing authority within whose jurisdiction he intends to act as a conductor in Form L. Con. Int.

(b) the person or driver should not be disqualified for holding a conductor's license;

3.5 Application for grant of conductor's license
(MVA S 30, MMV R 28)

An application for a conductor's license is required to be made in Form L.Con. A. accompanied by,

(i) a medical certificate issued by a Registered Medical Practitioner, in Form M. C. Con. A

(ii) the fees specified under MVAS 30 (5) .

3.6 Grant of conductor license (MVA S 30)

(1) The licensing authority after receiving an application, is empowered to make enquiries to establish the identity of the applicant and on ascertaining that the applicant is not disqualified under MVA S 31 , issue license in Form L. Con. for a period of three years.

3.7 Qualification for grant of conductor's license (MMVR 29)

(1) A conductor's license is granted to a person,

(i) having adequate knowledge of the duties and functions of a conductor.

(ii) possessing a good moral character.

(iii) passed Secondary School Certificate examination or an equivalent or higher examination

(iv) possessing working knowledge of the Marathi language.

(v) having completed the age of eighteen years.

(2) The qualification at Sr.No (iv) is above is not applicable to persons who have obtained conductor's license before the date of coming into force of the MMVR , 1989.

3.8 Refusal to grant of conductor’s license (MVA S 31)

A conductor license is refused if,

(a) the applicant does not possess the minimum educational qualification;

(b) the medical certificate produced by the applicant discloses that he is physically unfit.

(c) his previous conductor’s license is revoked.

3.9 Revocation of a conductor’s license on grounds of disease or disability (MVA S 32)

(1) A conductor’s license is revoked if the holder of the license is suffering from any disease or disability which is likely to render him permanently unfit to hold such a license.

(2) If the authority revoking a conductor’s license is not the authority which issued the same, it has to intimate the fact of such revocation to the original authority.

(3) The licensing authority before revoking the license, is required to give a reasonable opportunity of being heard.

3.10 Power of licensing authority to disqualify (MVA S 34)

(1) A licensing authority is empowered to disqualify the holder of a conductor’s license on account of his previous conduct as a conductor.

(2) The licensing authority has to give reasons in writing and is empowered to disqualify person for a specified period, not exceeding one year.

(3) Before disqualifying the holder of a license, the licensing authority has to give a reasonable opportunity of being heard.

(4) The holder of the conductor's license has to surrender his license to the authority and the authority has to keep the license until the disqualification period is expired or removed.

(5) If the authority disqualifying the holder of a conductor's license is not the authority which issued the license, it has to intimate the same to the authority which issued the same.

3.11 Power of Court to disqualify (MVA S 35)

(1) The court is empowered to disqualify a person holding a conductor's license, if he is convicted of an offence under the M.V.Act.

(2) The appellate court is empowered to set aside or vary any order of disqualification made by the court below .

3.12 Appeals (MVA S 33, MMVR 32, 33)

(1) When a licensing authority refuses to issue or renew, or revokes any conductor's license, it has to communicated to the applicant in writing for such refusal or revocation.

(2) The aggrieved person is required to make an appeal within thirty days to the Transport Commissioner in Mumbai and else where the District Magistrate of the district.

3.13 Conduct and hearing of appeals (MMVR 33)

(1) An appeal have to made in duplicate in the form of a memorandum, stating the grounds of objection to the order of the licensing authority,

accompanied by a fee specified in MMVR 33 and a certified copy of the order.

(2) A notice is required to be issued to the authority against whose order the appeal is preferred.

(3) The appellate authority if may , on an application made , give to the parties copies of any document, on payment of fee at the rate specified in MMVR 33.

(4) The appellate authority after hearing, pass such order as it thinks fit and such order is binding on the parties.

3.14 Change of residence (MMVR 30)

The holder of a conductor's license is required to apply for change of address, if his change of residence exceeds three months.

3.15 Renewal of conductor's license (MMVR 31)

(1) An application for the renewal of a conductor's license is required to be made in Form L. Con.R. accompanied by conductor's license, and the fees specified in MVA S 30 (5) .

(2) The licensing authority is empowered to make enquiries as it deem fit before renewing the license.

(3) A licensing authority renewing conductor's license has intimate the fact of renewal in Form L. Con. RR. to the licensing authority by whom the license is issued.

3.16 Prohibition against holding more than one conductor's license (MMVR 35)

A person should not hold more than one conductor's license.

3.17 Production of conductor license (MMVR 35)

(1) A conductor of a stage carriage have to produce his conductor's license for inspection on demand by any,

(i) Police Officer in uniform not below the rank of a Sub-Inspector

(ii) Officer of Motor Vehicles Department not below the rank of Assistant Inspector of Motor Vehicles in uniform

(iii) Member of the State Transport Authority or a Regional Transport Authority.

(2) If at the time of demanding license, the person is displaying his badge, he is allowed to produce the conductor's license within forty-eight hours.

3.18 Requirement as to photographs (MMVR 36)

(1) The size of photographs required for a conductor's license is specified in MMVR 36.

(2) The photograph should bear the seal of the licensing authority in such a manner that part of the impression of the seal is upon the photograph and part on the margin.

(3) If at any time the photograph affixed to the conductor's license has ceased to be a clear likeness of the holder, he has to furnish two clear copies of a recent photograph.

(4) After receiving the photograph, the licensing authority should remove the old photograph from the conductor's license and seal thereto one copy of the new photograph and return the conductor's license to the applicant.

3.19 Conductor's license lost or destroyed (MMVR 37)

(1) If a conductor's license is lost by the holder or is destroyed, the holder is required to intimate the facts, in Form C.L.D. to the licensing authority.

(2) After receiving the intimation, the licensing authority is empowered to issue duplicate license after making enquiries as deems fits.

(3) If it is not the original authority, make an endorsement on the license after making enquiry and send intimation to the original authority.

3.20 Defaced or torn conductor's license (MMVR 38)

The licensing authority is empowered to impound a defaced or torn license and issue duplicate in accordance with MMVR 39.

3.21 Issue of duplicate of conductor's license (MMVR 39)

(1) A duplicate conductor's license issued under MMVR 36, 37 and 38 should be clearly stamped "Duplicate" in red and the date of issue.

(2) If the licensing authority who affixes a new photograph to a duplicate conductor's license is not the authority by whom the conductor's license was issued, it has to forward the second copy of the photograph to the original authority.

(3) The fee for a duplicate conductor's license is specified under MMVR 39.

3.22 Conductor's badge (MMVR 40)

The licensing authority has to issue a metal badge after accepting fee specified in MMVR 40, inscribed with the name of authority, the word "Conductor" and an identification number.

3.23 Duplicate Conductor’s badge (MMVR 40)

An application for duplicate conductor badge has to be made in form D.C.B. accompanied by fee specified in MMVR 40.

3.24 Duty to display conductor’s badge and name plate (MMVR 40)

(1) While on duty a conductor is required to display badge on his left chest and above the badge a plastic name plate having size specified in MMVR 40, indicating his full name in Marathi.

(2) A conductor should not lend or transfer his badge to any other person, or permit the use by any other person.

3.25 The effectiveness of conductor's license issued by any other State other than the State of Maharashtra (MMVR 41)

(1) The permit-holder of the stage carriage should not employ a person as a conductor having a conductor's license issued by any licensing authority located outside the State of Maharashtra.

(2) A person can act as a conductor having a conductor's license issued in any other State in respect of stage carriage operation in the State of Maharashtra on the routes included in the reciprocal Transport Agreement as well as on the routes mutually agreed by both the State Transport Undertaking.

4. REGISTRATION OF MOTOR VEHICLES

4.1 Motor Vehicle or Vehicle (MVA S 2(28)) – (1) "motor vehicle" or "vehicle" means any --

(i) Mechanically propelled vehicle, used upon the roads and the power of propulsion is received from an external or internal source,

(ii) It also includes a chassis to which a body is not attached , and

(iii) A trailer;

(2) Following vehicles are excluded from the definition of a motor vehicle,

(i) Vehicles running upon fixed rails

(ii) A vehicle of a special type used only in a factory or in any other enclosed premises,

(iii) a vehicle having less than four wheels fitted with engine capacity of not exceeding twenty-five cubic centimeters.

4.2 Owner (MVA S 2(30)) – "owner" of a vehicle means a person –

(i) in whose name a vehicle is registered,

(ii) is a minor, the guardian of such minor,

(iii) in possession of the vehicle which is under the hire-purchase agreement, or lease agreement or an agreement of hypothecation.

4.3 Registering Authority (MVA S 2(37)) – "Registering Authority" means an authority empowered to register vehicles.

4.4 Necessity for registration (MVA S 39)

A person should not drive or no owner of a vehicle should allow the vehicle to be driven in public or private place, unless the vehicle is

registered and the certificate of registration of the vehicle is not suspended or cancelled.

4.5 Objectives of registration

The objectives of Registration are to,

i) prove the ownership of the vehicle.

ii) identify vehicle in the event of theft or accident of the vehicle.

4.6 Public Place (MVA S 2(34)) – Following places are defined as "public places" --

(i) a road, street, way or other place, whether a thoroughfare or not, to which the public have a right of access,

(ii) any place or stand at which passengers are picked up or set down by a stage carriage.

4.7 Condition for exemption from registration (CMV R 33)

A vehicle in the possession of a dealer is exempted from registration if he obtains a trade certificate, from the appropriate registering authority.

4.8 Registration, where to be made (MVA S 40)

A motor vehicle is required to be registered where the owner has,

a) the residence

b) place of business,

c) the vehicle is normally kept.

4.9 Procedure for Registration of vehicle. (MVA S 41 /CMV R 47)

(1) An application by or on behalf of the owner of a vehicle for registration is required to be made in form-20, accompanied by,

(*a*) sale certificate in Form 21;

(*b*) valid insurance certificate;

(*c*) copy of approval of the design in the case of a trailer or a semi-trailer;

(*d*) original sale certificate in Form 21 , (in case of ex-army vehicle)

(*e*) proof of address as referred in CMV R 4 and MMV R 5-A ;

(*f*) temporary registration, if any;

(*g*) road-worthiness certificate in Form 22 from the manufacturers, Form 22-A from the body builders if applicable;

(*h*) custom's clearance certificate in the case of imported vehicles alongwith the license and bond, if any:

(*i*) appropriate fee as specified in CMV R 81;

(*j*) proof of citizenship;

(*k*) proof of legal presence in India in addition to proof of residence in case of foreigners.

(ख) "पशु एम्बुलेंस" से ऐसी एम्बुलेंस अभिप्रेत है जो बीमार, क्षतिग्रस्त, जख्मी या अन्यथा असमर्थ पशुओं के आपातकालीन परिवहन के उपयोग के लिए आशयित है ।

(ग) "कैम्पर वैन" किसी विशेष प्रयोजन के लिए एम-1 प्रवर्ग का निर्मित यान है जिसके अंतर्गत निवास स्थान भी है जिसमें कम से कम निम्नलिखित उपस्कर लगे हों :

- कुर्सी और मेज
- सोने का स्थान जिसे बैठने के लिए परिवर्तित किया जा सकता है
- पकाने की सुविधा
- भंडार सुविधा

यह उपस्कर निवास कक्ष में स्थायी रूप से लगे हों; तथापि, मेज इस तरह से डिजाइन की जाए जिसे सहजतापूर्वक हटाया जा सके ।

(घ) "ओमनीबस" को सड़क पर व्यापक उपयोग के रूप में उपयुक्तता प्रणाली के क्षेत्र के अधीन लाये जाने की दृष्टि से परिवहन यान के प्रवर्ग में रखा गया है । तथापि, ऐसे यानों पर उदगृहीत किए जाने वाले कर राज्य सरकारों की अधिकारिता में आएंगे ।

(ङ) नियम 2(गक) के अधीन, संनिर्माण उपस्कर यान द्वारा सड़क का प्रयोग मुख्य सड़क कृत्य से इतर आनुसंगिक है । तथापि, जब लोक सड़क वाणिज्यक गतिविधियों के लिए नियमित रूप से प्रयोग की जाती हैं तब संनिर्माण उपस्कर यान जैसे डम्पर और उत्खनन ऐसी गतिविधि में प्रयुक्त किए जाते हैं, परिवहन यान समझे जाएंगे ।

[फा. सं. आर.टी.-11028/14/2002-एमवीएल]

आलोक रावत, संयुक्त सचिव

MINISTRY OF SHIPPING, ROAD TRANSPORT AND HIGHWAYS

(Department of Road Transport and Highways)

NOTIFICATION

New Delhi, the 5th November, 2004

S.O. 1248(E).— In exercise of the powers conferred by sub-section (4) of section 41 of the Motor Vehicles Act, 1988 (59 of 1988) and in supersession of the notification of the Government of India in the erstwhile Ministry of Surface Transport number S.O.451(E) dated the 19th June, 1992, the Central Government hereby specifies the types of motor vehicles as mentioned in columns 1 and 2 of the Table below for the purpose of said sub-section (4).

TABLE

Transport Vehicle	Non- Transport Vehicle
(i) Motor cycle with side car for carrying goods. (ii) Motor cycle with trailer to carry goods	(i) Motor cycle with or without side car for personal use. (ii) Mopeds and motorized cycles (engine capacity exceeding 25 cc).

(iii) Motor cycle used for hire to carry one passenger on pillion and motorized cycle rickshaw for goods or passengers on hire. (iv) Luxury Cab. (v) Three wheeled vehicles for transport of passenger/ goods. (vi) Goods carrier trucks or tankers or mail carriers (N_1 –N_3 category). (vii) Power tiller and Tractors using public roads. (viii) Mobile clinic or X-Ray van or library vans. (ix) Mobile Workshops (x) Mobile canteens	(iii) Invalid carriage (iv) Three wheeled vehicles for personal use. (v) Motor car. (vi) Fork lift. (vii) Vehicles or trailers fitted with equipments like Rig, generator, compressor viii) Crane mounted vehicle. (ix) Agricultural Tractor and Power Tiller. (x) Private service Vehicle, registered in the name of an individual and if declared to be used by him solely for personal.
(xi) Private Service Vehicle. (xii) Public Service Vehicle such as maxi cab, motor cab, stage carriages and contract carriages including tourist vehicles. (xiii) Educational Institution buses. (xiv) Ambulances (xv) Animal ambulances (xvi) Camper vans or trailers (xvii) Cash vans (xviii) Fire tenders, snorked ladders, auxiliary trailers and fire fighting vehicles. (xix) Articulated vehicles (xx) Hearses (xxi) Omnibus +	(xi) Camper van or trailer for private use (xii) Tow trucks, Breakdown Van and Recovery Vehicles (xiii) Tower wagons and tree trimming vehicles owned by Central, State and local authorities. (xiv) Construction Equipment Vehicles as defined in Rule 2 (ca). *

(a) "Ambulance" means vehicle specially designed constructed or modified and equipped and intended to be used for emergency transportation of persons who are sick, injured, wounded or otherwise incapacitated.

(b) "Animal ambulance" means a motor vehicle intended to be used for the emergency transportation of sick, injured, wounded or otherwise incapacitated animals.

(c) "Camper van" means a special purpose M1 category vehicle constructed to include living accommodation which contains at least the following equipment:

- Seats and table
- Sleeping accommodation which may be converted from the seats
- Cooking facilities, and
- Storage facilities

This equipment shall be rigidly fixed to the living compartment; however, the table may be designed to be easily removable.

(d) The "Omnibus" has been kept in the category of transport vehicle with a view to bringing it under the purview of fitness regime as it is exhaustively used on road. However, the taxes to be levied on such vehicle would fall within the jurisdiction of State Governments.

*(e) Under rule 2 (ca), use of public road by Construction Equipment Vehicles is incidental to the main off road function. However, when the public road is being used regularly for carrying on commercial activities, then Construction Equipment Vehicles such as dumpers and excavators being used for such activities, shall be deemed as transport vehicles.

[F. No. RT-11028/14/2002-MVL]

ALOK RAWAT, Jt. Secy.

Printed by the Manager, Govt. of India Press, Ring Road, Mayapuri, New Delhi-110064 and Published by the Controller of Publications, Delhi-110054.

S.No 4

-12-

Government of India
Ministry of Shipping, Road Transport & Highways
(Department of Road Transport & Highways)

Transport Bhawan,
No. 1, Parliament Street,
New Delhi-110001.
Dated 01 -11-2006.

No.RT-11036/7/2006-MVL

To

The Transport Commissioner
Office of the Transport Commissioner,
Administrative Building, 4th Floor,
Near Ambedkar Udyan,
Government Colony, Bandra(East),
Mumbai, Maharashtra.

Subject: Registration of two wheelers as Goods Carriage.

Sir,

I am directed to refer to your letter No. MVR903/CR-886/D-II(4)/ON-20315 dated 10th October, 2006 on the above cited subject and to say that the notification dated 5-11-04 (copy enclosed) broadly classifies the vehicles in Transport and Non-transport category. This list is indicative. Various types of vehicles are coming on road and it may be difficult to go on adding up all of them in the notification issued by Central Government.

2. State Government may in their prudence, register the vehicles in Transport or Non-Transport Categories keeping in view the end use of the vehicle.

Yours faithfully,

(Ramu Gupta)
Under Secretary to the Govt. of India
Tel: 23717367

Issued
2/11/06

३५

दुचाकी मोटार वाहनाची मालवाहू वाहन म्हणुन नोंदणी करणेबाबत.

परिवहन आयुक्त कार्यालय,
प्रशासकीय इमारत, ३ रा व ४ था मजला,
डॉ. आंबेडकर उद्यानाजवळ, सरकारी वसाहत,
वांद्रे (पूर्व), मुंबई - ४०० ०५१.

30 SEP 2010

क्र. एमव्हीआर-०९०३/सीआर-८८६/का. २(४)/जा.क्र. १४५४४ दिनांक :- ३०-९-१०

वाचा : १) केंद्र शासनाचे पत्र क्र. RT-11036/7/2006-MVL, dt. 24/2/2006.
२) केंद्र शासनाचे पत्र क्र. RT-11036/7/2006-MVL, dt. 7/7/2009.

परिपत्रक

दुचाकी वाहनांद्वारे Pizza / Restaurant Home Dilivery / Bio Medical Waste अशा प्रकारे वजनाने हलके, खाद्यपदार्थ अगर तत्सम सामान वाहून नेण्यासाठी, चालकाच्या पाठीमागील सीट काढून त्या ठिकाणी बॉक्स बसवून, दुचाकी परिवहन संवर्गात नोंदणी करण्यास अनुमती देण्याबाबत काही कंपन्यांचे अर्ज या कार्यालयास प्राप्त झालेले होते.

याबावत या कार्यालयाद्वारे रस्ते वाहतूक आणि महामार्ग मंत्रालय, केंद्र सरकार, नवी दिल्ली यांना अभिप्राय मिळणेबाबत विनंती करण्यात आली होती. या संदर्भात केंद्र शासनाने त्यांच्या पत्र क्र. RT-11036/7/2006-MVL, dt. 7/7/2009 नुसार असे स्पष्ट केले आहे की, अधिसूचना क्र. १२४८, दि. ५/११/२००४ मध्ये नमूद केलेली परिवहन व परिवहनेत्तर वाहनांची वर्गवारी ही मार्गदर्शनपर/ दिशादर्शक आहे. परंतु विशिष्ट वाहनाची नोंदणी कोणत्या संवर्गात करावी याबाबत संबंधित राज्य शासनांनी सारासार तर्कबुध्दीने विचार करून निर्णय घ्यावयाचा आहे.

उपरोक्त पार्श्वभूमिस अनुसरून आपणांस असे निर्देश देण्यात येतात की, सबब, अशा प्रकारची वर उल्लेखिलेली दुचाकी वाहने नोंदणीसाठी मालवाहू परिवहन संवर्गात स्वीकारण्यात यावी. तसेच यापूर्वी नोंदणी केलेल्या दुचाकी वाहनांमध्ये जर पिझ्झा किंवा तत्सम हलक्या वस्तू वाहून नेण्यासाठी खाली नमूद केलेल्या निकषांची पूर्तता करणारा लहान आकाराचा बॉक्स बसविलेला असल्यास बी.टी. / बी.टी.आय. नमुन्यात अर्ज स्विकारून सदर वाहनाची तपासणी

D:\Desk-2(4)\Correspondence new 805

37

करून वाहन मोटार वाहन अधिनियम, १९८८ व त्या अंतर्गत तयार करण्यात आलेल्या नियमांची पूर्तता करीत असल्यास त्या वाहनांची नोंदणी मालवाहू परिवहन संवर्गात करण्यात यावी.

बॉक्ससाठी निकष -

१) बॉक्सचे आकारमान - कमाल लांबी ४५ सेमी., कमाल रुंदी ४५ सेमी., कमाल उंची ४० सेमी.

२) बॉक्स हा वाहनावर कायमस्वरूपी नट्-बोल्ट्सच्या सहाय्याने घट्ट बसविलेला असावा.

३) बॉक्सचे आकारमान वाहनाच्या आकारमानाशी अनुरूप असावे.

४) बॉक्सच्या कडा व कॉर्नर्स शार्प नसावेत.

सदर वाहनांची कर आकारणी मुंबई मोटार वाहन कर अधिनियम, १९५८ च्या कलम ३(१)(ई) नुसार, परिशिष्ट-२ (Second Schedule Part-I) मधील अनुक्रमांक २ च्या तरतुदीनूसार वार्षिक कराच्या ७ पट दराने करण्यात यावी.

मालवाहू परिवहन संवर्गातील दुचाकी वाहन चालवावाचे झाल्यास त्या व्यक्तींच्या अनुज्ञप्तीवर त्याबाबतचे पृष्ठांकन अनिवार्य असेल.

प्रति,
सर्व नोंदणी प्राधिकारी, महाराष्ट्र राज्य.

परिवहन आयुक्त,
महाराष्ट्र राज्य, मुंबई.

प्रत माहितीकरीता:-
सचिव, गृह (परिवहन) विभाग, महाराष्ट्र शासन, मंत्रालय, मुंबई.
प्रत :-

१) मे. डॉमिनोज् पिझ्झा इंडिया लि., कॉन्ट्रॅक्टर बिल्डींग, तळ मजला, ४१, आर. के. मार्ग, बॅलार्ड इस्टेट, मुंबई - ४०० ०३८.

२) मे. इक्को लॉजिस्टीक, बायो मेडीकल डिव्हीजन, १०, श्री माया अपार्टमेंट, ५, कॉलेज स्ट्रीट, अँश लेन, दादर, मुंबई - ४०० ०२८.

३) मे. होम केअर, १ ली गल्ली, १२ नॅशनल लायब्ररी मार्ग, अकबर बेकरीच्या मागे, बांद्रा (पश्चिम), मुंबई - ४०० ०५०.

४) मे. डोडसल्, ३०३/३०४, पेनिन्सुला टॉवर नं. १, पेनिन्सुला कॉर्पोरेट पार्क, गणपतराव कदम मार्ग, लोअर परेल, मुंबई - ४०० ०१३.

-सही-
परिवहन आयुक्त,
महाराष्ट्र राज्य, मुंबई.

D:\Desk-2(4)\Correspondence new 806

-GR.lwp/P.n.3

मोटार वाहन नोंदणी
करण्याबाबतची कार्यपद्धती

महाराष्ट्र शासन
गृहविभाग
शासन निर्णय क्र. एमव्हीआर ०४१०/प्र.क्र. ३२३ /परि-२
मंत्रालय, मुंबई-४०० ०३२ , दिनांक १८ जून, २०१०

संदर्भ :- परिवहन आयुक्त यांचे पत्र क्र. एमव्हीआर ०७१०/ सीआर १०२५/का.२ (४)/ जा.क्र.६०३३ दिनांक ३०.०४.२०१०

परिपत्रक

मोटार वाहन कायदा , १९८८ मधील कलम ३९ नुसार वाहनांची नोंदणी करण्याची तरतूद करण्यात आली आहे. सदर नियमानुसार वाहनांची नोंदणी करण्यापूर्वी केंद्रीय मोटार वाहन नियम १९८९ च्या कलम १२६ प्रमाणे विहीत केलेल्या तपासणी संस्थेकडून (Vehicle Research and Development Establishment (VRDE) ,Automotive Research Association of India (ARAI) ,Pune , Cetral Farm Machinery Testing and Training Institute, Budni (MP) , Indian Institute of Petroleum (IIP) Dehradun, Central Institute of Road Transport (CIRT), Pune , International Centre for Automotive Technology (ICAT) Manesar Northern Region Farm Machinery Training and Testing Institute , Hissar (for testing of combine Farm Machinery Training and Testing of combine harvester) यापैकी एका संस्थेकडून वाहन उत्पादकाने अथवा आयातदाराने वाहनांची तांत्रिक तपासणी करून घेऊन त्या वाहनाची बांधणी व संरचना ही मोटार वाहन कायदा १९८८ व त्यांतर्गत बनविलेल्या नियमाप्रमाणे आहे याची खातरजमा केलेले प्रमाणपत्र सादर करून त्यास नोंदणी प्राधिका-यांनी त्यास मान्यता द्यावयाची आहे. परंतु शासनाच्या असे निदर्शनास आले आहे की, वाहन कायद्याच्या कलमान्वये घालून दिलेल्या वरील अटीनुसार कार्यवाही होत नाही व त्यामध्ये परिवहन आयुक्त यांचे स्तरावरून त्यामध्ये बदल करण्याचे आदेश देण्यात येतात त्यामुळे या नियमांचे उल्लंघन होत आहे. म्हणून शासन आता मोटार वाहनांची नोंदणी करण्यासाठी खालीलप्रमाणे आदेश देत आहे.

१. यापुढे वाहन उत्पादक / आयातदाराने वरील नियमानुसार वाहनांची नोंदणी करण्यापूर्वी विहीत केलेल्या तपासण्या संस्थेकडून वाहन तपासणी प्रमाणपत्र प्राप्त करुन घेऊन सदर वाहन नोंदणी अधिका-यांकडे प्रमाणपत्रासह सादर करावयाचे आहे. नोंदणी अधिका-याने सदर वाहन हे तपासणी प्रमाणपत्राप्रमाणे असल्याची खात्री करुन घेऊन मोटार वाहन अधिनियम १९८८ आणि मुंबई मोटार वाहन कर अधिनियम,१९५८ व त्याअंतर्गत केलेल्या नियमाप्रमाणे पूर्तता करीत असल्याची खात्री करुन नोंदणीसाठी स्विकारुन त्या वाहनाची योग्य त्या संवर्गात नोंदणी करावी. सर्व नोंदणी प्राधिका-यांनी आयातीत वाहनांच्या संदर्भात केंद्रीय मोटार वाहन नियम १९८९ च्या नियम ४७ व ४८ ची काटेकोरपणे अंमलबजावणी करण्यात यावी. तसेच मुंबई मोटार वाहन कर अधिनियम १९५८ मधील तरतूदीनुसार कर आकारणी करतांना वाहनांच्या किमती संदर्भातील कलम २ (१A) (B) च्या तरतूदी विचारात घेऊन कार्यवाही करावी.

२. संस्थामार्फत सादर करण्यात आलेल्या तपासणी प्रमाणपत्राची सत्यता, वाहनमालकाच्या पत्याची सत्यता व वाहनावरील कर ज्या किमतीवर आकारण्यात येईल त्याच्या सत्यतेबाबतची संपुर्ण जबाबदारी उत्पादक / वितरक/ आयातदारावर असेल व वाहन कर आकारणी व नोंदणीबाबतची जबाबदारी नोंदणी अधिका-याची असेल ही कार्यपद्धती सर्व वाहनांचे बाबतीत लागु राहिल.

३. पुढे नमूद करण्यात येते की, आयातीत वाहनांच्या भारतातील नोंदणीकृत असलेल्या कंपनीने / उत्पादकाने भारतात उत्पादीत न होणारी वाहने जसे-मेसर्स टोयोटा कंपनीची "प्राडो " किंवा फॉर्चुनर " ही वाहने किंवा मेसर्स "लॅण्डरोव्हर्स " कंपनीची "लॅण्डरोव्हर्स " ही वाहने ऑडी , बी.एम.डब्लु, मर्सिडीझ, फोक्सवॅगन, लेक्सस, टोयाटो, मित्सूभिशी, पोर्श, निस्सान एकाच वेळी मोठ्या संख्येने (बल्कमध्ये) आयात केल्यास अशा प्रकरणांत त्यांनी संबंधित नोंदणी अधिका-यांना सर्व वाहनांचे बाबतीत सामाईक (कंबाईन्ड) मूळ बील ऑफ एन्ट्रीची प्रमाणित प्रत काढून अधिका-यांपुढे प्रमाणित करुन कार्यालयात ठेवण्यात येईल. संबंधित कार्यालयातर्फे सदर बील ऑफ एन्ट्री कस्टम विभागाकडे पाठवून त्याच्या सत्यतेबाबत खातरजमा करुन घेण्यात येईल आणि तो पर्यंत त्यांच्या वैयक्तिक व कंपनीच्या हमीपत्राच्या आधारे वाहन नोंदणीसाठी स्विकारुन वाहनाची योग्य प्रकारे कर आकारणी करण्याबाबत कार्यवाही करण्यात येईल. सदर बील ऑफ एन्ट्रीची कस्टम विभागाकडून खातरजमा झाल्यानंतर त्याच्या किमंतीत अथवा कस्टम ड्युटीत काही फरक आढळल्यास याप्रमाणे येणारी कर फरकाची रक्कम वाहन उत्पादक / वितरक / वाहन मालक यांची संयुक्तरित्या राहील व त्यांचेकडून त्यांनी दिलेल्या हमीपत्राच्या आधारे सदर रक्कम व्याजासह वसूल करण्यात यावी.

-GR.twp/P.n.5

३९

ही पद्धत केवळ वर नमूद केल्याप्रमाणे नोंदणीकृत कंपन्यांनी मोठ्या प्रमाणावर एकाच वेळी (बल्कमध्ये) आयातीत केलेल्या वाहनांच्या बाबतीत वापरावी. वैयक्तिक अथवा वरीलपेक्षा वेगळ्या मार्गाने आयात केलेल्या वाहनांचे बाबतीत केंद्रीय मोटार वाहन अधिनियम, १९८९ च्या कलम ४७ (१) (इ) मध्ये विहीत केल्याप्रमाणे प्रत्येक प्रकरणात कस्टम क्लिअरन्स सर्टीफिकेट / बील ऑफ एन्ट्री सादर करणे आवश्यक राहील.

सदर आदेश त्वरीत प्रभावाने अंमलात येत आहेत.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने .

(चि.शा.संगीतराव)
शासनाचे सचिव (परिवहन व राऊशु)

प्रत

मा.मंत्री (परिवहन) यांचे खाजगी सचिव
मा.राज्यमंत्री (परिवहन) यांचे खाजगी सचिव
परिवहन आयुक्त, महाराष्ट्र राज्य,मुंबई
सर्व प्रादेशिक परिवहन अधिकारी
सर्व उप प्रादेशिक परिवहन अधिकारी
सर्व वाहन उत्पादक / वितरक यांना माहतीस्तव
निवड नस्ती (परिवहन-२)

1/2

CIRCULAR

SUB :- Registration vehicles owned by State / Central Government as omni bus under non-transport category.

This office is receiving inquiries from various State / Central Government Departments about category of registration of vehicles having seating capacity more than six by Registering Authorities in the State.

After examining the defination of "omni bus" and "private service vehicle" it is observed that vehicles having seating capacity more than six persons registered in the name of various Department of State / Central Government (i.e. Railways, Post & Telegram etc.) Can be accepted for registration as "omni bus" in "non-transport category" as these vehicles are used for public purpose activity and hence cannot be registered as private service vehicle as per its defination under the Motor Vehicle Act 1988.

Further such vehicles if produced by individual owner can be accepted for registration as non-transport vehicle depending upon the declaration given by the owner about its end use, as clarified by the Ministry of Road Transport & Highways New Delhi by its letter dated 15th March, 2000 (copy attached)

This clarification will be applicable till the vehicle is owned and used by the State / Central Government only. However, the vehicles belonging to State / Central Government Undertakings / Corporations are required to be registered only as "private service vehicle" in "Transport Category".

S.B. [signature]
Transport Commissioner
Maharashtra State, Mumbai

No. MVR 0903/CR 811/D-2(4)/ON - 6634
Transport Commissioner Office,
Administrative Bldg., 4th Floor,
Near Ambedkar Udhyan,
Government Colony, bandra (East),
Mumbai 400 0521
Date 30 APR 2004

Copy :-

1. P.A. To Transport Commissioner, Maharashtra State, Mumbai.
2. P.A. To Addl. Transport Commissioner, Maharashtra State, Mumbai
3. All Controlling officers, Transport Commissioner Office, Maharashtra State, Mumbai
4. All Regional Transport Officers / Dy. Regional Transport Officers, Maharashtra State

S.B. [signature]
Transport Commissioner
Maharashtra State, Mumbai

Registration/transfer of Motor Vehicles
<u>on fake proof of address.</u>

TRANSPORT COMMISSIONER'S OFFICE

Administrative Building, 3rd/4th floor,
Near Dr. Ambedkar Udyan, Government Colony,
Bandra (East), Mumbai 400 051.

No.MVR 0205/CR 174/D-2(4)/ON 3870 Date : 3 MAR 2007

<u>READ</u> :-1. Letter No. RT-11036/36/2006/MVL, dated 29.6.06 of Ministry of Shipping, Road Transport and Highways, Department of Road Transport, New Delhi.
2. Letter No. CRB (109)/NV-Genl/01/03/NCRB VOL-IV, dated 24.1.2006 of National Crime Records Bureau, Ministry of Home Affairs, New Delhi.

CIRCULAR

1. The Government of India vide letter No. RT-11036/36/2006-MVL, dated 29.6.06 has informed that in a large number of cases, the proof of address submitted in connection with the registration/transfer of motor vehicles, in various Regional Transport Offices in the country, are later found to be **fake.** As a result, it becomes impossible to trace the owners of such vehicles involved in any unlawful activities. National Crime Records Bureau vide above letter No. 2, informed that the NCRB has been collecting and compiling information on automobile thefts/recoveries from the police of states/UTs. On receipt of the data, the same is processed at National Level and reports on coordination are sent to the concerned police authorities for follow up action. The replica of this national data base has now been provided to each SCRBX along with 32 MV Counters (Motor Vehicle verification Counters) at different locations in the country and it is being updated by NCRB daily electronically. This information is also extensively utilized by the transport and insurance authorities in the country. At present they have records of about 6,78,000 stolen/recovered vehicles in their National data bank of Motor Vehicle Coordination System (MVCS).

2. Rule 4 of the Central Motor Vehicles Rule of 1989 prescribes submission of proof of address at the time of registration/transfer of ownership of motor vehicles and runs as below:-
<u>Rule 4:-</u> Every applicant for the issue of a licence under this Chapter shall produce as evidence of his address and age, any one or more of the following documents in original or relevant extracts thereof duly attested by a Gazetted Officer of the Central Government or of a State Government or an officer of a local body who is equivalent in rank of a Gazetted Officer of the Government or Village Administration Officer or Municipal Corporation Councilor or Panchayat President, namely:-
1. Electoral Roll, 2. Life Insurance Policy, 3. Passport, 4. Pay Slip issued by any office of the Central Government or a State Government or a local body, 5. School Certificate, 6. Birth Certificate, 7. Certificate granted by a registered medical practitioner not below the rank of a Civil Surgeon, as to

C:\DEVEN 05 CR 174.bay

the age of the applicant. 8. Any other document or documents as may be prescribed by the State Government under clause (k) of section 28.

Provided that where the applicant is not able to produce any of the above mentioned documents for sufficient reason, the licensing authority may accept any affidavit sworn by the applicant before an Executive Magistrate, or a First Class Judicial Magistrate or a Notary Public as evidence of age and address.

3. Clause (e) of sub-rule (1) of rule 47 of the Central Motor Vehicles Rules, 1989 provides for the submission of address proof at the time of registration by way of any one of the documents referred to in rule 4. Govt. of India vide G.S.R. 589 (E) dt. 16.9.2005 amended rule 4 of the Central Motor Vehicles Rule, 1989 and inserted new sub-rule 11, which is as below:

Rule 11 - Any other document or documents as may be prescribed by the State Government under clause (k) of section 28.

This office have forwarded a proposal to amend Maharashtra Motor Vehicles Rule, 1989 to insert a new rule 5A, vide letter no. MIS 0203/CR 220/D 2(7)/ON 16004, dt. 8.9.2006 and also issued directions vide circular No. MIS 0203/CR 220/D 2(7)/ON 1460, dt. 29.1.2007 to all registering authorities to accept affidavit along with the address proofs, deleted by Government of India from Central Motor Vehicles Rules, 4 on certain conditions.

4. Rule 114 B of Income Tax Rules, 1962 provides the list of documents pertaining to the transactions, in relation to which Permanent Account Number should to be quoted, for the purpose of clause (c) of sub-section (5) of Section 139 A of the Income Tax Act. Clause (b) of rule 114 B is related to the sale or purchase of Motor Vehicle and which runs as below:-

Sale or purchase of a Motor Vehicle or vehicle, as defined in clause (28) of section 2 of the Motor Vehicles Act, 1988 (59 of 1988), which requires registration by a registering authority under Chapter IV of that Act;

Provided that for the purpose of this clause, the sale or purchase of Motor Vehicle or vehicle does not include two wheeled vehicles, inclusive of any detachable side car having an extra wheel, attached to the Motor Vehicle.

5. In order to curb the practice of registration/transfer of Motor Vehicles on fake proof of address, and thereby to prevent any unlawful activity in future, following instructions are given:-

a) obtain the thumb impression, along with the signature of the owner/authorised signatory, on forms related to registration/transfer. Thumb impression should be attested by the 1) Officer of the Registering Authority 2) authorised dealer 3) Notory public 4) Gazetted Government Officer.

b) obtain the address proof as mentioned in rule 4 of Central Motor Vehicles Rules, 1989 and the direction given by this office vide Circular No. MIS 0203/CR 220/D 2(7)/ ON 1460, dt. 29.1.2007.

c) call up copy of Permanent Account Number Card (PAN CARD) at the time of registration/transfer of motor vehicles other than two wheelers, Tourist Cabs and motor cabs along with the last years income tax return, submitted to the Income Tax Authority.

C:\DEVEN 05 CR 174 hvp

No. CRB (109)/MV-Genl./01/03/NCRB VOL-IV
Government of India
Ministry Of Home Affairs
National Crime Records Bureau

East Block-7, R.K. Puram,
New Delhi-110066.

Dated : 24.01.2006

To

The Transport Secretary
Govt. of Maharashtra
Mantralaya
Mumbai - 400 032

Subject : **Registration of suspected vehicles - regarding.**

Sir,

Since its creation, the NCRB has been collecting & compiling information on automobile thefts/recoveries from the police of States/ UTs. On receipt of the data, the same is processed at National Level and reports on coordination are sent to the concerned police authorities for follow-up action. The replica of this national database has now been provided to each SCRBx along with 32 MV Counters (Motor Vehicle Verification Counters) at different locations in the country and it is being updated by NCRB daily electronically. This information is also extensively utilized by the transport and insurance authorities in the country. At present we have records of about 6,78,000 stolen/recovered Vehicles in our National databank of Motor Vehicle Coordination System (MVCS).

Recently an initiative was taken by Nagaland Police to compare the database of Transport Department, Nagaland with the National Database of MVCS available at their SCRB. While checking the databases, it has come to their notice that a considerable number of suspected vehicles (about 7000) have been detected using the MVCS and database of Transport Department of Nagaland. It shows many stolen vehicles are being registered by the RTOs without consulting / checking the national database of MVCS. It is very likely that same situation may be prevailing in other states also. To curb the activity of vehicle theft & their re-registration it is necessary to take the following action expeditiously.

1. The existing database of State Transport Departments should be got checked with National database of MVCS available at each State Crime Records Bureau. The coordination results may be communicated to NCRB as well as respective Police Authorities for further investigation/verification of the details of suspected vehicles.

2. In future, before registration of old vehicles, the details of the same should be checked with the national databank of MVCS.

Thanking you,

अवलोकनार्थ सादर
प्र आ यांना कार्यवाहीस्तव पाठविण्यात यावे

Yours Sincerely,

(V.S.Yadav)
Dy. Director (A&R)

188
17/7/06
(1917)

Government of India
Ministry of Shipping, Road Transport & Highways
Department of Road Transport & Highways

No. RT-11036/36 /2006-MVL

dated 29th June, 2006

To,

The Transport Secretaries/Commissioners of all States/UTs except Maharashtra and Tamil Nadu

The Principal Secretary (Home Transport),Govt. of Maharashtra and Tamil Nadu

Subject:- Registration/transfer of motor vehicles on fake proof of address.

Sir,

It has been brought to the notice of this Department that in a large number of cases the proof of address submitted in connection with registration / transfer of ownership of motor vehicles in various Regional Transport Offices (RTOs) in the country are later found to be fake. As a result, it becomes impossible to trace the owner of such vehicles involved in any unlawful activities.

2. The Central Motor Vehicles Rules, 1989 prescribes submission of proof of address at the time of registration/transfer of ownership of motor vehicles. However, it is the responsibilities of concerned authorities to verify the genuineness of the address. It is suggested that a system of random check by police agencies could also be introduced to check the submission of false information by applicants.

Yours faithfully,

(S.K.Mishra)
Director(Road Transport)
Telefax No. 23719097

H.D./TRA-2
Submitted for perusal.
Remarks of T.C. may be sought.
14-07-06

D.S. (Tr.) 15/7/06

P.S. (Tr.)
18-7-06

आयात करण्यात आलेल्या दुचाकी वाहनांच्या नोंदणीसाठी अवलंबावयाच्या कार्यपध्दतीबाबत.

परिवहन आयुक्त यांचे कार्यालय,
प्रशासकीय इमारत, बांद्रे (पुर्व), मुंबई - ४०० ०५१

कार्यालयीन आदेश क्र. : संकीर्ण- क्र. एमव्हीआर ०७०९/सीआर-८२० पीआ ना.क्र. ४९, दि.१५.०५.२००९
(का ४८)

आ दे श

मोटार वाहन अधिनियम, १९८८ च्या कलम ४१ तसेच केंद्रीय मोटार वाहन नियम, १९८९ च्या नियम ४७ अन्वये आयातीत मोटार वाहनांच्या नोंदणीची कार्यपध्दती स्पष्ट करण्यात आली आहे. सदर आयात करण्यात आलेल्या दुचाकी वाहनांच्या नोंदणीसाठी अवलंबावयाच्या कार्यपध्दतीबाबत पुढीलप्रमाणे मार्गदर्शक सूचना देण्यात येत आहेत :-

१) सदर वाहने व्यक्तीगतरित्या (Individual)/कंपनी आणि फर्म किंवा वाहन उत्पादक स्वत: आणु शकतात.

२) सदर वाहन नवीन असल्यास केंद्रीय मोटार वाहन नियम, १९८९ च्या नियम ४७(१)(अ) अन्वये मूळ विक्री प्रमाणपत्र सोबत असणे आवश्यक आहे.

३) अशा वाहनांच्या नोंदणीसाठी केंद्रीय मोटार वाहन नियम, १९८९ च्या नियम ४७(१)(ई) अन्वये सीमा शुल्क विभागाने जारी केलेले सोडवणूक प्रमाणपत्र (Custom Clearance Certificate) आणि बिल ऑफ एन्ट्री सादर करणे आवश्यक राहील.

४) सदर दुचाकी वाहनांची इंजिन क्षमता ८०० सी सी पेक्षा कमी असल्यास केंद्रीय मोटार वाहन नियम, १९८९ च्या नियम १२६ अन्वये प्राधिकृत करण्यात आलेल्या संस्थांमार्फत होमोलोगेशन प्रमाणपत्र असणे आवश्यक आहे. (संदर्भ : MoSRTH letter No. RT-11036/59/2000-MVL, Dt. 12th August, 2008)

५) सदर दुचाकी वाहनांची इंजिन क्षमता ८०० सी. सी. पेक्षा जास्त असल्यास केंद्रीय मोटार वाहन नियम, १९८९ च्या नियम १२६ उपरोक्त प्रमाणपत्राची आवश्यकता राहणार नाही. परंतु असे वाहन कस्टममधून सोडविताना सोबत EC Type Approval Certificate /Certificate of COP, of an accredited agency from any member state of EU असणे आवश्यक राहील. त्याचप्रमाणे केंद्र शासनाची अधिसुचना क्र. ६२ (आरई-२००७) २००४-०९ दिनांक १२/१२/२००७ अनुसार विहीत करण्यात आलेल्या इतर अटींची पुर्तता करणे आवश्यक राहील. त्याचप्रमाणे ही तांत्रिक संस्था केंद्र शासनाद्वारे प्राधिकृत (Recognised) असावी. (संदर्भ : MoSRTH letter No. RT-11036/59/2000-MVL, Dt. 12th August, 2008)

६) केंद्रिय मोटार वाहन नियम, १९८९ च्या नियम ४ तसेच महाराष्ट्र मोटार वाहन अधिनियम, १९८९ च्या नियम ५(अ) मध्ये नमुद करण्यात आलेल्या पत्याचे पुरावे स्विकारण्यात यावेत. तसेच प्रत्येक

आयातीत दुचाकी वाहनांचे प्रकरणी वाहन मालकाचे नाव असलेल्या पेनकार्डची साक्षांकित प्रत अतिरिक्तरित्या मागणी करावी व सदर प्रत अभिलेख्यावर घ्यावी. नियम ४ अन्वये द्यावयाचे "शपथपत्र" हा पुरावा अपवादात्मक परिस्थितीत, नोंदणी प्राधिकाऱ्यांची इतर पुरावा उपलब्ध होणे शक्य नसल्याची खात्री पटल्यानंतरच, स्विकारण्यात यावा. तसेच अर्जदाराने सादर केलेल्या बिल ऑफ एन्ट्री मधील पत्ता हा संबंधित नोंदणी प्राधिकाऱ्याच्याच कार्यक्षेत्रातील असल्याबाबत खात्री करुन घेऊन नंतरच वाहन नोंदणीसाठी स्विकारावे.

७) अशा वाहनांची नोंदणी करताना -

अ) प्रादेशिक परिवहन कार्यालयात प्रादेशिक परिवहन अधिकारी यांनी आणि उप प्रादेशिक परिवहन कार्यालयात उप प्रादेशिक परिवहन अधिकारी यांनी स्वत: नोंदणी व कराधान प्राधिकारी म्हणून काम पहावे.

ब) वाहनाच्या नोंदणीपुर्वी सादर केलेल्या कागदपत्रांची पडताळणी प्रादेशिक परिवहन अधिकारी/उप प्रादेशिक परिवहन अधिकारी यांनी स्वत: करावी व कागदपत्र वाहन नोंदणीसाठी स्विकारण्यायोग्य असल्याची खात्री करुन घेतल्यानंतरच संबंधित मोटार वाहन निरिक्षक यांना पुढील कार्यवाहीबाबत सुचना द्याव्यात.

क) मोटार वाहन निरिक्षक यांनी देखील कागदपत्रांची पडताळणी करावी. यानंतर वाहनाचा चासीस / इंजीन नंबर तपासून वाहन रस्त्यावर वापरण्यास योग्य असल्याबाबत खात्री करुन, फॉर्म क्र.२० चे शेवटी असलेले प्रमाणपत्र Certified that the particulars in the application are true and that the vehicle complies with the requirements of Motor Vehicles Act. 1988 and rules made thereunder.

Signature of the Inspecting Authority

जारी करावे.

ड) त्यानंतर प्रादेशिक परिवहन अधिकारी/उप प्रादेशिक परिवहन अधिकारी यांनी वाहनाची प्रत्यक्ष पाहणी करुन नोंदणी व कर आकारणी बाबत अंतीम आदेश द्यावेत.

८) वाहन नोंदणी नंतर नोंदणीप्रमाणपत्र अर्जदाराच्या पत्त्यावर पोस्टाने पाठवावे. त्यासाठी अर्जदाराकडून त्यांचा स्वत:चा पत्ता लिहीलेला पोस्टेज सह लिफाफा स्विकारावा.

वर नमूद सुचना या अत्यंत महत्वाच्या असून सदर सुचनासंदर्भात काटेकोरपणे कार्यवाही करण्यात यावी.

सदर आदेश त्वरित अंमलात येत आहेत.

(दीपक कपूर)
परिवहन आयुक्त
महाराष्ट्र राज्य, मुंबई

प्रति,

१) सर्व प्रादेशिक / उप प्रादेशिक परिवहन अधिकारी, महाराष्ट्र राज्य
२) सर्व नियंत्रक अधिकारी, परिवहन आयुक्त कार्यालय, मुंबई

प्रत,

मा. सचिव, गृहविभाग (परिवहन), मंत्रालय, मुंबई - ४०० ०३२ यांना माहितीकरिता सादर.

दुचाकी वाहनाची नोंदणी करताना केंद्रिय मोटार वाहन नियम, १९८९ व महाराष्ट्र मोटार वाहन नियम, १९८९ ची काटेकोरपणे अंमलबजावणी करणेबाबत.

परिवहन आयुक्त कार्यालय
प्रशासकीय इमारत, ३/४ मजला,
डॉ. आंबेडकर उद्यानाजवळ,
वांद्रे (पूर्व), मुंबई - ४०० ०५१.

संदर्भ - जनहीत याचिका क्र. ११/२००८ श्री. ग्यानप्रकाश विरुध्द महाराष्ट्र शासन व इतर.

क्रमांक - एमडब्ल्यूपी ०१०८/सीआर ७०२/का २(३)/जा.क्र. 93320 **दिनांक** 6 NOV 200

प रि प त्र क

१) उपरोक्त जनहीत याचिकेसंदर्भात सर्व नोंदणी प्राधिकाऱ्यांना असे कळविण्यात येते की, नवीन दुचाकी वाहनांची नोंदणी करताना केंद्रिय मोटार वाहन नियम, १९८९ च्या नियम १२३ व महाराष्ट्र मोटार वाहन नियम, १९८९ च्या नियम १६६ ची काटेकोरपणे अंमलबजावणी करण्यात यावी.

२) जनहीत याचिका क्र. ११/२००८ द्वारे याचिकाकर्त्याने, वाहन उत्पादकांद्वारे दुचाकी वाहनाचे उत्पादन करताना केंद्रिय मोटार वाहन नियम,१९८९ व महाराष्ट्र मोटार वाहन नियम, १९८९ च्या तरतुदींचे उल्लंघन होत असल्याबाबत न्यायालयास कळविले असून वरील तरतूदींचे उल्लंघन होऊन उत्पादित झालेल्या नवीन दुचाकी वाहनाची नोंदणी करण्यात येऊ नये, असे आदेश नोंदणी अधिकाऱ्यांना देण्याकरीता न्यायालयास विनंती केलेली आहे.

३) सबब, दुचाकी वाहनांची नोंदणी करताना केंद्रिय मोटार वाहन नियम, १९८९ च्या नियम १२३ मधील तरतूदींनुसार प्रामुख्याने खालील बाबींची पुर्तता असलेबाबतची खात्री करावी -

(अ) मागे बसणाऱ्या व्यक्तीकरीता हँड ग्रीप.

(ब) फुटरेस्ट.

(क) मागे बसणाऱ्या व्यक्तीचे कपडे मागील चाकाच्या स्पोक्समध्ये अडकू नयेत यासाठी मागच्या चाकाचा किमान अर्धा भाग कव्हर करणारे संरक्षक साधन (Sari Guard).

४) आपल्या अधिकार क्षेत्रातील सर्व मान्यताप्राप्त दुचाकी वाहन विक्रेत्यांना (Dealers) उपरोक्त तरतुदींची पूर्तता करण्याचे आदेश द्यावेत.

५) तसेच तपासणी दरम्यान सदर तरतुदींची पूर्तता होत नसल्याचे आढळल्यास संबंधीत वाहन चालक / मालकावर कारवाई करण्याचे आदेश आपल्या कार्यालयाच्या वायुवेग पथकाला द्यावेत.

६) या संदर्भात केलेल्या कार्यपुर्तीचा अहवाल या कार्यालयास त्वरित पाठविण्यात यावा.

प्रति,
सर्व प्रादेशिक परिवहन अधिकारी /
उप प्रादेशिक परिवहन अधिकारी

परिवहन आयुक्त,
महाराष्ट्र राज्य, मुंबई.

प्रत माहितीकरीता -
सचिव, गृह (परिवहन) विभाग, महाराष्ट्र शासन, मंत्रालय, मुंबई.

परिवहन आयुक्त,
महाराष्ट्र राज्य, मुंबई.

Registration of imported motor cars / jeeps / multi utility vehicles etc. which are brought under the scheme of Transfer of Residence on payment of full customs duty.

Transport Commissioner's Office
3/4th floor, Administrative Bldg., Govt. Colony,
Bandra (East), Mumbai - 400 051.

No. MWP 0108/CR-721/D-2(3)/ON- 12143 Dated:- 01 OCT 2009

ORDER

1. The procedure for registration of a vehicle is laid down under Section 41 of Motor Vehicles Act, 1988 read with Rule 47 of Central Motor Vehicles Rules, 1989. The procedure to be adopted for registration of imported motor cars / jeeps / multi utility vehicles etc. which are brought under the scheme of Transfer of Residence on payment of full customs duty is as below :-

(a) The individuals coming to India for permanent settlement after two years continuous stay abroad are only eligible to import only one vehicle under the above scheme.

(b) The motor cars / jeeps / multi utility vehicles etc. brought under the scheme should have been in the possession of the importer for a period of minimum one year abroad.

(c) The vehicle should have right hand steering and controls.

(d) Since the vehicle had been in use abroad, a proof of cancellation of the old Registration Certificate should be insisted. (Section 55 of M. V. Act, 1988)

(e) The passport held by the importer should bear an endorsement by the customs authoritiy to the effect that the vehicle has been duly imported in India.

(f) As per Rule 47(1)(h) the importer has to submit the Customs Clearance Certificate along with the Bill of Entry issued by the Customs Authorities.

(g) No other document except the passport held by the importer should be accepted as proof of his address. In no circumstances affidavit in lieu of the passport should be accepted.

(h) The Registering Authorities should accept papers in respect of only those importer whose address as mentioned in the passport and bill of entry of the importer falls under their jurisdiction.

2. For the purpose of registration of these vehicles -

(a) The Registering and Taxation Authority shall be the Regional Transport Officer in Regional Transport Offices and the Dy. Regional Transport Officer in Dy. Regional Transport Offices.

1

(b) The documents submitted at the time of registration of the vehicle should be personally checked and verified by the Regional Transport Officer or Dy. Regional Transport Officer, as the case may be. On being satisfied that all the documents are in order, the officer should forward the same to the Inspector of Motor Vehicles concerned for further process.

(c) The Inspector of Motor Vehicles in turn should also check and verify the documents. After checking the engine number / chassis number and after ensuring that the vehicle is safe and roadworthy a certificate mentioned in Form - 20 which is as follows should be issued by him -

"Certified that the particulars in the application are true and that the vehicle complies with the requirements of Motor Vehicles Act, 1988 and rules made thereunder.

Signature of the Inspecting Authority"

(d) Before issuing orders for registration and taxation of the vehicle the Regional Transport Officer / Dy. Regional Transport Officer should inspect the vehicle in person.

3. The vehicle shall not be allowed to be transferred within a period of 2 years from the date of its registration. A note to this effect should be taken in the Registration Certificate and its records.

4. After registration of the vehicle the Registration Certificate should be sent to the applicant by R.P.A.D. in the self addressed envelope with postage provided by him.

5. These directions will come into force with immediate effect. The same should be observed scrupulously.

Kindly acknowledge receipt of this letter.

Transport Commissioner,
Maharashtra State, Mumbai.

To,
All Registering Authorities in the State of Maharashtra.

Copy for Information : -
All Controlling Officers, Transport Commissioner's Office, Mumbai.

Copy for Information submitted to :-
1) Joint Secretary to the Govt. of India, Ministry of Road Transport & Highways, 1, Transport Bhavan, Sansad Marg, Parliament Street, New Delhi - 110 001.
2) Secretary, Home (Transport) Department, Mantralaya, Mumbai - 400 032.

Transport Commissioner,
Maharashtra State, Mumbai.

Shri. Sontakke Saheb R.T.O Central.

DAPSD\2009\TRA-2LETTER-FEBRUARY-2009.lwp

क्र.एमव्हीआर-०८०८/९६८९/प्र.क्र.५५/परि-२
गृह विभाग, मंत्रालय, मुंबई-४०००३२.
दिनांक :- २४ फेब्रुवारी, २००९.

प्रति,

आयुक्त,
बृहन्मुंबई महानगरपालिका,
महापालिका मुख्यालय,
तळमजला, महापालिका मार्ग,
फोर्ट, मुंबई-१.

विषय : मुंबई हद्दीत वापरात असलेल्या दुचाकी व चार चाकी जुन्या व नवीन नोंदणीकृत वाहनांची जकात वसुली पावती व ना हरकत प्रमाणपत्रे तपासणी/पडताळणीबाबत.

वरील विषयांच्या अनुषंगाने कळविण्यात येते की, मोटार वाहन अधिनियम १९८८ व नियम १९८९ मधील तरतुदीनुसार नवीन मोटार वाहनांची नोंदणी, मोटार वाहनाच्या हस्तांतरणाची नोंद व वाहन मालकाचा निवासाचा/ व्यवसायाचा पत्ता बदलला असल्यास अर्जदाराने अर्ज केल्यास तशी नोंद अभिलेखात मोटार वाहन [illegible] घेतली जाते.

बृहन्मुंबई महानगरपालिकेचा पत्रव्यवहार पाहता, त्यांनी त्यांच्या जकात संकलन [illegible] पथकातील अधिकारी व कर्मचारी यांना सहकार्य करावे असेच नमूद केलेले आहे आणि परिवहन विभाग त्यांना सहकार्य करित असतो. परंतु, बृहन्मुंबई महानगरपालिकेची व इतर विभागाची अशी धारणा झाली आहे की, जकात भरले आहे किंवा नाही ह्या तपासण्याची जबाबदारी मोटार वाहन विभागातील अधिकारी व कर्मचाऱ्यांची आहे त्यामुळे कारण नसताना या विभागातील अधिकारी व कर्मचारी मोटार मालक व तसेच इतर विभागातील अधिकारी यांच्या रोषाला बळी पडावे लागते.

मोटार वाहन कायद्यातील तरतुदीनुसार मोटार वाहन नोंदणी करताना, हस्तांतरणाची नोंद अथवा पत्ता बदलाची नोंद घेताना, हस्तांतरित करताना किंवा इतर मोटार वाहनाची कामकाज करताना जकात कर भरल्याबाबतचा पुरावा व जकातीचे [illegible]

[illegible]

D:\PSD\2009\TRA-21.ETTER-FEBRUARY-2009.tep

हरकत प्रमाणपत्र जोडले नसेल त्या करता वाहनाची नोंदणी नाकारता येत नाही. मोटार वाहन अधिनियम १९८८ च्या कलम ४५ अनुसार नोंदणी प्राधिकरणास, कोणत्याही मोटार वाहनाची नोंदणी करताना असे निदर्शनास आले की ते मोटार वाहन चोरीचे आहे किंवा यांत्रिकदृष्ट्या सदोष आहे किंवा अर्जदाराने पूर्वीच्या नोंदणीचा तपशील पुरविण्यात कसूर केली आहे, तर केवळ अशा वेळेसच आदेशाद्वारे नोंदणी (Registration) करण्याचे नाकारता येते. या व्यतिरिक्त इतर कारणाकरिता नोंदणी नाकारता येत नाही.

मोटार वाहन अधिनियम, १९८८ व त्याखालील नियमांतर्गत जकात न भरलेल्या मोटार वाहनांना नोंदणीकरिता नाकारणे किंवा जकात भरल्याच्या पुराव्याचा आग्रह धरणे यासाठी कोणतीही तरतूद नसल्याने अशा प्रकारच्या सहकार्याची अपेक्षा करणे न्यायोचित ठरणार नाही. यापूर्वी महानगरपालिकेचे कर्मचारी संबंधित परिवहन कार्यालयातून जकात चुकविणाऱ्या मालकाचे पत्ते संकलित करुन घेवून जात होते. त्याचप्रमाणे यापुढेही कार्यवाही करावी याकरिता परिवहन कार्यालयाकडून योग्य ते सहकार्य देण्यात येईल.

(ज्ञा. ना. चव्हाण)
उप सचिव, महाराष्ट्र शासन, गृह विभाग.

प्रत माहिती व आवश्यक कार्यवाहीकरीता अग्रेषित.

परिवहन आयुक्त, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई.
प्रादेशिक परिवहन अधिकारी, मुंबई (मध्य/पूर्व/पश्चिम)
कर निर्धारण व संकलक [illegible]
तळमजला, महापालिका मार्ग, फोर्ट, मुंबई-१.

4.10 Registration of vehicle owned by persons more than one (MVA S 41(1))-- Where a vehicle is jointly owned by more persons, the application have to be made by one of them on behalf of all the owners.

4.11 Registration of vehicle owned by minor -Where a vehicle is owned by a minor, the application is required to be made on behalf of minor by his parent / guardian**.**

4.12 Production of vehicle at the time of registration. **(MVA S 44)** -The owner of a vehicle is required to produce his vehicle for registration before the Registering Authority for,

a) inspection and to verify the particulars contained in the application.

b) checking the compliance of the requirement of M.V.Act and the rules.

4.13 Effectiveness in India of registration. **(MVA S 46)-** A vehicle registered in any State, does not require to be registered, elsewhere in India and the certificate of registration is effective throughout India.

4.14 Certificate of Registration (MVA S 2(4))- "certificate of registration" means the certificate issued by a registering authority to the effect that a vehicle is duly registered.

4.15 Issuance of Certificate of Registration (CMV R 48)-The registering authority after registration, is required to issue a certificate of registration either in form-23 or 23-A.

जोडपत्र ब

मोटार वाहन विभागामध्ये मोटार
वाहनाच्या नोंदणी प्रमाणपत्राकरीता
ऑप्टीकल स्मार्ट कार्डचा वापर करण्याबाबत.

महाराष्ट्र शासन
गृह विभाग,
मंत्रालय, मुंबई-४०० ०३२.
शासन निर्णय क्रमांक : एमव्हीडी--०५००/सीआर-२१८/परि-४,
दिनांक : २७ नोव्हेंबर, २००१.

वाचा :
१) शासन पत्र, गृह विभाग क्रमांक : एमव्हीडी-०५००/सीआर-२१८/परि-४, दि.१८.६.२००१
२) केंद्र शासनाचे रस्ते परिवहन आणि महामार्ग मंत्रालयाची अधिसूचना क्रमांक. जीएसआर-४००(ई), दिनांक : ३१.५.२००२.
३) शासन निर्णय, गृह विभाग क्र. एमव्हीडी-०५००/सीआर-२१८/परि-४, दि.६.७.२००२.

शासन निर्णय : केंद्र शासनाच्या उपरोक्त अधिसूचनेनुसार केंद्रीय मोटार वाहने नियम, १९८९ मधील नियम ४८ नुसार नोंदणी प्रमाणपत्र फॉर्म क्रमांक २३ अ प्रमाणे स्मार्ट कार्डच्या स्वरुपातही देणे शक्य झाले आहे. वाहन धारकांना टिकाऊ, आकर्षक नोंदणी व उपयुक्त प्रमाणपत्र देण्याच्या दृष्टीने नोंदणी प्रमाणपत्र ऑप्टीकल स्मार्ट कार्डच्या स्वरुपात देण्याचा निर्णय शासनाने घेतला आहे. परिवहन आयुक्त यांनी या अनुषंगाने मागविलेल्या निविदासंदर्भात नियुक्त केलेल्या छाननी समितीचा अहवाल विचारात घेऊन नोंदणी प्रमाणपत्र ऑप्टीकल स्मार्ट कार्डच्या स्वरुपात देण्यासाठी मे. शॉन्ह टेक्नॉलोजीज इंटरनॅशनल लिमिटेड यांची निविदा मान्य करण्यात आली आहे.

२. उपरोक्त संदर्भ क्र.२ अन्वये नोंदणी शुल्क विषयक सुधारणांचे अनुषंगाने नोंदणी प्रमाणपत्र ऑप्टीकल स्मार्ट कार्डच्या स्वरुपात देण्याचे काम विहीत अटी व शर्तीच्या अधीन राहून मे. शॉन्ह टेक्नॉलॉजीज इंटरनॅशनल लिमिटेड यांना देण्यासाठी आवश्यक करार करण्याचे परिवहन आयुक्त यांना सूचीत करण्यात येते.

३. मोटार वाहन धारकांना नोंदणी प्रमाणपत्र ऑप्टीकल स्मार्ट कार्डच्या स्वरुपात देण्याची ही सुधारीत योजना पुढीलप्रमाणे राहील.

1. सर्व प्रकारच्या मोटार वाहनांकरीता नोंदणी प्रमाणपत्र Optical Smart Card च्या स्वरुपात देण्यासाठी नोंदणी शुल्काव्यतिरिक्त रु.३५०/- प्रतिकार्ड असा दर मंजूर करण्यात येत आहे. Optical Smart Card करीता विहित केलेली ही फी अर्जदाराने परस्पर कंत्राटदाराकडे जमा करावी.
२. ऑप्टीकल स्मार्ट कार्ड स्वरुपात नोंदणी प्रमाणपत्र घेणे पूर्णतया ऐच्छिक आहे.

३. जे वाहन मालक नोंदणी प्रमाणपत्र ऑप्टीकल स्मार्ट कार्ड स्वरुपात घेऊ इच्छितात, त्यांनी नोंदणीसाठी, हस्तांतरणासाठी, पत्ता बदलासाठी इत्यादी कामासाठी केंद्रीय मोटार वाहन नियम, १९८९ च्या नियम ८१ प्रमाणे विहित शुल्काव्यतिरिक्त उपरोक्त मंजूर दराप्रमाणे कंत्राटदाराकडे रकमेचा भरणा करावा. विहित शुल्क मात्र मोटार वाहन विभागाने वसूल करावे.

४. १ कोटी कार्डस किंवा १५ वर्षाचा कालावधी यापेक्षा जे लवकर होईल तोपर्यंत हा करार अस्तित्वात राहील.

५. कराराच्या कालावधीत या बाबतच्या यंत्रणेत करावयाच्या आधुनिकरणाबाबतची व त्याकरिता येणाऱ्या तमाम खर्चाची संपूर्ण जबाबदारी ही कंत्राटदारावर राहील.

६. दराबाबतचा आढावा दर ३ वर्षांनी घेण्यात यावा. ३ वर्षांनंतर होणाऱ्या आढाव्यामध्ये कंत्राटदारास देण्याच्या शुल्काचे योग्य मुल्यमापन शक्य होण्यासाठी सध्याच्या शुल्कास कारणीभूत असणारे घटक कंत्राटदाराने आताच शासनास सादर करावे.

७. एकूण कालावधीनंतर वापरातील सर्व संगणक व साधन सामुग्री कंत्राटदाराने शासनास सुस्थितीत व विनामुल्य हस्तांतरित करावयाची आहे

८. या योजनेकरिता कंत्राटदाराने निर्माण केलेली साधन सामुग्री व यंत्रणा महाराष्ट्र शासनाच्या परवानगीशिवाय कंत्राटदारास कोणाकडेही गहाण ठेवता येणार नाही.

९. नवीन रस्ते किंवा पूल बांधल्यानंतर त्याचा टोल टॅक्स परस्पर ज्याप्रमाणे कंत्राटदार वसुल करतात त्यानुसार ऑप्टीकल स्मार्ट कार्डच्या दराची रक्कमही अर्जदाराने परस्पर कंत्राटदाराकडे भरावी.

१०. कंत्राटदाराने ऑप्टीकल स्मार्ट कार्डाचे संदर्भात विक्रीकर व राज्य शासनाचे इतर करांची रक्कम विहित दरांव्यतिरिक्त अर्जदाराकडून वसूल करावी.

११. या योजनेची संपुर्ण राज्यात अंमलबजावणी होणार असल्यामुळे प्रादेशिक परिवहन अधिकारी / उप प्रादेशिक परिवहन अधिकारी यांनी त्यांचे कार्यालयात या संस्थेस त्यांची यंत्रणा बसविण्याकरीता व विहित फी गोळा करण्याकरिता योग्य अशी जागा उपलब्ध करुन देण्यात यावी.

१२. ही योजना BOOT या तत्वावर राबविण्यात येईल.

१३. कंत्राटदाराने सदर योजना कालावधीपूर्वी बंद केल्यास संपूर्ण साधन सामुग्री व यंत्रणा शासनास विनामुल्य हस्तांतरीत होईल.

१४. करारनामा करतांना परिवहन आयुक्तांनी निश्चित केलेली योग्य त्या रकमेची परफॉरमन्स गॅरंटी कंत्राटदाराने द्यावी लागेल.

१५. या शासन निर्णयाप्रमाणे मे. शोंख टेक्नॉलोजिज इंटरनॅशनल लिमिटेड यांचे सोबत करावयाच्या करारनाम्याचा मसूदा शासनाकडे मान्यतेसाठी सादर करण्यात यावा.

१६. कराराच्या कालावधीत याबाबतच्या यंत्रणेत करावयाच्या आधुनिकीकरणाबाबतची व त्याकरीता येणाऱ्या तत्सम खर्चाची संपूर्ण जबाबदारी ही कंत्राटदारावर राहील.

१७. या योजनेच्या संदर्भात शासनाने प त नियम प्रसिध्द केले आहेत. हे नियम अंतिम झाल्यानंतर तसेच नोंदणी प्रमाणपत्र ऑप्टीकल स्मार्ट कार्डच्या स्वरुपात देणेची योजना सर्व नवीन वाहनांना सक्तीची केल्यावर या वाहनांकरीता ऑप्टीकल स्मार्ट कार्डचा दर रु.३५०/- प्रती कार्ड असा राहील. तसेच जुनी वाहने नोंदणीचे नुतनीकरणाकरीता, परराज्यातून आलेल्या वाहनांची नोंदणी मालकी हस्तांतरण इत्यादीकरीता जेव्हा प्रादेशिक परिवहन कार्यालयात येतील. तेव्हा अशा वाहनांनाही ही योजना लागू राहील व त्यांचेकरीताही याबाबतचा दर रु.३५०/- प्रति कार्ड असाच राहील.

४. शासन निर्णय, गृह विभाग क्र.एमव्हीडी-०५००/सीआर-२१८/परि-४, दिनांक ६.७.२००२ अन्वये निर्गमित केलेले आदेश या शासन निर्णयाद्वारे सुधारित करण्यात येत आहेत.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नांवाने.

(के. नलिनाक्षन)
अप्पर मुख्य सचिव (परिवहन)
महाराष्ट्र शासन, गृह विभाग

प्रति,

परिवहन आयुक्त, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई,
महालेखापाल, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई,
महालेखापाल, महाराष्ट्र राज्य-१/२, मुंबई/नागपूर,
अधिदान व लेखा अधिकारी, मुंबई,
सर्व प्रादेशिक परिवहन अधिकारी,
सर्व उप प्रादेशिक परिवहन अधिकारी,
वित्त विभाग, मंत्रालय, मुंबई,
विधी व न्याय विभाग, मंत्रालय, मुंबई,
मा. मंत्री (परिवहन) यांचे खाजगी सचिव,
मा. राज्यमंत्री (परिवहन) यांचे खाजगी सचिव,
मे. शोख टेक्नॉलॉजी इंटरनॅशनल लिमिटेड,
६ वा मजला, निर्मल, नरीमन पॉईन्ट,
मुंबई-४०० ०२१.

4.16 Type of Motor Vehicle for Registration (MVA S 41(4))- The types of vehicle for registration are specified by govt. of India wide S.O. 1248(E) dated 05.11.2004.

Government of India
Ministry of Road Transport & Highways

Transport Bhawan,
No. 1, Parliament Street,
New Delhi-110001.

No.RT-11036/7/2006-MVL

Dated: 7th July, 2009.

To

The Transport Commissioner,
Government of Maharashtra,
Administrative Building, 4th Floor,
Government Colony, Bandra(East),
Mumbai-400 051.

Subject: Permission for transportation of Bio-Medical waste from General Practitioners on 2- wheelers.

Sir,

I am directed to refer to your letter No. MVR0903/CR-886/D-2(4)/ON-524 dated 9th May, 2009 on the above cited subject and to say that no modification/alteration is permitted under Section 52 of the Motor Vehicles Act, 1988. This Ministry had issued a notification No. 1248 dated 5-11-2004 which broadly classifies the vehicles in transport and non-transport category. The list is indicative. State Government may, in their prudence, register the vehicles in transport or non-transport category keeping in view the end use of the vehicle.

A similar proposal for permission of 2 wheeler (Pizza Carrier) was received in this Ministry earlier from the State Government of Maharashtra and a reply was sent to them vide this Ministry's letter of even number dated 1-11-2006(copy enclosed). It was clarified in the said letter that they may, in their prudence, register the vehicles in Transport or Non-Transport categories keeping in view the end use of the vehicle.

Yours faithfully,

(VIVEK ASHISH)
Under Secretary to the Govt. of India
Tel.No.23717367.

Encl :- on back page

Copy to: Eco logistic Bio Medical Division, 10, SHREE MAYA APTS, 5, College Street, Opp.Ashlane, Dadar, Mumbai-400028. W.r.to their letter No.2005/ASR/2009*10 dated 20-5-2009.

4.17 Display of Registration Mark (MVA S 41(6), CMV R 50, 51)- (1) The registering authority is required to assign to the vehicle, a registration mark as specified by govt. of India wide S.O. 444 (E) dated 12.06.1989.

(2) The registration mark is required to be displayed, both at the front and at the rear of all vehicles clearly and legibly, in the form of security license plate as specified in CMVR 50.

(3) The dimension of letters and figures of the registration mark and the space between different letters and numerals and letters and edge of the plain surface or specified in CMVR 51.

असा. क्र. १२९.

रजिस्टर्ड नं. एमएच/बाय-साऊथ/२०

महाराष्ट्र शासन राजपत्र

असाधारण

प्राधिकृत प्रकाशन

गुरुवार, सप्टेंबर १६, १९९३/भाद्र २५, शके १९१५

स्वतंत्र संकलन म्हणून फाईल करण्यासाठी या भागाला वेगळे पृष्ठ क्रमांक दिले आहेत.

भाग चार-अ

महाराष्ट्र शासनाने केंद्रीय अधिनियमान्वये तयार केलेले (भाग एक, एक-अ आणि एक-ल यांमध्ये प्रसिद्ध केलेले नियम व आदेश यांव्यतिरिक्त) नियम व आदेश

HOME DEPARTMENT

Mantralaya, Bombay 400 032, dated the 16th September 1993

MOTOR VEHICLES ACT, 1988.

No. MVA. 0393/379/TRA-2.—In pursuance of the Government of India, Ministry of Surface Transport, Notification No. S. O. 444 (E), dated the 12th June 1989, as amended by Government of India, Ministry of Surface Transport, Notification No. S. O. 827(E), dated the 11th November 1992, issued under sub-section (6) of section 41 of the Motor Vehicles Act, 1988 (59 of 1988), the Government of Maharashtra hereby directs that an additional plate displaying the letters and figures of the registration marks in Marathi language may also be displayed on the motor vehicle, if so desired by the owner of the vehicle, subject to the conditions laid down in the said Government Notification and the provisions of rules 50 and 51 of the Central Motor Vehicles Rules, 1989.

By order and in the name of the Governor of Maharashtra,

M. V. KULKARNI,
Joint Secretary to Government.

भाग चार-अ—१४८ (४६९)

शासकीय मध्यवर्ती मुद्रणालय, मुंबई

4.18 Allotment of Registration Mark (MMV R 54 A)-(1) After registration, the registering authority is required to assign the registration number which falls in serial order.

(2) The Registering Authority should not inter change the registration mark from one series decided by them to another :

(3) The Transport Commissioner is empowered to give an order in writing for interchanging the registration mark at the fees specified in MMV R 54 A.

(4) A registration series should not be started unless a series for particular class or category of vehicles is exhausted.

(5) The Transport Commissioner is empowered to give an order in writing to start a new series by assigning registration mark 0001, on the recommendation of the Registering Authority on payment of fees as specified in MMV R 54 A.

(6) The Registering Authority is empowered to assign any registration series, to the vehicles of the Government. No new registration series should be opened for Government vehicles, unless the existing registration series is exhausted.

(7) The vehicles which are allowed to fit the red or amber light on top, and used by the Head of Department, can be assigned registration marks without payment of fees from the unused registration marks of exhausted series.

(8) For the rest of the Government vehicles, the registration marks is required to assigned serially

4.19 Validity of certificate of registration (MVA S 41(7))- A certificate of registration in respect of a non-transport vehicle, is valid only for a period of fifteen years from the date of registration and is renewable.

4.20 Procedure of renewal of registration (MVA S 41(8)/CMV R 52, MMVR 49)-(1) An application in form 25 by or on behalf of the owner of a

non-transport vehicle, for the renewal of a certificate of registration is required to be made within sixty days before the date of expiry, accompanied by fee specified in CMV R 81.

(2) After Inspection of Vehicle, the registering authority is required to renew the certificate of registration for a period of five years and intimate the fact to the original registering authority, if it is not the original registering authority.

(3) If the vehicle is produced for renewal after the specified period, the renewal should be made from the date of inspection of vehicle.

(4) If the owner fails to make an application within aforesaid period, the registering authority is empowered to recover from the owner a sum of twenty five rupees per month as comosition fee. However, the total amount should not exceed one hundred rupees.

(5) A non-transport vehicle should not be deemed to be validly registered, after the expiry of the period of validity entered in the certificate of registration.

4.21 Issue of Duplicate Certificate of Registration (CMV R 53)- An application for the issue of a duplicate certificate of registration shall have to be made to the last registering authority in form 26 accompanied by fee specified in CMV R 81.

4.22 Temporary registration (MVA S 43/MMV R 48)- (1) The owner of a vehicle is required to apply to the appropriate registering authority for the temporary registration in Form C.R. Tem.A.

(2) A temporary certificate of registration is required to be issued in Form C.R. Tem. and is valid for a period not exceeding one month.

(3) When a chassis is temporarily registered and fitting of body work is not completed, the registering authority is empowered to extend the period on payment of fees specified in MMVR 48(2) .

(4) The registering authority is required to assign a temporary registration mark to the vehicle. This mark should consist of the State Code i.e. ‘MH’ followed by the code number of the registering authority and be followed by the temporary registration mark indicated by letters ‘TR’ and number running upto 3 digits.

(5) Temporary registration mark to be assigned by Regional Transport Officer, Mumbai (C) is required to be displayed as follows:-

MH- 01

TR–1

(6) After exhaustion of this series, a fresh series with alphabet ‘A’ should start, succeeded by ‘B’ and so on except alphabets ‘I’ and “O”.

(7) In case of imported vehicles brought into the state, the owner is required to apply in From C.R.Tem.A to the nearest registering authority along with Bill of Entry and Custom Clearance Certificate.

4.23 Refusal of registration or renewal of the certificate of registration. (MVAS 45)- (1) The registering authority is empowered to refuse to register any vehicle, or renew the certificate of registration of a non transport vehicle if,

(a) it is a stolen motor vehicle

(b) the vehicle is mechanically defective

(c) the vehicle fails to comply with the requirements of M.V. Act and rules.

(d) the applicant fails to furnish previous registration particulars or furnishes inaccurate particulars in the application for registration of the vehicle.

(2) After refusal of registration, a copy of refusal order, together with the reasons for such refusal, is required to be given to the owner.

4.24 Assignment of new registration mark on removal to another State.

(MVA S 47 /CMV R 54 / MMV R54)-(1) When a vehicle registered in one State, and is kept in another State, for more than twelve months, the owner of the vehicle is required to apply to appropriate registering authority, for the assignment of a new registration mark within a period of 30 days, in form-27 accompanied by,

(*i*) the no objection certificate in form-28 obtained under MVAS 48

(*ii*) Appropriate fee as specified in CMVR 81

(2) If the vehicle is held under a hire-purchase, lease or hypothecation agreement, the application should be accompanied by a no objection certificate from the financer.

(3) The registering authority is empowered to direct the owner or, the transferee, to produce the vehicle, to satisfy itself,

a) that the particulars of the vehicle recorded in the certificate of registration are correct, and

b) the vehicle complies with the provisions of the M.V.Act and Rules.

(4) The registering authority, after making verification, as it thinks fit, assign the vehicle a registration mark and enter the mark in the certificate of registration.

(5) If the owner of the vehicle fails to apply for the assignment of new registration mark, he has to pay the amount of fifty rupees for the default for first month and twenty-five rupees for the default of subsequent months. The amount payable should not exceed one hundred rupees.

(6) The registering authority after assigning a new registration mark to a vehicle, have to intimate the last registering authority in Form R. M. I. and request to transfer records of registration of vehicle or certified copies thereof.

विषय :- बनावट कागदपत्रांच्या आधारे वाहनांच्या होणा-या पुर्ननोंदणीस आळा घालण्याबाबत.

परिवहन आयुक्त कार्यालय
प्रशासकीय इमारत, ३ रा / ४ था मजला
शासकीय वसाहत, बांद्रे (पुर्व), मुंबई-५१

क्र.एमव्हीआर-०२०५/सीआर १७४/का.२(४)/जा.क्र ११७८६ दिनांक :- 10 JUL 2006
संदर्भ - पत्र क्र.२७२२/२००५, दि. २१/६/२००५, एपीएमसी पोलीस स्थानक, वाशी, नवी मुंबई.

परिपत्रक

१. ए पी एम सी पोलीस ठाणे येथे उप प्रादेशिक परिवहन अधिकारी, वाशी यांनी गुन्हा रजि.नं. ८३/२००५, दि. २४/५/२००५ रोजी नोंद केलेला आहे. हा गुन्हा भारतीय दंड विधान संहितेच्या कलम ४२०, ४६४, ४६५, ४६६, ४६७, ४६८, ४७१, ४७२ तसेच कलम ३४ अन्वये दाखल करण्यात आलेला आहे.

२. सदर गुन्हयात चतरा, झारखंड या प्रादेशिक परिवहन कार्यालयांचे बनावट सही, शिक्के वापरण्यात आले होते, तसेच कागदपत्रेही बनावट असल्याचे संबंधित पोलीस निरिक्षकांचे म्हणणे असून याला आळा घालण्या साठी योग्य ती उपाययोजना करण्याची त्यांनी विनंती केली आहे. अशाप्रकारे बनावट कागदपत्रांच्या आधारे इतर राज्यांतील वाहने पुर्ननोंद होऊ नये म्हणून खालील उपाययोजना सुचविण्यात येत आहेत.

अ) एखादे वाहन एका राज्यातून दुसऱ्या राज्यात पुर्ननोंद करावयाचे असल्यास मोटार वाहन अधिनियम १९८८ च्या कलम ४७, ४८ तसेच आवश्यकतेनुसार ४९ अथवा ५०, ५१ च्या तरतुदी लागू होतात. तसेच केंद्रीय मोटार वाहन नियम ४७, ५४, ५५, ५८, ५९, ६०, ८१ च्या तरतुदी लागू होतात. त्याचप्रमाणे महाराष्ट्र मोटार वाहन नियम ५४ च्या तरतूदी आकर्षित होतात.

ब) असे कागदपत्र प्राप्त झाल्यानंतर केंद्रिय मोटार वाहन नियम ४७, ५४, ५५, ५८, ५९, ६० प्रमाणे आवश्यक ते कागदपत्र सोबत असल्याची खात्री करुन घेणे. त्याचप्रमाणे नियम ८१ प्रमाणे शुल्क भरले असल्याची खात्री करुन घेणे.

क) नमुना क्र.२० वरील माहिती इंग्रजीत भरली असल्यास ती सर्व कॅपिटल अक्षरातच नोंदण्याचा आग्रह करावा. अर्ज मराठीत भरला असल्यास तो स्वच्छ (खाडाखोड न करता) अक्षरात भरला असल्याची खात्री करावी. मूळ नोंदणी पुस्तकातील माहिती व नमूना क्र.२० यामध्ये तफावत असू नये.

ड) हे कार्यालय, वाहनांस मान्यता देताना जे परिपत्रक जारी करते त्यामध्ये प्रत्येक वाहनाच्या चासिस व इंजिन क्रमांकाच्या वर्ष व महिना स्वरुपात कोडींग पध्दती दिलेली असते. त्याच्यावरुन वाहनाचे चासिस व इंजिन क्रमांक यांची पडताळणी करुन उत्पादन वर्ष व महिना बरोबर असल्याची खात्री करुन घ्यावी.

इ) कार्यालयीन अभिलेखावर चासिस क्रमांकाचा ठसा (चासिसप्रिंट) चिकटवणे अपेक्षित असल्याने वाहनाच्या संपूर्ण चासिस क्रमांकाची जादा प्रिंट, मोटार वाहन निरिक्षक यांनी स्वाक्षांकीत करुन फॉर्म सोबत जोडली असल्याची खात्री करावी, त्यामुळे नमुना क्र.२० वरील चासिस प्रिंट कापणे टाळता येईल.

ई) नोंदणी प्राधिकारी यांनी वरीलप्रमाणे सूचनांची पुर्तता झाल्याची खात्री करुन तसेच मोटार वाहन निरिक्षक यांनी वाहन तपासले असल्याची खात्री करुन वाहन नोंदणीचे व कर आकारणीचे आदेश देताना केवळ "वाहनांची नोंदणी करावी व कर निर्धारण करावे "असे ढोबळ आदेश न देता वाहनाचा प्रकार, उप प्रकार आणि संवर्ग तसेच कर कायद्यातील सुयोग्य कर वर्ग स्पष्टपणे नमूद करावा.

उ) नोंदणी प्राधिकारी यांनी वरील आदेश दिल्यानंतर महाराष्ट्र मोटार वाहन नियम ५४ अ अनुसार नोंदणी क्रमांक देण्यात यावा व योग्य कर वर्गानुसार कर स्वीकारण्यात यावा.

ऊ) कर स्वीकारल्यानंतर सात कार्यालयीन दिवसांच्या आत महाराष्ट्र मोटार वाहन नियम ५४ (५) अनुसार ज्या प्राधिकाऱ्याने कलम ४८ अन्वये ना हरकत प्रमाणपत्र जारी केले असेल त्या प्राधिकाऱ्यांना नोंदणी पोच देय डाकेने नमूना – "R.M.I." पाठवून त्यांच्याकडून नोंदणी अभिलेखाचा उतारा अथवा त्याच्या प्रमाणित प्रती मागवाव्यात. संबंधित पोलीस अधिक्षक / पोलीस आयुक्त कार्यालय ज्यांनी मोटार वाहन अधिनियम कलम ४८ (५) अन्वये "No Theft" प्रमाणपत्र दिले असेल त्यांच्याकडून संबंधित प्रमाणपत्राच्या अस्सलपणाची खात्री करुन घ्यावी. वित्तीय नोंद असल्यास वित्तिय कंपनीसही कळवावे त्याचप्रमाणे आपल्या कार्यालयाजवळील संगणक विभाग, पोलीस आयुक्त / अधिक्षक कार्यालय यांच्याकडूनही वाहन चोरी विषयी माहिती मागवावी.

ए) नोंदणी अभिलेखाच्या प्रमाणित प्रती अथवा उतारा तसेच संबंधित पोलीस कार्यालयाकडून उत्तर ४५ दिवसांत प्राप्त न झाल्यास ४५ दिवसांनंतर नविन नोंदणी प्रमाणपत्र मुक्त करावे.

या सूचनांचे काटेकोरपणे पालन केल्यास बनावट कागदपत्रांच्या आधारे वाहनांच्या होणाऱ्या पुर्ननोंदणीस आळा बसेल असे मत आहे.

परिवहन आयुक्त
महाराष्ट्र राज्य, मुंबई

प्रति
१) सर्व उप / प्रादेशिक परिवहन अधिकारी
प्रत माहितीसाठी
१) पोलीस महासंचालक, महाराष्ट्र राज्य, जुने विधान भवन, मुंबई.
२) सर्व पोलीस आयुक्त
३) सर्व पोलीस अधिक्षक

परिवहन आयुक्त
महाराष्ट्र राज्य, मुंबई

4.25 Issuance of No Objection Certificate (MVAS 48/CMVR58)-(1) The owner of a vehicle when applying for,

the assignment of a new registration mark, or when the transfer of a vehicle is being effected in another state

the transferor, have to make an application in form 28 to the last Registering Authority, accompanied by,

(*a*) the copy of the certificate of registration;

(*b*) the copy of the certificate of insurance;

(*c*) evidence of payment of motor vehicle tax up-to-date;

(2) In the case of a transport vehicle, documentary evidence, showing

(*a*) that the vehicle is not covered by any permit.

(*b*) neither permit is suspended nor the compounding fee is pending.

(*c*) evidence of payment of tax on passengers and goods.

(3) The registering authority is empowered to make enquiry and give directions to the owner as it deems fit and grant the no objection certificate within 30 days.

(4) A registering authority should not refuse to grant the no objection certificate unless it has recorded in writing the reasons.

(5) If the registering authority does not refuse to grant the no objection certificate or does not communicate the refusal to the applicant, it is deemed to have granted the no objection certificate.

(6) The registering authority is required to obtain a report in writing from the police that no case relating to the theft of the motor vehicle has been reported or is pending and also verify, whether all the amounts due to Government including road tax in respect of that motor vehicle have been paid.

(7) After completion of above procedure and after its scrutiny, the registering authority have to fill Part III of Form 28 and return to the applicant duly signed and sealed and send the triplicate copy to the other registering authority.

4.26 Procedure for Change of residence or place of business (CMV R59 / MMV R53)-(1) The owner of a vehicle within thirty days from the change

of his residence or place of business, has to intimate to the appropriate Registering Authority in form 33 accompanied by the certificate of registration and proof of address specified in CMVR 4 and MMVR 5A alongwith the fee as specified in CMVR 81

(2) If the owner of a vehicle within thirty days fails to intimate his new address to the concerned registering authority, he is required to pay Twenty five rupees per calendar per month or part thereof. However, the amount so payable should not exceeds hundred rupees.

(3) On receipt of intimation, the registering authority, after making verification, note the new address in the certificate of registration and records.

(4) A registering authority other than the original registering authority making any such entry should communicate the changed address to the original registering authority.

4.27 Procedure of Transfer of ownership in same state (MVA S50 /CMV R55 / MMV R53)- (1) The purchaser within fourteen days of the transfer, report the fact of transfer, in form 29, 30 accompanied by,

(*i*) the certificate of registration;

(*ii*) the certificate of insurance; and

(*iii*) the appropriate fee as specified in rule 81.

to the appropriate registering authority

(2) If the seller or purchaser fails to report to the registering authority the fact of transfer within the specified period, he has to pay twenty five rupees per calendar month or part thereof. However this amount should not exceed rupees hundred.

(3) A registering authority making any such entry has to communicate the transfer of ownership to the purchaser and to the last registering authority.

4.28 Procedure of Transfer of ownership in another state (MVA S50 /CMV R55 / MMV R53)- (1) The purchaser within forty five days of the transfer, should report the fact of transfer, in form 29, 30 accompanied by the,

(*i*) certificate of registration;

(*ii*) certificate of insurance; and

(*iii*) appropriate fee as specified in rule 81.

(iv) no objection certificate.

to the appropriate registering authority

(2) the seller has to, report the transfer to the appropriate registering authority within thirty days of the transfer.

(3) If the seller or purchaser fails to report to the registering authority the fact of transfer within the specified period, he has to pay twenty five rupees per calendar month or part thereof. However this amount should not exceed rupees hundred.

(4) A registering authority making any such entry have to communicate the transfer of ownership to the purchaser and to the last registering authority.

4.29 Transfer of ownership on death of owner of the vehicle (MVA S50(2)(a) / CMV R56)-(1) If the owner of a vehicle dies, the person succeeding to the possession of the vehicle has to apply in form 31, within the period of three months to the registering authority for the transfer of ownership of the vehicle in his name, accompanied by—

(*a*) the appropriate fee as specified in CMV R 81;

(*b*) the death certificate in relation to the registered owner;

(*c*) the certificate of registration;

(*d*) the certificate of insurance, and

(e) the proof of succession (as required by form-31)

4.30 Transfer of ownership of vehicle purchased in public auction.

(MVA S 50(2)(b) / CMV R 57)-(1) The purchaser who has purchased a vehicle at a public auction, conducted by or on behalf of the Central Government or a State Government has to make an application in Form 32 within thirty days of taking possession of the vehicle to the appropriate registering authority accompanied by the,

(*a*) appropriate fee as specified in CMV R 81;

(*b*) certificates of registration and insurance;

(*c*) certificate or order confirming the sale of the vehicle in his favour duly signed by the person authorised to conduct the auction; and

(*d*) certified copy of the order of the Central Government or State Government authorising the auction of the vehicle.

(2) If auctioned vehicle does not have any registration mark, or false registration mark, the registering authority should, assign a new registration mark to the vehicle in the name of the Department of the Central Government or State Government auctioning the vehicle and thereafter record the entries of transfer of ownership of the vehicle.

4.31 Financier (CMV R 2(d)) - "financier" means a person or a title holder-cum-dealer who lets a motor vehicle on hire under an agreement of hire purchase or lease or hypothecation to the operator. The financier gives consent to get vehicle registered in operator's name as registered owner.

4.32 Endorsement of hire-purchase agreements, etc. **(MVA S51 / CMV R60)**

An application for making an entry of hire-purchase, lease or hypothecation agreement in the certificate of registration of a vehicle is required to be made in Form 34, duly signed by the registered owner and the financier, accompanied by the certificate of registration and the appropriate fee as specified in CMV R 81.

4.33 Termination of hire-purchase agreements, etc. **(MVA S51 /CMV R61)**

An application for making an entry of termination of agreement of hire purchase, lease or hypothecation have to be made in Form 35 duly signed by the registered owner and the financier, accompanied by the certificate of registration and the appropriate fee as specified in CMV R 81.

4.34 Issuance of fresh certificate of registration in the name of the financier (MVA S 51(5))- If the financier has taken possession of the vehicle from the owner owing to the default of installments, and the owner refuses to deliver the certificate of registration or has absconded, the Registering Authority after receipt of an application in form 36 for the issue of fresh certificate of registration, send a notice in form 37 by R.P.A.D. to the owner for giving an opportunity to make representation.

4.35 Alteration in motor vehicle. **(MVA S 52/ MMV R 57)** (1) A vehicle should not be altered in such a way that the particulars contained in the certificate of registration, differs from those originally specified by the manufacturer:

(2) Where the owner of a vehicle makes modification of the engine, or any part thereof, of a vehicle for facilitating its operation by different type of fuel or source of energy including battery, compressed natural gas, solar power, liquid petroleum gas or any other fuel or source of energy, by

fitment of a conversion kit, such modification should be carried out subject to conditions specified in CMV R 115-B and 115-C.

(3) The Central Government is empowered to grant exemption for alteration of vehicles in a manner other than specified above, for any specific purpose.

(4) State Government is empowered to permit any person owning not less than ten transport vehicles to alter any vehicle owned by him or to replace the engine by the same make and type, without the approval of registering authority by publishing in the official gazette

(5) A owner should not make any alteration in the vehicle except with the written consent of the financier if any.

(6) The application for alteration in a vehicle have to be made to the registering authority in Form B.T.I. along with fees specified in CMV R 81.

(7) The registering authority after receiving an application for alteration, may grant the permission.

(8) After the alteration made by the owner, the registering authority should direct the owner to produce vehicle for inspection and make necessary note in certificate of registration and records.

(9) A registering authority other than the original registering authority making any entry relating to alteration is required to communicate the details to the original registering authority.

HOME DEPARTMENT

Mantralaya, Bombay 400 032, dated the 5th January, 1990.

४०

MOTOR VEHICLES ACT, 1988.

No. MVA. 0589/8026/TRA-2.—In exercise of the powers conferred by sub-section (3) of section 52 of the Motor Vehicles Act, 1988 (59 of 1988), in its application to the State of Maharashtra, the Government of Maharashtra hereby authorises the following owners of not less than ten transport vehicles to alter any vehicle owned by them so as to replace the engine thereof without the approval of registering authority namely :—

(*i*) M/s. Ghatge Patil Transport Ltd., Kolhapur.

(*ii*) M/s. Ballarpur Industries Ltd., Chandrapur.

By order and in the name of the Governor of Maharashtra,

M. V. KULKARNI,
Deputy Secretary to Government.

क्र. ६४५/पआका/का.१/वाहनात बदल/२००५/ आ.०५
परिवहन आयुक्त यांचे कार्यालय, १४८२६
प्रशासकीय इमारत, ३ रा/४ था माळा,
शासकीय वसाहत, वांद्रे (पूर्व)
मुंबई : ४०० ०५१
दिनांक : 2 8 NOV 2005

प्रति,
प्रादेशिक परिवहन अधिकारी
नागपूर

विषय : वाहनात बदल करण्यासाठी परवानगी देणेबाबत.
संदर्भ : या कार्यालयाचे पत्र दिनांक २४.०६.२००५

मोटार वाहन अधिनियम, १९८८ मधील कलम ५२ अंतर्गत वाहनात फेरबदल करण्याबाबत तरतुद केली आहे. सदर कलमात दिनांक ११.८.२००० च्या अधिसूचनेद्वारे केंद्र शासनाने दुरुस्ती केली असून 'कोणताही मोटार मालक त्याच्या वाहनात निर्मात्याने मुलत: विनिर्दीष्ट केलेल्या नोंदणी प्रमाणपत्रातील तपशिलात बदल होईल अशा प्रकारे त्यात फेरबदल करणार नाही' अशी सुधारणा केली आहे. यासंदर्भात विविध कार्यालयाकडून लेखी तसेच विभागाच्या बैठकीच्या वेळी वेगवेगळे मुद्दे उपस्थित केले गेले होते. याशिवाय काही वाहन धारकांनी नोंदणी प्राधिकाऱ्यांच्या निर्णयाविरुध्द अपिले सुध्दा दाखल केली होती. आता राज्यात याविषयीची एकसूत्रता यावी यासाठी खालीलप्रमाणे सूचना निर्गमित करण्यात येत आहेत.

१) ड्रायव्हिंग स्कुलच्या वाहनांना दुहेरी यंत्रणा बसविणे.
२) बसची आसनक्षमता कमी जास्त करणे.
३) तशाच प्रकारची नविन चासीस बसविणे.
४) वाहनातील बदलामुळे बदलल्या जाणाऱ्या रिकाम्या वजनाची नोंद घेणे.
५) ट्रकचे टँकरमध्ये किंवा टँकरचे ट्रकमध्ये रुपांतर करणे.

वरील प्रकारच्या कामांना तुर्तास परवानगी देण्यात यावी.

फक्त केंद्र शासनाने मान्यता दिलेल्या तपासणी संस्थांनी प्रमाणित केलेल्या वाहनांच्या तपशिलात बदल होणार नाही ह्याची खबरदारी घ्यावी.

उपरोक्त निर्देशाची पोच देवून अंमलबजावणी तात्काळ सुरु करावी.

सही/-
परिवहन आयुक्त
महाराष्ट्र राज्य, मुंबई

प्रत,
सर्व प्रादेशिक परिवहन अधिकारी (नागपूर वगळता) /उप प्रादेशिक परिवहन अधिकारी यांना योग्य त्या कार्यवाहीस्तव.

परिवहन आयुक्त
महाराष्ट्र राज्य, मुंबई

क्र./पआ/का.१/मूळ आसन क्षमता /नस्ती २/०९/२०११/जाक्र ३८६९

परिवहन आयुक्त यांचे कार्यालय,
प्रशासकीय इमारत,३ /४ था मजला,
सरकारी वसाहत, वांद्रे (पूर्व),
मुंबई - ४०० ०५१.
दिनांक- 28 MAR 2011.

प्रति,
सर्व प्रादेशिक परिवहन अधिकारी व
उप प्रादेशिक परिवहन अधिकारी,
महाराष्ट्र राज्य.

विषय :- काळी पिवळी टॅक्सीसाठी ९ + १ आसनक्षमता प्रदान करण्यासंबंधी.
संदर्भ - १) या कार्यालयाचे पत्र क्र. ६४५/प.आ/का.१/जीप टाईप टॅक्सी/जा.क्र.९८१४ दि. २५.०७.२००८
२) उप प्रादेशिक परिवहन अधिकारी, भंडारा ह्यांचे पत्र जा.क्र. ७५५/ परवाना/ उप प्रापका/ भं/११ दि. २४.०२.२०११

उपरोक्त विषयास अनुसरुन उप प्रादेशिक परिवहन अधिकारी, भंडारा ह्यांच्या संदर्भांकित पत्राची प्रत माहितीसाठी सोबत जोडली आहे. त्यांनी उपस्थित केलेल्या मुद्याच्या अनुषंगाने आपणास सूचित करण्यात येते की,

एकाच प्रकारची तांत्रिक विनिर्दीष्टे असणा-या परिवहन वाहनांची आसनक्षमता ५ + १ किंवा ६ + १ वरुन जास्तीत जास्त ९ + १ अशी वाढवून देण्याबाबत ए.आर.ए.आय.ने आपल्या दिनांक ११.०७.२००८ चे पत्रान्वये खालीलप्रमाणे अभिप्राय दिले आहेत.

१. It could be seen that manufacturers specify different seating capacities for otherwise the same vehicle in respect of GVW,only by a different seating layout.

२. Technical requirements have been verified for all such vehicle models based on the specific gross vehicle weight (GVW) mentioned in each certificate. Different seating layouts as requested by the concerned vehicle manufacturers have been approved from (6 +D) upto (9+D) configurations depending on the internal arrangements.

३. Registration of these vehicles for approved seating layout from the certificates would, therefore, be permissible under jeep type taxies provisions.

ए.आर.ए.आय.,पुणे यांचे वरील अभिप्राय लक्षात घेऊन ह्या कार्यालयाने आपल्या दिनांक २५.०७.२००८ च्या पत्राद्वारे राज्यातील सर्व नोंदणी प्राधिका-यांना असे सुचित केले होते की,

D:\DESK I\Haresh\letter 498

त्यांनी ए.आर.ए.आय, पुणे यांच्या सुचनांनुसार काळी पिवळी जीप प्रकारच्या वाहनांची आसनक्षमता ६ + १ वरुन ९ + १ करण्याची कार्यवाही करावी.

तथापि, संदर्भिय पत्राद्वारे उप प्रादेशिक परिवहन अधिकारी, भंडारा ह्यांनी असे मत व्यक्त केले आहे की एआरएआय ह्यांचे निर्देशानुसार एक समान GVW असणा-या वाहना संदर्भात ज्यांना ५ + १ व ९ + १ अशी आसन क्षमता प्रमाणित करण्यात आली असेल अशा वाहनांच्या बाबतीतच आसन क्षमता ५ + १ वरुन ९ + १ इतकी वाढविता येत असल्यामुळे भिन्न GVW असणा-या वाहनाची आसन क्षमता (९ + १) देता येणार नाही. ह्याबाबत त्यांनी मार्गदर्शन इच्छिले आहे.

उपरोक्त पत्रान्वये उप प्रादेशिक परिवहन अधिकारी, भंडारा ह्यांनी व्यक्त केलेली धारणा ह्याद्वारे पक्की करण्यात येत आहे. तसेच आपणांस निर्देशित करण्यात येते की विशिष्ट GVW च्या वाहनाची आसन क्षमता वाढवून देतांना त्याच उत्पादकाच्या त्याच GVW च्या वाहनाच्या बाबतीत वाढीव आसन क्षमता (जसे ९ + १) देखील प्रमाणित झालेली आहे ह्याबाबत खात्री करावी.

सोबत - वरील प्रमाणे

उप परिवहन आयुक्त (अं.१),
महाराष्ट्र राज्य, मुंबई.
22/3/99

D:\DESK 1\Haresh\letter 499

4.36 Suspension of registration of motor vehicle (MVA S 53 / MMV R 52)

(1) A Registering Authority is empowered to suspend the registration of vehicle if it,

(*a*) is in such condition that its use in a public place would constitute a danger to the public.

(b) fails to comply with the requirements of M.V. Act and rule.

(*c*) has been, or is being, used for hire or reward without a valid permit.

(2) The Registering Authority is required to give the owner an opportunity of making any representation by sending him a notice at his address by R.P.A.D.

(3) After recording reasons in writing, suspend the certificate of registration of the vehicle.

(4) Police Officer of an above the rank of Inspector of Police and Inspector of motor vehicle are also empowered to suspend the registration of motor vehicle.

(5) Police Officer of an above the rank of Inspector of Police and Inspector of motor vehicle when making a suspension order, intimate in writing the fact and reasons of such suspension to the registering authority, within whose jurisdiction the vehicle is at the time of the suspension.

(6) The owner of a vehicle, on demand of a registering authority or Police Officer of an above the rank of Inspector of Police or an Inspector of Motor Vehicle who has suspended the certificate of registration of the vehicle, surrender the certificate of registration.

(7) A certificate of registration surrendered is required to be returned to the owner when the suspension period is over.

4.37 Cancellation of registration of motor vehicle if suspended under section 53 (MVA S54 / MMV R57)-(1) If the suspension of registration of a vehicle under section 53 is continued for more than six months without interruption, the registering authority who has suspended the registration is empowered to cancel the registration.

(2) If the registering authority who has cancelled the registration is not the original Registering Authority, it should forward the certificate of registration to the original Registering Authority.

4.38 Cancellation of registration of motor vehicle (MVA S55)

The registration of the vehicle is cancelled if,

(a) vehicle has been destroyed or has been rendered permanently incapable of use

(b) The registration of a vehicle is obtained on the basis of documents which are false.

(c) The engine or the chassis number are different from such number entered in the certificate of registration.

(d) The registering authority is satisfied that a vehicle is permanently removed out of India.

(e) The registering authority is satisfied that the use of the vehicle in a public place would constitute a danger to the public and that it is beyond reasonable repairs.

4.39 Procedure for cancellation of registration (MVA S 55)

(a) The registering authority has to give a notice to owner by R.P.A.D. for making representation.

(b) After hearing, the Registering Authority if satisfied, shall cancel the registration.

(c) The registering authority has to forward the report and the certificate of registration to the original registering authority for cancellation of the registration.

(d) A registering authority cancelling the registration of a vehicle has to communicate the fact in writing to the owner, and the owner has to surrender the certificate of registration.

4.40 Need of Certificate of fitness of transport vehicles. (MVA S 56/ MMV R 45)- A transport vehicle is not validly registered, unless it carries a valid certificate of fitness in form 38.

4.41 Authorities for Inspection of Transport Vehicles (MVA S 56, 213/ CMV R 62)-Inspecting Officer appointed under MVA S 213 by the State Government and a person appointed by an authorized testing station are the authorities to inspect the vehicles.

4.42 Procedure for issuance and renewal certificate of fitness (MVA S 56 / MMV R 45)-(1) An application for issue or renewal of certificate of fitness is required to be made in Form C.F.A. and C.F.R.A. respectively.

(2) The authority who has last renewed the certificate of fitness, endorse thereon the date, time and place appointed for the next inspection of the vehicle.

(3) If the owner is unable to produce the vehicle for the inspection, he has to inform to the authority alongwith the reasons 15 days before the date of expiry of the fitness certificate.

(4) If no date, time and place for the next inspection is endorsed on the certificate of fitness, an application for the renewal of a certificate of fitness has to be made in Form C.F.R.A. one month before the expiry of the fitness certificate and required to take appointment for the inspection.

(5) The owner have to produce his vehicle for inspection on appointed date. If the owner fails to produce vehicle for inspection on appointed date he has

to pay full fees specified ***under clause (c) of Section 4 in addition to the usual fee chargeable for inspection.***

(6) If, owing to mechanical break-down or other cause, a motor vehicle, after the expiry date of the certificate, remains outside the area of the registering authority, the officer of the Motor Vehicles Department in whose jurisdiction the vehicle is kept and if the vehicle in his opinion is fit for use, make an endorsement in Form C.F.SUB subject to condition as that officer specify for such time as reasonably be necessary for the vehicle to return to the area of registering authority for renewal.

(7) If a vehicle is damaged and unfit for ordinary use, the Inspector of Motor vehicle is satisfied that it is necessary that the vehicle should be safely driven at a reduced speed to a place of repairs, he may endorse in Form C.F.X and specify the time, speed and other conditions if any, subject to which the vehicle be driven to a specified destination for the purposes of repairs.

(8) When a certificate of fitness has been issued by authorized testing station, then an officer not below the rank of Assistant Regional Transport Officer is the authority for cancellation of the certificate.

(9) If a vehicle is no longer complies with all the requirements of the M.V. act and rules, the inspector of motor vehicle for reasons to be recorded in writing cancel the certificate of fitness.

(10) The authority canceling the certificate of fitness have to give the owner or other person incharge of the vehicle, a notice in Form C.F.C. and inform the registering authority.

(11) The owner or the person in charge of the vehicle, have to apply for the restoration of the certificate of fitness if the vehicle has been repaired. If such a vehicle is inspected and passed within fourteen days of the date of cancellation of the certificate of fitness but before the date of expiry specified in such certificate, no restoration fee should be charged. However,

if the vehicle is brought for inspection at any later time, fresh certificate of fitness should be issued.

(12) The authorized testing station or inspector of motor vehicle should fill in Form M V. Ins in duplicate, and should, on completion of inspection deliver the original copy to the owner or his driver.

योग्यता प्रमाणपत्राच्या नुतनीकरणासाठी वाहन तपासणी करताना मालाने भरलेले वाहन न स्विकारण्याबाबत.

परिवहन आयुक्त कार्यालय,
प्रशासकीय इमारत, ३ रा व ४ था मजला,
डॉ. आंबेडकर उद्यानाजवळ, सरकारी वसाहत,
वांद्रे (पूर्व), मुंबई - ४०० ०५१.

क्र. एमडब्ल्यूपी-०१०९/सीआर-६२१/का. २(३)/जा.क्र.७२५४० दिनांक 20 AUG 2010

परिपत्रक

योग्यता प्रमाणपत्राच्या नुतनीकरणासाठी वाहन तपासणी करताना वाहन मालाने भरलेले असल्यास सुध्दा स्विकारावे अथवा रिकामे असावे याबाबत काही वाहतूक संघटनांनी तसेच परिवहन कार्यालयांनी या कार्यालयाकडून मार्गदर्शन मागितलेले होते.

१) योग्यता प्रमाणपत्राची तपासणी करतांना नमुना एम.व्ही. इन्सपेक्शन भरणे बंधनकारक आहे. त्या नमुन्यातील काही बाबींची (बाब क्र. १, २, ८) तपासणी वाहनात माल भरलेला असल्यास योग्य प्रकारे करणे शक्य होणार नाही. उदा. वाहनाचे ब्रेक, स्टेअरिंग मधील प्ले, वाहनाचे सस्पेन्शन, पाटे, हँगर ब्रॅकेट इत्यादी.

२) माल भरलेल्या वाहनाची योग्यता प्रमाणपत्र नुतनीकरणासाठी प्रत्यक्ष चालवून चाचणी घेताना (उदा. वेगातील वाहन ब्रेक दाबल्यावर किती अंतरावर थांबते ते तपासणे) कार्यालयात उपस्थित नागरिकांच्या जिवितास, तपासणी अधिकाऱ्यास व वाहनातील मालास धोका निर्माण होऊ शकतो.

३) काही परिवहन कार्यालयात वाहन तपासणी पथाचे डांबरीकरणही झालेले नसल्यामुळे माल भरलेली वाहने रुतून बसण्याची शक्यता आहे. तसेच त्यास त्यामुळे नुकसान पोहोचण्याची सुध्दा शक्यता आहे.

४) वाहनातील माल हा कोणत्याही प्रकारचा असू शकतो. उदा. धोकादायक रसायने, लोखंडी सळ्या, रॉड, मोठ्या कॉइल किंवा वजनाने अगदी हलका पण उंच व अवाढव्य असा

D:\Desk-2(4)\Correspondence new 824

बीडीपत्ता. त्यामुळे अशा वाहनांची योग्यता प्रमाणपत्रासाठी उपलब्ध जागेत मोटार वाहन निरिक्षकांनी चाचणी घेणे अशक्य आहे व तसे करणे अपघाताला निमंत्रण देणारे ठरेल.

वरील सर्व मुद्यांचा सखोल विचार करता योग्यता प्रमाणपत्राचे नुतनीकरण करतेवेळी वाहन तपासणीसाठी सादर करण्यात येणारे वाहन हे रिकामे असले पाहिजे. माल भरलेले वाहन तपासणीसाठी स्विकारू नये असे या परिपत्रकाद्वारे सुचीत करण्यात येत आहे.

सदर परिपत्रकाची काटेकोर अंमलबजावणी करण्यात यावी.

प्रति,
सर्व नोंदणी प्राधिकारी, महाराष्ट्र राज्य.

परिवहन आयुक्त,
महाराष्ट्र राज्य, मुंबई.

प्रत माहितीकरीता:-
सचिव, गृह (परिवहन) विभाग, महाराष्ट्र शासन, मंत्रालय, मुंबई.

प्रत :-
सचिव, लातूर जिल्हा मोटार मालक संघ, शाहू चौक, नांदेड रोड, लातूर - ४१३ ५१२.

सही/-
परिवहन आयुक्त,
महाराष्ट्र राज्य, मुंबई.

D:\Desk-2(4)\Correspondence new 825

उशिरा निरिक्षणासाठी सादर केलेल्या वाहनांच्या बाबतीत शुल्क /तडजोड शुल्क वसुली

प रि प त्र क

वाचा - १) हया कार्यालयाचे परिपत्रक क्र. TC/DA/Cancellation/Desk I/ON 4870 dated 23.3.1999.
२) हया कार्यालयाचे परिपत्रक क्र. एमव्हीए/०१०२/सीआर ३४०/का.२(२)/जाक्र. १७०००
दिनांक १८.१२.२००३.

१) हया कार्यालयाच्या उपरोल्लेखित परिपत्रक क्र. १ अन्वये महाराष्ट्र राज्यातील सर्व नोंदणी प्राधिकरणांना असे कळविण्यात आले आहे की, कोणत्याही परवाना धारकाच्या विरुध्द त्याचे वाहन परवाना शर्थीचा भंग करुन चालतांना आढळून आल्याशिवाय मोटार वाहन अधिनियम, १९८८ च्या कलम ८६ अंतर्गत विभागीय कारवाई करु नये.

२) वाहनाचे निरिक्षण तसेच पुर्ननिरिक्षण यासाठी शुल्क कसे आकारण्यात यावे याबाबत या कार्यालयाने उपरोल्लेखित परिपत्रक क्र. २ अन्वये सर्व नोंदणी प्राधिकरणांना कळविले आहे.

३) बहुसंख्य वाहतूक संघटनांनी या कार्यालयाच्या असे निदर्शनास आणून दिले आहे की, उशिरा निरिक्षणासाठी सादर करण्यात आलेल्या वाहनांच्या बाबतीत शुल्क/तडजोड शुल्क वसूलीचा निर्णय घेताना विविध नोंदणी प्राधिकाऱ्यांमध्ये एक वाक्यता नाही. याबाबतीत या कार्यालयाने आपल्या पत्र क्र. एमव्हीए ०२०४/सीआर ८३५/का. २(२)/जाक्र. १०२६१ दिनांक ५.८.२००४ व्दारे सर्व कार्यालयांकडून माहिती मागविली आहे.

तथापि, आतापर्यंत केवळ १२ ते १४ कार्यालयांनीच माहिती पुरविली आहे. सदर माहितीची छाननी करता असे दिसून येते की, वाहतूक संघटनांनी केलेल्या तक्रारीत तथ्य आहे.

४) (अ) काही कार्यालये उशिरा निरिक्षणासाठी सादर केलेल्या वाहनांच्या बाबतीत कोणतेही शुल्क आकारत नाहीत.

(ब) काही कार्यालये अशा प्रकरणी रु.१००/- तडजोड शुल्क वसूल करतात.

(क) काही कार्यालये उशिरा निरिक्षणासाठी आलेल्या वाहनांच्या बाबतीत योग्यता प्रमाणपत्राच्या नुतनीकरणाच्या शुल्काएवढी रक्कम वसुल करतात.

५) यास्तव उशिरा निरिक्षणासाठी सादर करण्यात आलेल्या वाहनांच्या बाबतीत शुल्क/तडजोड शुल्कच्या वसुलीमध्ये एक वाक्यता आणण्यासाठी या कार्यालयाने मार्गदर्शनपर सूचना देणे आवश्यक आहे.

६) मोटार वाहन अधिनियम, १९८८ च्या कलम ६४ (ओ) अन्वये प्रदान करण्यात आलेल्या शक्तीचा वापर करुन भारत सरकारने केंद्रिय मोटार वाहन नियम १९८९ च्या नियम ८१ मध्ये वाहनांच्या निरिक्षणासाठी शुल्क विहीत केले आहे. तथापि सदर नियमामध्ये उशिरा सादर करण्यात येणाऱ्या वाहनांसाठी घ्यावयाच्या शुल्काबाबत तरतुद नाही.

७) मोटार वाहन अधिनियम १९८८ च्या कलम ६५ (ड) अन्वये प्रदान करण्यात आलेल्या शक्तीचा वापर करुन महाराष्ट्र शासनाने महाराष्ट्र मोटार वाहन नियम १९८९ च्या नियम ४५ मध्ये योग्यता प्रमाणपत्र जाहीर करणे व त्याचे नुतनीकरण करणे यासंबंधी तरतूद केली आहे. परंतु कलम६५ (ड) अनुसार शुल्कासंबंधी राज्यशासनास तरतूद करण्याचे अधिकार नाहीत.

८) नोंदणी प्राधिकाऱ्यांना असे निर्देशित करण्यात येते की, त्यांनी महाराष्ट्र मोटार वाहन नियम १९८९ च्या नियम ४५ (३) मध्ये विहित केलेल्या पध्दतीचा अवलंब करावा.

९) अशा रितीने विहित पध्दतीचा अवलंब केल्यानंतर वाहन मालकाकडून त्याबाबतीत भंग झाला तर नोंदणी प्राधिका-यांनी वाहन मालकाविरुध्द मोटार वाहन अधिनियम १९८८ च्या कलम १७७ व महाराष्ट्र मोटार वाहन नियम १९८९ च्या नियम ४५ (५) अंतर्गत कारवाई करावी.

परिवहन आयुक्त
महाराष्ट्र राज्य, मुंबई

क्र. ३१०३/सीआर ५४३/का.२(२)/जाक्र. ३८४०
परिवहन आयुक्त कार्यालय,
प्रशासकीय इमारत, ३रा/४था मजला,
डॉ. आंबेडकर उद्यानाजवळ, सरकारी वसाहत,
वांद्रे (पूर्व), मुंबई ४०००५१
दिनांक 19 MAR 2005

प्रती-
महाराष्ट्रातील सर्व नोंदणी प्राधिकारी,

C:\Usha/Parid2 rao comp

4.43 Appeals and procedure for appeals (MVAS 57 / MMV R 43, 44)-(1) Any person aggrieved by an order of the registering authority under MVAS 41, 42, 43, 45, 47, 48, 49, 50, 52, 53, 55 or 56 is required to make an appeal to Transport Commissioner within thirty days, from the date on which he has received order.

(2) Registering authority is the appellate authority to hear appeals against any order passed by any police officer or an Inspector of Motor Vehicles specified in M.M.V.R. 52.

(3) Registering authority is the appellate authority to hear appeals against any order in respect of certificate of fitness under MVA S 56 read with MMV R 45.

(4) An appeal has to be made in duplicate in the form of a memorandum, stating the grounds of objection to the order of the registering authority or Inspector of Motor Vehicles or the Police Officer, accompanied by a fee of hundred and fifty rupees and a certified copy of that order.

(5) The appellate authority is required to give notice of the appeal to the original authority and after hearing both the parties, confirm, vary or set aside the order.

(6) The aggrieved person is entitled to obtain a copy of any document filed with the registering authority on the payment of a fee calculated at the rate of fifteen rupees for first page and three rupees for each additional page for each copy of document.

(7) If the appeal succeeds, the fee paid for appeal is required to be refunded in whole or in part.

4.44 Issuance of duplicate certificate of fitness (MMV R 46)-(1) If a certificate of fitness is lost or destroyed, the owner has to apply for a duplicate certificate in Form C.R.L.D. alongwith fees specified in MMVR 47.

(2) On receipt of Form C.R.L.D. an Assistant Inspector of Motor Vehicle have to prepare duplicate copy of certificate of fitness, duly stamped "Duplicate" in red ink and hand over to owner.

4.45 Torn or defaced certificate of fitness (MMV R 47)- (1) If the certificate of fitness is torn or defaced in any way as to cease to be reasonably legible, the appropriate authority is empowered to impound the same and the owner is required to apply in Form C.R.L.D. for a duplicate certificate.

(2) On receipt of an application in Form C.R.L.D. together with a fee specified in MMVR 47, the appropriate authority has to issue a duplicate certificate of fitness clearly stamped "Duplicate" in red ink.

4.46 Effectiveness of certificate of fitness (MVA S 56)-A certificate of fitness issued under M.V.Act 1988 is valid throughout India.

4.47 Special provisions in regard to transport vehicles (MVA S 58)-The Central Government is empowered to specify the maximum gross vehicle weight and the maximum safe axle weight of each axle of vehicle, having regard to the number, nature and size of the tyres and other relevant considerations.

4.48 Duty of Registering Authority to enter certain particulars of Transport Vehicles in certificate of registration (MVA S 58)-A registering authority, when registering a transport vehicle, other than a motor cab should enter in the record of registration and in the certificate of registration of the vehicle the following particulars, namely:—

(*a*) the unladden weight of the vehicle;

(*b*) the number, nature and size of the tyres attached to each wheel;

(*c*) the gross vehicle weight of the vehicle and the registered axle weights pertaining to the several axles thereof; and

(*d*) if the vehicle is used or adapted to be used for the carriage of passengers solely or in addition to goods, the number of passengers for whom accommodation is provided,

4.49 Power of Central Government to assign heavier weights (MVA S 58)-The Central Government is empowered to assign the heavier weights in a particular locality for vehicles of a particular type by publishing in the Official Gazette.

Assignment of correct Gross Vehicle Weight in terms of the Central Motor Vehicles Rules 1989 and Effective implementation of Notification issued by Central Government in respect of Crane construction equipment plying on Road.

TRANSPORT COMMISSIONER'S OFFICE
Administrative Building, 3rd/4th floor,
Near Dr. Ambedkar Udyan, Government Colony,
Bandra (East), Mumbai 400 051.

No. MVR 0205/CR 154 E/D-II(4)/ON 24320 dated 12 DEC 2006

Read:- 1. Government of India letter No. RT-11042/10/06-MVL, dated 20.7.06.

2. Government of India Letter No. RT-11036/1/2003-MVL, dated 6.7.06.

3. D.O.No. Government of Maharashtra -0806/362-TRA-2, dated 11.9.2006 of Principal Secretary, Home Department (Transport), Mantralaya, Mumbai.

1. The Government of India vide above letter no. 1 has informed that the Notification No. SO 728-(E), dated 18.10.96 and S.O. 517-(E), dated 26.5.2000, has prescribed the maximum Gross Vehicle Weight to be assigned by the Registering Authority, to various types of vehicles in the category of "Transport Vehicle".

2. In this regard sub-rule (2) of 95 of Central Motor Vehicle Rules,1989 is very important and which runs as below:

Sub-rule (2) the maximum gross vehicle weight and the maximum safe axle weight of each axle of a vehicle shall, having regard to the size, nature and number of tyres and maximum weight permitted to be carried by the tyres as per sub-rule (1), be --

F:\SNEHAL\D II Notification

i) vehicle rating of the gross vehicle weight and axle weight respectively as duly certified by the testing agencies for compliance with rule 126, or

ii) the maximum vehicle weight and maximum safe axle weight of each vehicle respectively as notified by the Central Government , or

iii) the maximum total load permitted to be carried by the tyre as specified in sub-rule (1) for the size and the number of the tyres fitted on the axle(s) of the vehicle, **which ever is less:**

Provided that the maximum gross vehicle weight in respect of all vehicles, including multi axle vehicles shall not be more than the sum total of all the maximum safe axle weights put together.

3. The Government of India has received Number of complaints from various quarters that the registering authorities are not assigning the Gross Vehicle Weight in terms of the above rule read with the notification mentioned above. The Government of India has also informed vide letter No.2 that, no.of complaints have been received in the Ministry pointed out that large No. of cranes/construction equipments vehicles are plying on the roads in violation of the provisions of the notification issued by this department vide notification No. S.O. 728(E), dated 18.10.96 and S.O. 517(E), dated 26.5.2000 (Copies enclosed for ready reference).

4. The Registering Authorities are hereby directed to follow the provisions of sub-rule (2) of 95 and Notification No. SO 728 (E), dated 18.10.96 and S.O. 517 (E), dated 26.5.2000 scrupulously at the time of registration. They are directed to carry out a special drive with immediate effect for correction of Registration Certificates, with wrongly assigned Gross Vehicle Weights.

5

F:\SNEHAL\D II Notification

If, it is found that the Registering Authority of other states has assigned the Gross Vehicle Weight not in consonance with the rule 95(2) and the above notifications, the vehicle should be booked (for overload) and prosecution be launched against owner and driver. The Registering Authorities of other states be informed to correct the record, under intimation to this office as well as to Government of India.

Transport Commissioner,
Maharashtra State, Mumbai.

To,

1. All Regional Transport Officer/Dy. Regional Transport Officer, in Maharashtra State, Mumbai.

2. All Controlling Officers in Transport Commissioner's Office, Maharashtra State, Mumbai.

3. Copy submitted with compliments to, Principal Secretary (Transport), Government of Maharashtra for information.

Transport Commissioner,
Maharashtra State, Mumbai.

Copy for information submitted to the :-

1. Joint Secretary to the Government of India, Ministry of Shipping, Road Transport and Highways, Department of Road Transport & Highways, Transport Bhavan,1, Parliament Street, New Delhi-110001, vide his letter No. RT-11036/36/2006-MVL, dated 29.6.2006.

Transport Commissioner,
Maharashtra State, Mumbai

F:\SNEHAL\D II Notification

Government of India
Ministry of Shipping, Road Transport & Highways
(Department of Road Transport & Highways)
Transport Bhawan, 1, Parliament Street,
New Delhi-110001.

No. RT-11042/10/06-MVL
Dated the 20th July, 2006

To

(1) The Transport Secretary / Commissioner of all the States / Union Territory Administrations(except Maharashtra and TamilNadu).

(2) Secretary (Home Department), Government of Maharashtra and TamilNadu.

Sub: Assigning of correct Gross Vehicle Weight (GVW) in terms of the Central Motor Vehicles Rules, 1989.

Sir,

I am directed to invite your attention to the notification No. S.O. 728(E) dated 18-10-96 and No. S.O. 517(E) dated 26-5-00 issued by this Department prescribing therein the maximum GVW to be assigned by the registering authority to various types of vehicles falling in the category of Transport Vehicles.

2. The existing provisions for assigning the GVW under the above referred S.O. as well as Rule 95 (2) of the Central Motor Vehicles Rules, 1989 are as under:–

"The maximum gross vehicle weight and the maximum safe axle weight of each axle of a vehicle shall, having regard to the size, nature and number of tyres and maximum weight permitted to be carried by the tyres as per sub-rule(1), be –

(i) Vehicle rating of the gross vehicle weight and axle weight respectively as duly certified by the testing agencies for compliance of the rule 126, or

(ii) The maximum vehicle weight and maximum safe axle weight of each vehicle, respectively as notified by the Central Government, or

(iii) The maximum total load permitted to be carried by the tyre as specified in sub-rule(1) for the size and the number of the tyres fitted on the axle(s) of the vehicle,

Whichever is less:

Provided that the maximum gross vehicle weight in respect of all vehicles, including multi axle vehicles not be more than the sum total of all the maximum safe axle weight put together".

3. This Department has received a number of complaints from various quarters that the registering authorities are not assigning the GVW in terms of the above Rule. It is reiterated that in case of Semi Articulated Vehicles or Truck Trailer Combinations, if the GVW rated by the manufacturer is less than the GVW notified in the above notifications, then the GVW given by the manufacturer in its sale letter should be assigned by the registering authority in terms of the above Rule.

अ 4. It is requested that a special drive may please be carried out for correction of the registration certificates with wrongly assigned GVWs. Action taken report in the matter may please be sent to this Department.

Yours faithfully,

(VIRENDRA SINGH)
Under Secretary to the Government of India
Tel.No.23711472

अवलोकनार्थ सादर
'अ' बाबत कार्यवाही करण्यासाठी प.आ. यांना पाठविण्यात यावे

Very important clarification from MoRTH

उ.स (परि)
प्र.स (परि)

MINISTRY OF SURFACE TRANSPORT

(TRANSPORT WING)

NOTIFICATION

New Delhi, the 18th October, 1996

S.O. 728(E).—In exercise of the powers conferred by sub-section (1) of section 58 of the Motor Vehicles Act, 1988 (59 of 1988), and in supersession of the notification of the Government of India in the Ministry of Surface Transport, No. S.O. 479(E), dated the 4th July, 1996, the Central Government hereby specifies that in relation to the transport vehicles (other than motor cabs) of various categories detailed in the Schedule below, the maximum gross vehicle weight and the maximum safe axle weight of each axle of such vehicles shall, having regard to the size, nature and number of tyres and maximum weight permitted to be carried by the tyres as per rule 95 of the Central Motor Vehicles Rules, 1989, be—

(i) vehicle manufacturers rating of the gross vehicle weight and axle weight respectively for each make and model as duly certified by the testing agencies for compliance of rule 126 of the Central Motor Vehicles Rules, 1989, or

(ii) the maximum gross vehicle weight and the maximum safe axle weight of each vehicle respectively as specified in the Schedule below for the relevant category, or

(iii) the maximum load permitted to be carried by the tyre(s) as specified in the rule 95 of the Central Motor Vehicles Rules, 1989, for the size and number of the tyres fitted on the axle(s) of the relevant make and model, whichever is less :

Provided that the maximum gross vehicle weight in respect of all such transport vehicles, including multi-axle vehicles shall not be more than the sum total of all the maximum safe axle weight put together subject to the restrictions, if any, on the maximum gross vehicle weight given in the said Schedule :—

SCHEDULE

	Transport Vehicles Category	Max GVW Tonnes	Maximum Safe Axle Weight
1	2	3	4
I	Rigid Vehicles		
(i)	Two Axle One tyre on front axle Two tyres on rear axle	9.00	3 tonnes on Front Axle 6 tonnes on Rear Axle
(ii)	Two Axle Two tyres on each axle.	12.0	6 tonnes on Front Axle 6 tonnes on Rear Axle
(iii)	Two Axle Two tyres on front axle and four tyres on rear axle.	16.2	6 tonnes on Front Axle 10.2 tonnes on Rear Axle.
(iv)	Three Axle Two tyres on front axle and Eight tyres on rear tandem axle.	25.0	6 tonnes on front axle 19 tonnes on rear tandem axle.
II	Semi Articulated Vehicles		
(i)	Two Axle Tractor Single Axle Trailer	26.4	
	Tractor : 2 tyres on front axle 4 tyres on rear axle		6 tonnes on Front Axle 10.2 tonnes on Rear Axle
	Trailer : 4 tyres on single axle		10.2 Tonnes on Single Trailer axle.
(ii)	Two Axle Tractor Tandem Axle Trailer	35.2	
	Tractor : 2 Tyres on front axle 4 tyres on rear axle		6 tonnes on Front Axle 10.2 tonnes on Rear Axle
	Trailer : 8 tyres on tandem axle		19 tonnes on Tandem axle.

1	2	3	4
(iii)	Two Axle Tractor Three Axle Trailer	40.2	
	Tractor :		
	2 tyres on front axle 4 tyres on rear axle		6 tonnes on Front Axle 10.2 tonnes on Rear Axle
	Trailer :		
	12 tyres on 3 axles		24 tonnes on 3 axles.
(iv)	Three Axle Tractor Single Axle Trailer	35.2	
	Tractor :		
	2 tyres on front axle 8 tyres on tandem axle		6 tonnes on Front Axle 19 tonnes on Rear Axle
	Trailer :		
	8 tyres on single axle		10.2 tonnes on single axle.
(v)	Three Axle Tractor Tandem Axle Trailer	44.0	
	Tractor :		
	2 Tyres on front axle 8 tyres on tandem axle		6 tonnes on Front Axle 19 tonnes on Rear Tandem Axle
	Trailer :		
	8 tyres on tandem axle		19 tonnes on Tandem axle.
III	**Truck-Trailer Combinations**		
(i)	Two Axle Truck Two Axle Trailer	36.6	
	Truck :		
	2 tyres on front axle 4 tyres on rear axle		6 tonnes on Front Axle 10.2 tonnes on Rear Axle
	Trailer :		
	4 tyres on front axle 4 tyres on rear axle		10.2 tonnes on Front axle 10.2 tonnes on rear axle
(ii)	Three Axle Truck Two Axle Trailer	45.4 (restricted to 44.0 tonnes)	
	Truck :		
	2 tyres on front axle 8 tyres on rear tandem axle		6 tonnes on Front Axle 19 tonnes on Rear Tandem Axle
	Trailer :		
	4 tyres on front axle 4 tyres on rear axle		10.2 tonnes on Front axle 10.2 tonnes on rear axle
(iii)	Two Axle Truck Three Axle Trailer	45.4 (restricted to 44.0 tonnes)	
	Truck :		
	2 tyres on front axle 4 tyres on rear axle		6 tonnes on Front Axle 10.2 tonnes on Rear Axle
	Trailer :		
	4 tyres on front axle 8 tyres on rear tandem axle		10.2 tonnes on Front axle 19.0 tonnes on rear tandem axle
(iv)	Three Axle Truck Three Axle Trailer	54.2 (restricted to 44.0 tonnes)	
	Truck :		
	2 tyres on front axle 8 tyres on rear tandem axle		6 tonnes on Front Axle 19 tonnes on Rear Tandem Axle
	Trailer :		
	4 tyres on front axle 8 tyres on rear tandem axle		10.2 tonnes on Front axle 19.0 tonnes on rear tandem axle

[F. No. RT-11021/11/95-MVL]

K. R. BHATI, Jt. Secy.

Printed by the Manager, Govt. of India Press, Ring Road, Mayapuri, New Delhi-110064
and Published by the Controller of Publications, Delhi-110054 — 1996

THE GAZETTE OF INDIA : EXTRAORDINARY [PART II—SEC. 3(ii)]

MINISTRY OF SURFACE TRANSPORT

(Department of Road Transport and Highways)

(Transport Wing)

NOTIFICATION

New Delhi, the 26th May, 2000

S.O. 517(E).—In exercise of the powers conferred by sub-section (1) of Section 58 of the Motor Vehicles Act, 8 (59 of 1983), the Central Government hereby makes the following amendments in the notification of the ernment of India in the Ministry of Surface Transport (Transport Wing), No. S.O. 728(E) dated the 18th October, 6 published in the Gazette of India, Extraordinary, Part-II, Sec. 3, sub-section (ii) dated 18th October, 1996, namely:—

In the schedule to the said notification under the heading "II Semi Articulated Vehicles" after item (v) the owing shall be inserted namely :—

1	2	3	4
i)	Three Axle Tractor Three Axle Trailer	49.0	
	Tractor : 2 tyres on front axle tyres on tandem axle		6 tonnes on Front Axle 19 tonnes on Rear Tandem Axle
	Trailer : 12 tyres on 3 axles		24 tonnes on 3 axles

[F. No. RT-11042/3/2000-MVL]

K. V. RAO, Jt. Secy.

Printed by the Manager, Govt. of India Press, Ring Road, Mayapuri, New Delhi-110064
and Published by the Controller of Publications, Delhi-110054

4.50 Axle Weight (MVA S 2(3)) - "axle weight" means the total weight transmitted by the several wheels attached to that axle to the ground surface.

4.51 Gross Vehicle Weight (MVA S 2(15)) - "gross vehicle weight" of a transport vehicle means the total weight of the vehicle and load certified and registered by the registering authority.

4.52 Registered Axle Weight (MVA S 2(36)) - "registered axle weight" means the axle weight certified and registered by the registering authority.

4.53 Unladen Weight (MVA S 2(48)) - "unladen weight" means the weight of a vehicle including all equipment ordinarily used with the vehicle. The weight of a driver or attendant are excluded. Where alternative parts or bodies are used the unladen weight of the vehicle means the weight of the vehicle with the heaviest such alternative part or body.

4.54 Weight (MVA S 2(49)) - "weight" means the total weight transmitted by the wheels of a vehicle to the ground surface.

4.55 Power to fix the age limit of motor vehicle. **(MVA S 59)-**The Central Government is empowered to specify the life of a motor vehicle reckoned from the date of its manufacture, having regard to the public safety and convenience.

4.56 Registration of trailers. **(MVA S 61)-**(1) The Trailers are required to be registered as per the procedure laid down by M.V.Act and Rules made there under.

(2) The registration mark assigned to a trailer should be displayed in such manner on the side of the drawing vehicle as be prescribed by the Central Government.

4.57 Procedure of intimating stolen and recovered motor vehicles by the police to the Motor Vehicle Department. **(MVA S 62)**-(1) An Officer-in-charge of the Police station where the theft of a motor vehicle is reported by the owner or any other person in possession of the vehicle, should immediately after the registration of an offence send intimation to the Transport Commissioner, Maharashtra State in Form M.V.T. and send a copy thereof to the registering authority where the vehicle is registered.

(2) If the Police station is located in the jurisdiction of the Commissioner of Police, Mumbai, the Police Officer should also simultaneously send one copy of intimation of Form M.V.T. to all other registering authorities located in Mumbai.

(3) On receipt of this intimation the Transport Commissioner, should inform all the registering authorities the details of the stolen vehicle in Form M.V.T. R.

(4) The Transport Commissioner should also maintain a register of stolen vehicles in Form M.V.T. Reg. (T).

(5) The registering authorities should maintain the register of stolen vehicles in Form M.V.T. Reg. (R).

(6) If the vehicle reported to be stolen is recovered, the police station which has recovered the vehicle should intimate the fact in Form M.V.T. to the Transport Commissioner, Maharashtra State and the Relevant registering authority.

(7) Upon receipt of intimation the Transport commissioner and the registering authority should take a note of such recovery in the above registers.

4.58 Maintenance of State Registers of Motor Vehicles (MVA S 63)- (1) State Government should maintain a State Register in Form 24. containing the following particulars, namely:—

(*a*) registration numbers;

(*b*) year of manufacture;

(*c*) classes and types;

(*d*) names and addresses of registered owners; and

(e) such other paריculers as may be prescribed by the central government.

(2) This register be either in bound book form or on computer disc or tape.

(3) As soon as the vehicle is registered, the necessary entries should be taken up or entered in the State Register of motor vehicles.

(4) The State Register for motor vehicles should be maintained according to the class of the vehicle i.e. transport, non-transport. If the registration of all types of vehicles is in large number, according to the detail classification of the vehicles i.e. two wheeler, cars, goods carrier, tractors, etc. as decided by the registering authority.

4.59 Dealer (MVA S 2(8)) - A person who deal in vehicles is known as "dealer" and includes a person who is engaged in —

(a) building bodies for attachment to chassis;

(b) the repair of motor vehicles;

(c) the business of hypothecation, leasing or hire-purchase of vehicle.

4.60 Trade Certificate (CMV R 2(g)) - "trade certificate" means a certificate issued by the registering authority under CMV R 35.

4.61 Purpose of Trade Certificate (CMV R 41(h)) The holder of a trade certificate have to use that certificate for,

(a) Test, repair, construction of body on construction or completion thereof,

(b) Proceeding and retuning from a weigh bridge after weighment for the purpose of registration of vehicle at nearest registering authority,

(c) Reasonable trial and demonstration for the benefit of prospective buyer

(d) Proceeding and returning to dealer premises or any other dealer premises or purchaser,

(e) Proceeding and returning from a workshop for the purpose of fitting body, painting or repairs

(f) Proceeding to and returning from airport, railway station wharf for and transporting

(g) Proceeding to an exhibition of motor vehicle and returning from the place of exhibition.

(h) Removing the vehicle by the financier after taking under possession due to default in payment of amount of loan under HPA, or lease or hypothecation.

(i)

4.62 Application and grant or renewal of Trade certificate (CMV R 35)-(1) An application for the grant or renewal of a trade certificate has to be made in Form 16 accompanied by the fee as specified in rule 81.

(2) Separate application will have to be made for each of the following classes of vehicles, namely:—

(*a*) motor cycle;

(*b*) invalid carriage;

(*c*) light motor vehicle;

(*d*) medium passenger motor vehicle;

(*e*) medium goods vehicle;

(*f*) heavy passenger motor vehicle;

(*g*) heavy goods vehicle;

(*h*) any other motor vehicle of a specified description.

(3) After receiving an application for the grant or renewal of a trade certificate in respect of a vehicle, the registering authority , if satisfied that the applicant is a *bona fide* dealer and requires the certificates specified in the application, issue to the applicant one or more certificates, in Form 17 within thirty days from the date of receipt of such an application.

(4) The registering authority have to assign in respect of each certificate a trade registration mark consisting of the registration mark referred to in the notification made under MVA S 41 (6) and followed by two letters and a number containing not more than three digits for each vehicle, for example:—

AB—Represent State Code.

12—Registration District Code.

TC1—Trade certificate number for the vehicle.

(5) An application for trade certificate should not be refused unless the applicant is given an opportunity of being heard and reasons for such refusal are given in writing.

4.63 Validity of Trade Certificate (CMV R 37)

A trade certificate granted or renewed is valid for a period of twelve months from the date of issue or renewal and is effective throughout India.

4.64 Procedure for issuance of duplicate trade certificate (CMV R 38)-

(1) If a trade certificate is lost or destroyed, its holder is require to report to the police station in the jurisdiction of which the loss or destruction has occurred and intimate the fact in writing to the registering authority.

(2) The holder of Trade Certificate has to Apply in Form 18 to the authority for a duplicate certificate accompanied by the fee as specified in rule 81.

(3) On receipt of an application, the registering authority has to issue a duplicate "Trade Certificate" clearly marked "Duplicate".

4.65 Use and restrictions on Use of trade registration mark and number (CMV R 39, 40)-(1) A trade registration mark and number should not be used upon more than one vehicle at a time or on any type of vehicle other than the one for which the trade certificate is issued.

(2) The trade certificate has to be carried on a motor vehicle in a weather-proof circular folder and the trade registration mark required to be exhibited in a conspicuous place on the vehicle.

(3) A trade certificate is required to be used only by the person to whom it is issued, however bona fide employee of the holder of a trade certificate is allowed.

4.66 Delivery of vehicle subject to registration (CMV R 42)-Holder of a trade certificate should not deliver a motor vehicle to a purchaser without registration, whether temporary or permanent.

4.67 Register of trade certificate (CMV R 43) (1) Every holder of a trade certificate has to maintain a register in Form 19 in duplicate , which should be a bound book, with pages numbered serially.

(2) The holder of trade certificate has to note every trip particulars in form 19 and a duplicate copy of Form 19 made prior to the commencement of each trip required to be carried during the trip by the driver of the vehicle and have to be produced on demand by any officer empowered to demand production of documents.

4.68 Suspension or cancellation of trade certificate (CMV R 44)-If the holder of any trade certificate has not complied with the provisions of rules 39 to 43, after giving the holder an opportunity of being heard, the registration authority may suspend or cancel the trade certificate issued to him.

4.69 Appeal and procedure for appeal (CMV R 45, 46)-(1) If a trade certificate is suspended or cancelled by the registering authority, the aggrieved party within thirty days of the receipt of order, has to appeal to the Transport Commissioner, Maharashtra State.

(2) The appeal should be made in duplicate in the form of a memorandum, setting forth the grounds of objections to the order of the registering authority alongwith fee as specified in rule 81 and a certified copy of the order appealed against.

(3) After hearing, the appellate authority has to pass appropriate orders within the period of thirty days from the date of receipt of such an appeal.

वाहनांना वित्तिय सहाय्य करणाऱ्या कंपन्या / बँका
वित्तिय महामंडळे यांनी व्यवसाय प्रमाणपत्र
(Trade Certificate) घेणेबाबत.

परिवहन आयुक्त यांचे कार्यालय
प्रशासकीय इमारत, ४ था मजला
डॉ.आंबेडकर उद्यानाजवळ, सरकारी वसाहत
बांद्रे (पूर्व), मुंबई - ४०००५१

क्र. एमव्हीआर ०९०४/सीआर ५६०/का.२(४)/जा.क. २८८ दिनांक :- 5 JAN 2007

<u>प रि प त्र क</u>

१) उपरोक्त विषयास अनुसरुन आपणास कळविण्यात येते की, अनेक वाहनधारक वाहन खरेदी केल्यानंतर / करताना विविध वित्तिय संस्था / बँका यांच्याकडून कर्ज घेतात व त्याची नोंद अभिलेखावर घेण्यासाठी अर्ज करतात. मोटार वाहन अधिनियम १९८८ च्या कलम ५१ व केंद्रीय मोटार वाहन नियम १९८९ च्या नियम ६० अनुसार प्रादेशिक परिवहन कार्यालयाकडून योग्य कारवाई केली जाते. या वित्तिय संस्था / बँका मोटार वाहन विभागाकडे नोंदणी करता येऊ शकतील का ? (उदा. Registered Medical Practitioner) हा विषय चर्चेला होता.

२) मोटार वाहन अधिनियम १९८८ च्या कलम २(८) अनुसार विक्रेत्याची व्याख्या देण्यात आलेली आहे. ती खालीलप्रमाणे आहे.

See 2 (8)n "dealer' includes a person who is engaged -
(a) Omitted.
(b) In buiding bodies for attachment to chassis : or
(c) In the repair of motor vehicles; or
(d) In the business of hypothecation; leasing or hire purchase of motor vehicle.

केंद्रीय मोटार वाहन नियम, १९८९ च्या नियम ३३ अनुसार, विक्रेत्याच्या ताब्यात असणाऱ्या वाहनांना नोंदणी पासून सूट देण्यात आलेली आहे, परंतु त्याकरिता त्याने व्यवसाय प्रमाणपत्र धारण करणे आवश्यक आहे.

३) केंद्रीय मोटार वाहन नियम, १९८९ च्या नियम ३४ अनुसार, व्यवसाय प्रमाणपत्रासाठी नमुना क्र. १६ मध्ये अर्ज करण्याची तरतूद आहे.

व्यवसाय प्रमाणपत्र (TRADE CERTIFICATE) बाबत.

परिवहन आयुक्त यांचे कार्यालय
प्रशासकीय इमारत, ४ था मजला
शासकीय वसाहत, वांद्रे (पू), मुंबई-५१

क्र.एमव्हीआर ०२०५/सीआर १६०-अ/का.२(४)/जा.क्र. १६४३ दिनांक - 2 FEB 2007

परिपत्रक

१) उपरोक्त विषयास अनुसरुन आपणांस कळविण्यात येते की, "विक्रेता" याची व्याख्या कलम २(८) अनुसार करण्यात आली असून त्यामध्ये खालील व्यक्तींचाही समावेश होतो.

अ) साटयाला (chassis) जोडण्यासाठी सांगाडा तयार करीत असेल,
ब) मोटार वाहन दुरुस्ती करीत असेल,
क) मोटार वाहन तारण - गहाणावर, भाडेपट्टयाने किंवा भाडे खरेदीमध्ये गुंतलेली व्यक्ति,

२) नमुना २२ अ चा भाग - II(Form 22 A, Part II), बॉडी बिल्डरने प्रमाणित करणे आवश्यक आहे.. या प्रमाणपत्रा नुसार वाहनाची बांधणी मोटार वाहन अधिनियम व नियमांतील तरतुदींनुसार बांधली असल्याचे प्रमाणित करणे या नमुन्यानुसार आवश्यक आहे.

३). एखाद्या वाहनाची बॉडी नियमानुसार बांधली नसल्यास बॉडी बिल्डरवर सध्या या विभागास कोणतीही कारवाई करता येत नाही. जर का त्या व्यक्तीस व्यवसाय प्रमाणपत्र (TRADE CERTIFICATE) अनिवार्य केले तर या प्रमाणपत्राच्या अटी व शर्तींचा भंग केल्यास होणाऱ्या कारवाईस त्या व्यक्तीस जबाबदार धरता येवू शकेल.

४) मोटार वाहन बॉडी बिल्डर व रिपेअरर यांनी खालील गोष्टींची पूर्तता करावी.

अ) हलक्या मोटार वाहनासाठी कमीत कमी जागा ५०० चौ.फूट असावी. तसेच हलक्या मोटार वाहनां-व्यतिरिक्त इतर वाहनांसाठी कमीत कमी जागा १००० चौ.फूट असावी.
ब) शॉप लायसन्स नमुना "डी" घेतलेला असावा.
क) सदरची जागा स्वमालकीची किंवा कमीत कमी तीन वर्षांच्या भाडेपट्टयाने असावी.
ड) विक्रीकर विभागाचे प्राप्त नोंदणी प्रमाणपत्र असावे.
इ) उद्योग संचालक यांचे लघुउद्योग प्रमाणपत्र.

५) सदर परिपत्रकाच्या दिनांकापासून सहा महिन्याच्या आत सर्व वाहन बॉडी बिल्डरना व्यवसाय प्रमाणपत्र घेण्यास सांगावे. त्यानंतर व्यवसाय प्रमाणपत्र घेतल्याशिवाय कोणत्याही बॉडी बिल्डरने नमुना २२ अ भाग-दोन जारी केल्यास तो नोंदणी प्राधिकाऱ्यांनी स्विकारु नये.

F:\Anil\R\13-2\Paripatrak

६) स्थानिक वृत्तपत्रांतून या परिपत्रकास प्रसिध्दी द्यावी.

सदर परिपत्रकाची काटेकोरपणे अंमलबजावणी करावी व शासकीय महसूलाची वसुली करावी. सदर परिपत्रकाची पोच द्यावी.

परिवहन आयुक्त
महाराष्ट्र राज्य, मुंबई

प्रति -
१) सर्व प्रादेशिक परिवहन अधिकारी / उप प्रादेशिक परिवहन अधिकारी यांना उपरोक्तप्रमाणे कार्यवाही करणेबाबत.
२) स्वीय सहाय्यक, परिवहन आयुक्त, परिवहन आयुक्त कार्यालय, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई.
३) स्वीय सहाय्यक, अपर परिवहन आयुक्त, परिवहन आयुक्त कार्यालय, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई.
४) सर्व नियंत्रक अधिकारी, परिवहन आयुक्त कार्यालय, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई.

परिवहन आयुक्त
महाराष्ट्र राज्य, मुंबई

F:\GAURED-2\Paripatrak

४) नियम ४१ अनुसार व्यवसाय प्रमाणपत्राचा वापर कोणत्या कारणासाठी करावयाच्या, संबंधी या तरतुदी आहेत. नियम ४१ (एच) अनुसार एखाद्या ग्राहकाने वाहन कर्जाचे हप्ते न भरल्यास वित्तिय संस्थांनी वाहन ताब्यात घ्यावयाचे असल्यास व्यवसाय प्रमाणपत्राची आवश्यकता असल्याचे म्हटले आहे.

५) कर्जाचे हप्ते न भरल्यास, जे वाहन वित्तिय संस्थांनी ताब्यात घ्यावयाचे आहे त्याला नोंदणी प्राधिकाऱ्यांनी नोंदणी क्रमांक दिलेला असल्यामुळे नियम ३३ च्या तरतुदी येथे लागू होत नाहीत अशी धारणा असल्यामुळे आतापर्यंत वित्तिय संस्थांना / बँकांना / वित्तिय महामंडळांना व्यवसाय प्रमाणपत्र धारण करण्याची सक्ती करण्यात आली नव्हती वा या तरतुदींची ही अंमलबजावणी करण्यात आली नव्हती.

६) असे असले तरी नमुना क्र. २६ च्या शेवटी जो जाहिरनामा दिलेला आहे तो खालीलप्रमाणे आहे.

DECLARATION

I/We do hereby declare that the Trade Certificates is/are required by me/us for bonafide Trade purpose.

Signature of Applicant

७) नियम ४१ अनुसार जरी व्यवसाय प्रमाणपत्राचा वापर विहित केला असला तरी नमुना क्र. २६ मधील जाहिरनाम्याचा बारकाईने अभ्यास केला असता असे लक्षात येते की, व्यवसाय प्रमाणपत्र हे व्यवसाय करण्याकरिता दिले जात असून संबंधित व्यावसायिकाची नोंद या विभागाकडे होणे आवश्यक वाटते. याकरिता वाहन कर्ज देणाऱ्या वित्तिय संस्था / बँका / वित्तिय महामंडळ यांना या विभागाद्वारे व्यवसाय प्रमाणपत्र घेणे बंधनकारक करणे आवश्यक वाटते. यास्तव सर्व नोंदणी प्राधिकाऱ्यांना खालील सूचना देण्यात येतात.

अ) आपल्या कार्यक्षेत्रातील रिझर्व्ह बँक मान्यता प्राप्त, वाहन कर्ज पुरविणाऱ्या वित्तिय संस्था / बँका / वित्तिय महामंडळे यांची त्यांच्या शाखांसह यादी तयार करावी.

ब) या वित्तिय संस्था / बँका / वित्तिय महामंडळ जेव्हा वाहनांवरील भाडे खरेदी / गहाण करार बोजाची नोंद करण्यासाठी जेव्हा जेव्हा येतील, तेव्हा तेव्हा त्यांना प्रत्येक वाहन संवर्गासाठी व्यवसाय प्रमाणपत्र घेण्याची सक्ती करावी. शाखांना वेगळे व्यवसाय प्रमाणपत्र घेण्यास सांगावे. शुल्क व आवश्यक ती कर स्विकारावे.

क) आपल्या क्षेत्रातील वित्तिय संस्था नसल्यास ती ज्या नोंदणी प्राधिकाऱ्याच्या कार्यक्षेत्रात असेल त्याच्याकडे असे व्यवसाय प्रमाणपत्र घेतले असल्यास चालू शकेल.

उदा.- वाहनमालक कोल्हापूर येथील असून वित्तिय संस्थेचे कार्यालय सांगली येथे आहे, अशा वेळी वित्तिय संस्थेने उप प्रादेशिक परिवहन अधिकारी, सांगली यांच्याकडून व्यवसाय प्रमाणपत्र (Trade Certificate) घेतलेले असल्यास चालेल.

ड) राज्य सरकार व केंद्र सरकारी विभाग आपल्या कर्मचाऱ्यांना वाहन कर्ज देत असल्यास त्यांना यातून वगळण्यात यावे.

ई) इतर राज्यातील वित्तिय कंपनी असल्यास, त्यास या राज्यातील व्यवसाय प्रमाणपत्र घेण्यास सांगावे.

ई) सदर परिपत्रकाची काटेकोरपणे अंमलबजावणी करावी व शासकीय महसूलाची वसूली करावी. सदर परिपत्रकाची पोच द्यावी.

परिवहन आयुक्त
महाराष्ट्र राज्य, मुंबई

प्रति -
१) सर्व प्रादेशिक परिवहन अधिकारी / उप प्रादेशिक परिवहन अधिकारी यांना उपरोक्तप्रमाणे कार्यवाही करणेबाबत.
२) स्विय सहाय्यक, परिवहन आयुक्त, परिवहन आयुक्त कार्यालय, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई.
३) स्विय सहाय्यक, अपर परिवहन आयुक्त, परिवहन आयुक्त कार्यालय, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई.
४) सर्व नियंत्रक अधिकारी, परिवहन आयुक्त कार्यालय, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई.
५) कक्ष अधिकारी, परि.२ यांना त्यांचे पत्र क्र.एमटीए १९०४/प्रक.७४/परि.३, दि. २१/४/२००४ च्याअनुषंगाने माहितीस्तव.

परिवहन आयुक्त
महाराष्ट्र राज्य, मुंबई

वाहनांना वित्तिय सहाय्य करणाऱ्या कंपन्या, बँका, वित्तिय महामंडळे, सहकारी संस्था इ. यांनी व्यवसाय प्रमाणपत्र घेणेबाबत.

परिवहन आयुक्त यांचे कार्यालय,
प्रशासकीय इमारत, ३रा व ४था मजला,
डॉ. आंबेडकर उद्यानाजवळ, सरकारी वसाहत,
वांद्रे (पूर्व), मुंबई - ४०० ०५१.

परिपत्रक

क्र. एमव्हीआर ०९०४/सीआर-७६०/का.२(४)/ जा.क्र.१८३६६ दिनांक - 2 6 जुलाई 2007

वाचा :- १) या कार्यालयाचे परिपत्रक क्र. एमव्हीआर ०९०४/सीआर-७६०-अ/का.२(४) जा.क्र. २८९, दिनांक - ७/१/२००७.
२) रिझर्व्ह बँक ऑफ इंडिया यांचे पत्र क्र.DNBS.PD.No.8579/03.07/001/2006-07, दि.१४/०६/२००७. (प्रत सोबत जोडली आहे)

१) दिनांक ७/१/२००७ च्या परिपत्रकान्वये या कार्यालयाने वाहन मालकांनी वाहनाच्या खरेदीसाठी तसेच वाहन गहाण ठेऊन कर्ज देऊन भाडे खरेदी / भाडे गहाण करार करणाऱ्या वित्तिय संस्था / बँका / वित्तिय महामंडळे / सहकारी संस्था इत्यादींना केंद्रीय मोटार वाहन नियम, १९८९ च्या नियम ३४ अन्वये व्यवसाय प्रमाणपत्र अनिवार्य केले होते.

२) या कार्यालयाच्या या निर्णयाविरुध्द नागपूर हायर पर्चेस असोसिएशन आणि कुसुमगार फायनान्स अँड मार्केटींग कंपनी यांनी नागपूर खंडपीठ येथे याचिका क्र. ९१७/२००७ दाखल केली होती. मा. उच्च न्यायालय नागपूर यांनी ही याचिका दि. २०/४/२००७ च्या निर्णयान्वये खारीज केली आहे.

३) वित्तिय महामंडळ / बँक / सहकारी पतसंस्था यांच्या मुख्य कार्यालयांस व्यवसाय प्रमाणपत्र द्यावे किंवा सर्व शाखा कार्यालयांना प्रमाणपत्र द्यावे या बाबत नोंदणी प्राधिकाऱ्यांमध्ये तसेच या संस्थांमध्ये संभ्रम निर्माण झाल्याचे दिसुन येते. वित्तदाता (financier) या शब्दाची व्याख्या केंद्रिय मोटार वाहन नियम, १९८९ च्या नियम 2(d) मध्ये देण्यात आली असून ती खालील प्रमाणे आहे.

"Financier" means a person or a title holder-cum-dealer who lets a motor vehicle on hire under an agreement of hire purchase or lease or hypothecation to the operator with a permission to get it registered in operator's name as registered owner.

४) या व्याख्येनुसार नमुना क्र. ३४ i.e. "Application for making an entry of an agreement of hire puchase / lease/ hypothecation subsequent to registration"

A\9941 CR 560

जारी करणारे मुख्य कार्यालय, नोंदणीकृत कार्यालय वा शाखा कार्यालय यांनी व्यवसाय प्रमाणपत्र घेणे आवश्यक आहे. मुख्य कार्यालय नमुना क्र. ३४ जारी करीत असून शाखा कार्यालये फक्त अभिलेखाचे काम करीत असतील तर फक्त मुख्य कार्यालयाने व्यवसाय प्रमाणपत्र घेणे आवश्यक आहे. अन्यथा नमुना क. ३४ जारी करणाऱ्या सर्व शाखा कार्यालयांनी व्यवसाय प्रमाणपत्र घेणे आवश्यक राहील.

४) व्यवसाय प्रमाणपत्र जारी करताना सर्व कार्यालयांमध्ये एकसूत्रता असण्याकरिता स्विकारायच्या कागदपत्रांबाबत खालील सूचना देण्यात येत आहेत :

अ) जर अर्जदार कंपनी, वित्तिय संस्था / वित्तिय महामंडळ असेल तर -

i) रिझर्व्ह बँकेचे सदर कंपनीला बँकींग वित्तिय संस्था किंवा गैर बँकींग वित्तिय संस्था म्हणून नोंदणी प्रमाणपत्राची प्रत.

ब) जर अर्जदार राष्ट्रीयकृत बँक, खाजगी बँक, शेड्युल बँक, असेल तर -

i) रिझर्व्ह बँकेच्या मान्यता पत्राचीप्रमाणित प्रत.

क) जर अर्जदार सहकारी पतसंस्था असल्यास -

i) निबंधक सहकारी संस्थांव्दारा प्रदानित नोंदणी प्रमाणपत्राची प्रत

ड) जर अर्जदार भागीदारी संस्था, वैयक्तीक संस्था, व्यक्ती इ. असल्यास -

i)मुंबई सावकार अधिनियम, १९४६ अंतर्गत सहकारी संस्था निबंधक, यांनी प्रदान केलेले लायसन्सची प्रमाणीत प्रत.

ii)संस्थेची नोंदणी झाली असल्यास [illegible] नोंदणी प्रमाणपत्राची प्रत.

iii)भागिदारी संस्था असल्यास भागिदारी नोंदणी प्रमाणपत्राची प्रत.

iv)अर्जदाराचा स्थायी पत्ता व त्यांच्या पुराव्याची प्रत.

इ) सर्व प्रकारच्या अर्जदारांनी सादर करावयाची कागदपत्रे -

i)मुंबई दुकाने व संस्था अधिनियम, १९४८ अंतर्गत आस्थापनेचे नोंदणी प्रमाणपत्र (फॉर्म डी) ची प्रत.

ii)कर्मचाऱ्यांची यादी. (नमूना क. ३४ व ३७ वर सही करण्यास प्राधिकृत)

iii)कार्यालयाच्या पत्ता पुराव्याची प्रत.

iv)कार्यालयाचा दुरध्वनी क्रमांक, फॅक्स क्रमांक, मोबाईल क्रमांक व इ-मेल पत्ता.

परिवहन आयुक्त,
महाराष्ट्र राज्य, मुंबई.

प्रति,
सर्व उप / प्रादेशिक परिवहन अधिकारी.
प्रत माहितीसाठी सादर -
मा.प्रधान सचिव, गृह (परिवहन) विभाग, मंत्रालय, मुंबई - ४०० ०३२.

परिवहन आयुक्त,
महाराष्ट्र राज्य, मुंबई.

A/904 CR 560

भारतीय रिज़र्व बैंक

RESERVE BANK OF INDIA

www.rbi.org.in

DNBS.PD.No. 2579 / 03.07.001 / 2006-07 June 14, 2007

The Deputy Transport Commissioner (Enf. I) - Maharashtra State
Transport Commissioner's Office
Administrative Building, 3/4 th floor
Dr. Ambedkar Udyan, Govt. Colony
Bandra (East)
Mumbai – 400 051

Sir,

Queries regarding approval of the financial institutions engaged in the business of hire purchase of motor vehicles by the Reserve Bank - Regarding

Please refer to letter No. MVR 0904 / CR 560 / D-II (4) / ON – 9154 dated April 20, 2007 on the captioned subject.

2 . We have considered the queries raised by you regarding the approval of the financial institutions engaged in the business of hire purchase of motor vehicles by the Reserve Bank and our observations on the said queries are as under:

(a) *Whether Reserve Bank of India approval is required for the Financial Institutions to engage in the business of hire purchase of Motor Vehicles?*

Reply - In terms of Section 45-IA of the Reserve Bank of India Act, 1934 no Non-Banking Financial Company (NBFC) shall commence or carry on the business of a Non-Banking Financial Institution (NBFI) without obtaining a certificate of registration by the Reserve Bank issued under Chapter IIIB of the RBI Act, 1934. Any company which carries on the business of a non-banking financial institution, as its principal business as defined in Section 45I(a) read with Section 45I(f) of the Reserve Bank of India Act,1934 is treated as an

गैर बैंकिंग पर्यवेक्षण विभाग, केंद्रीय कार्यालय, 2री मंजिल, सेंटर 1, वर्ल्ड ट्रेड सेंटर, कफ परेड, मुंबई - 400 005
फोन : 2218 2526 ,2218 9131; फैक्स : 2215 0540 ,2216 2768 ; ई-मेल : dnbs@rbi.org.in
Department of Non-Banking Supervision, Central Office, 2nd Floor, Centre I,WTC, Cuffe Parade, Mumbai - 400 005
Tel. No.: 2218 2526, 2218 9131 ; Fax No.: 2215 0540, 2216 2768 ; E-mail : dnbs@rbi.org.in

हिंदी आसान है, इसका प्रयोग बढ़ाइए

भारतीय रिज़र्व बैंक

RESERVE BANK OF INDIA

www.rbi.org.in

NBFC. The business of hire purchase of motor vehicles is also covered under Section 45I(c) of the Reserve Bank of India Act,1934 as the business of financial institution and therefore any company undertaking the business of hire purchase of the motor vehicles will be treated as NBFC and will require registration from the Bank. However, any company which carries on the principal business of agricultural activities, industrial activities, trading in commodities dealing in immovable property etc. is not a financial institution. In this connection the press release 1998-99/1269 dated 8th April 1999 (copy enclosed) defines the term principal business. Therefore, if the company engaged in the business of hire purchase of motor vehicles fulfills the above criteria it would require registration under Section 45IA of the Reserve Bank of India Act 1934 to undertake the said business

(b) Whether money lending licence is required for any private person to give loan for purchase of vehicle?

Reply - The Money Lending Act is regulated and administered by the State Government and not by the Reserve Bank of India. You may therefore approach the State Government for getting information in this connection.

Yours faithfully,

(P. Ahuja)
Deputy General Manager

Encl: 1

गैर बैंकिंग पर्यवेक्षण विभाग, केंद्रीय कार्यालय, 2री मंजिल, सेंटर 1, वर्ल्ड ट्रेड सेंटर, कफ परेड, मुंबई - 400 005
फोन : 2218 2526, 2218 9131; फैक्स : 2215 0540, 2216 2768; ई-मेल : dnbs@rbi.org.in
Department of Non-Banking Supervision, Central Office, 2nd Floor, Centre I WTC, Cuffe Parade, Mumbai - 400 005
Tel. No.: 2218 2526, 2218 9131 ; Fax No.: 2215 0540, 2216 2768 ; E-mail : dnbs@rbi.org.in

4.70 Office procedure for registration of vehicle

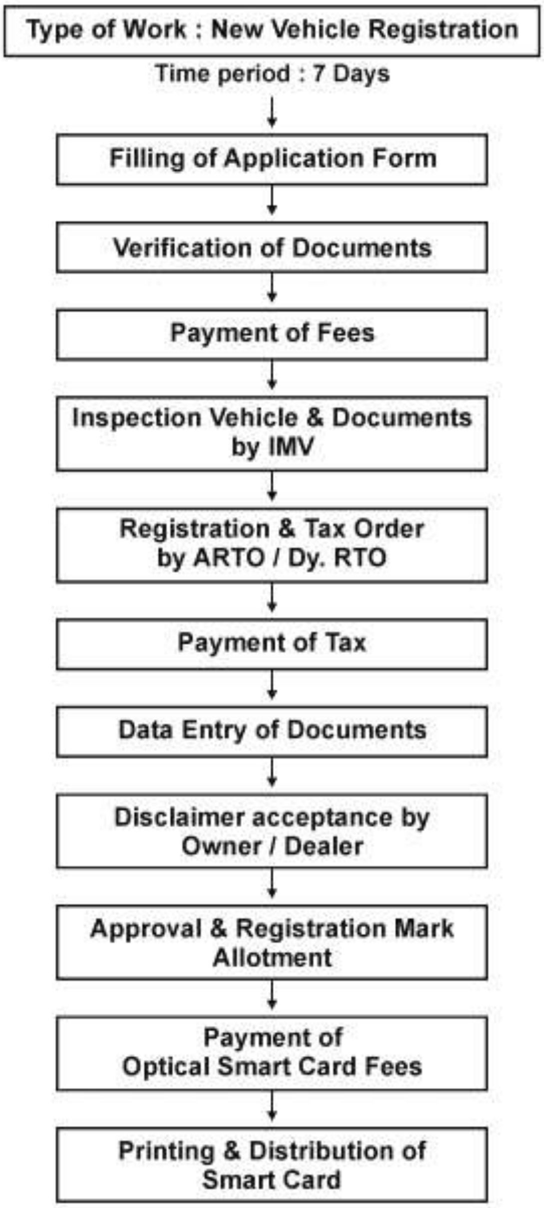
Type of Work : New Vehicle Registration
Time period : 7 Days
Filling of Application Form
Verification of Documents
Payment of Fees
Inspection Vehicle & Documents by IMV
Registration & Tax Order by ARTO / Dy. RTO
Payment of Tax
Data Entry of Documents
Disclaimer acceptance by Owner / Dealer
Approval & Registration Mark Allotment
Payment of Optical Smart Card Fees
Printing & Distribution of Smart Card

4.71 Office procedure for renewal of registration of non-transport vehicles

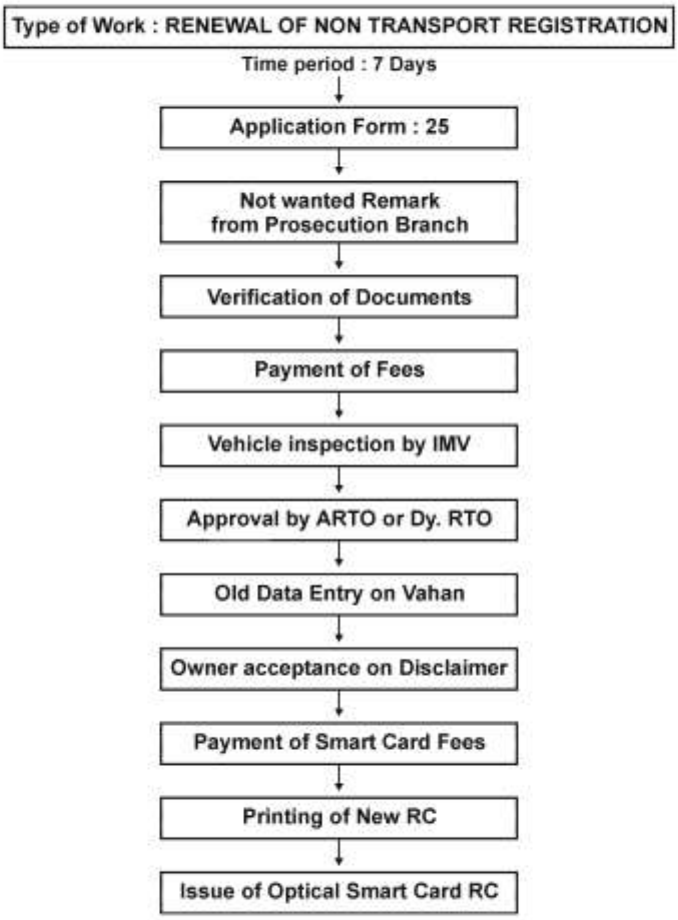

4.72 Office procedure for Transfer of Ownership

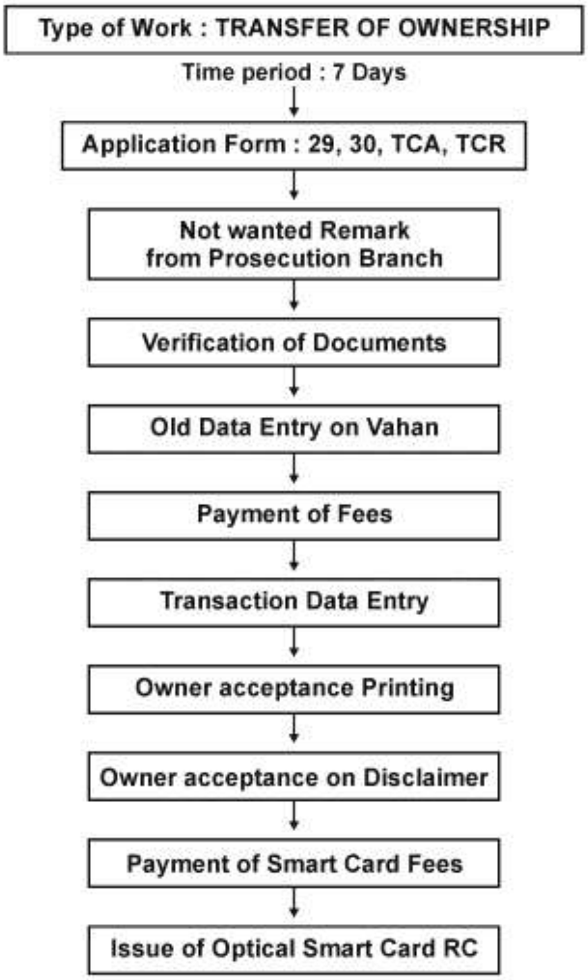

4.73 Office procedure for Registration of vehicles brought from other state to Maharashtra State

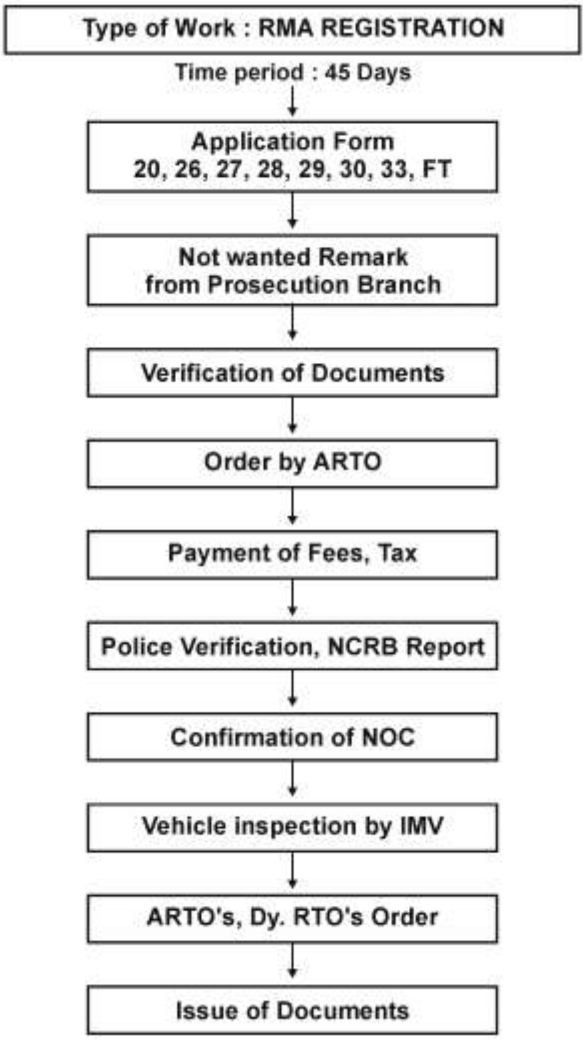

4.74 Office procedure for endorsement of HP Agreement / Hypothecation

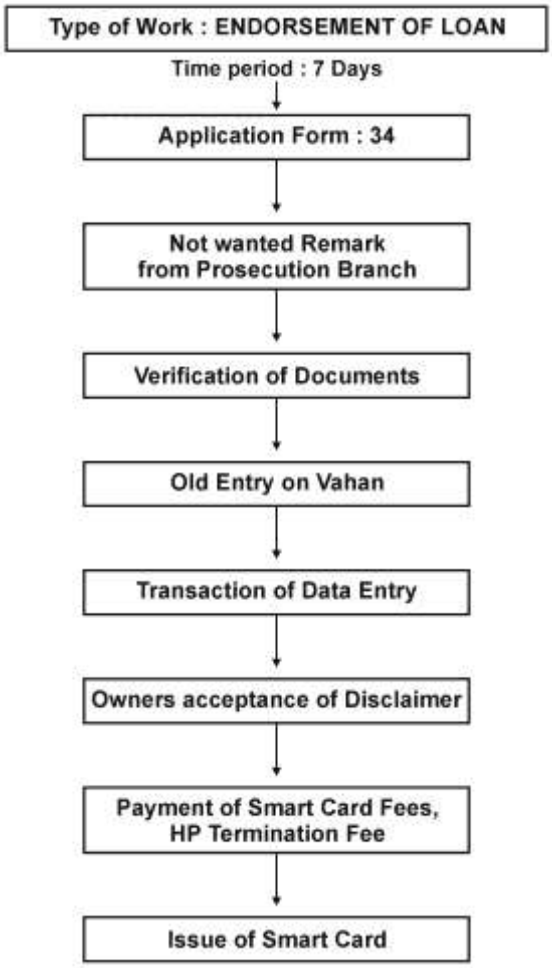

4.75 Office procedure for Termination HP Agreement / Hypothecation

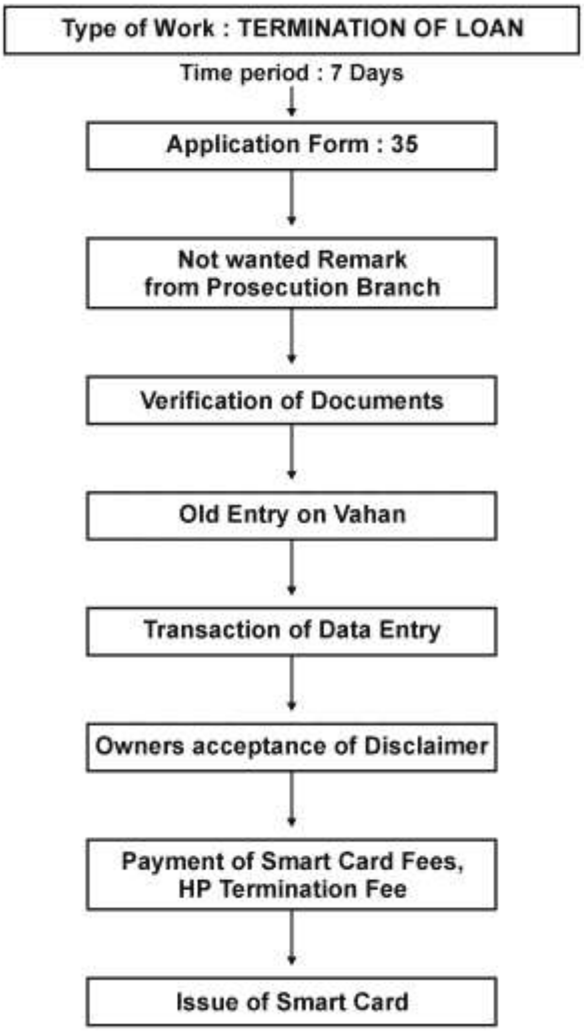

4.76 Office procedure for Alteration in vehicle

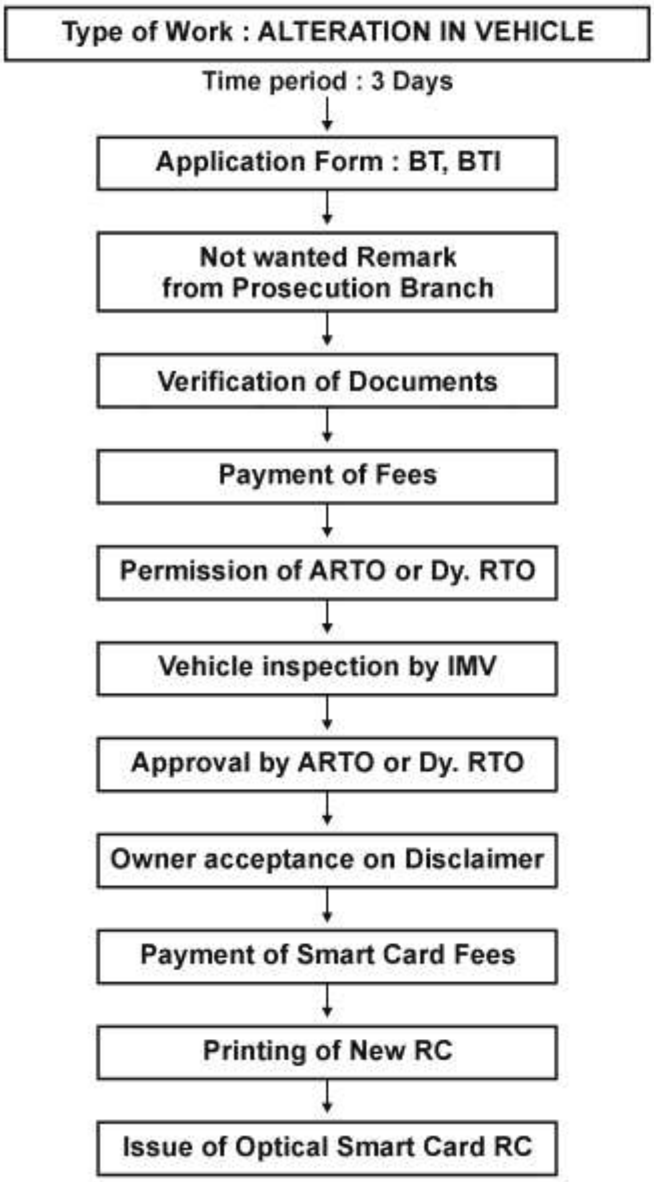

4.77 Office Procedure for renewal of fitness

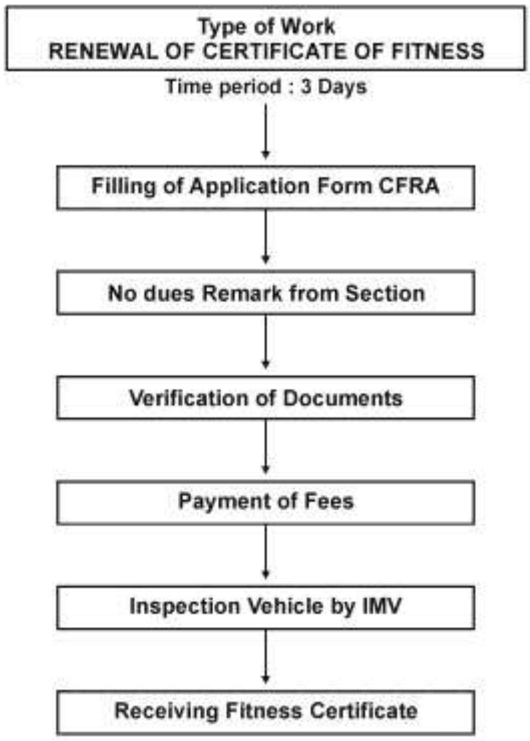

4.78 Office procedure for Change of address

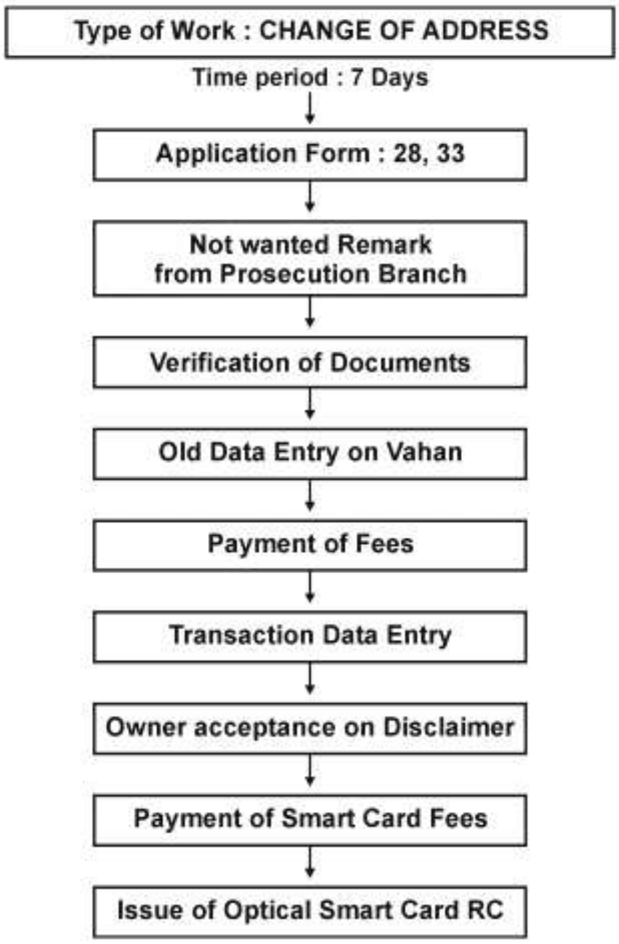

4.79 Office procedure for noting of transfer of ownership